

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Λογιστική και
Χρηματοοικονομική**

**Master of Science (M.Sc)
in Accounting and Finance**

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Η διερεύνηση των επιπτώσεων του COVID-19 στην ελληνική
επιχειρηματικότητα και του βαθμού ικανοποίησης των
επαγγελματιών από τα μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας: Μελέτη
περίπτωσης η λειτουργία των επιχειρήσεων εστίασης στο νομό
Αρκαδίας**

Χαριτόπουλος Σπύρος Α.Μ. Α2019034

Επιβλέπων Καθηγητής: Γιαννόπουλος Βασίλειος, Επικ. Καθηγητής

Διατριβή υποβληθείσα στο Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του
Πανεπιστημίου Πελοποννήσου. Η παρούσα διατριβή αποτελεί μέρος των
απαιτήσεων για την απόκτηση του Μεταπτυχιακού Διπλώματος στη Λογιστική και
Χρηματοοικονομική

Καλαμάτα, Φεβρουάριος 2023

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στη Λογιστική και
Χρηματοοικονομική**

**Master of Science (M.Sc)
in Accounting and Finance**

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

**Γιαννόπουλος Βασίλειος, Επικ. Καθηγητής, Τμήμα Λογιστικής &
Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

**Μακρής Ηλίας, Καθηγητής, Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής,
Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

**Νικολόπουλος Σωτήριος, Επικ. Καθηγητής, Τμήμα Λογιστικής &
Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου**

Ο Χαριτόπουλος Σπύρος

δηλώνω υπεύθυνα ότι:

- 1) Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.

- 2) Αποδέχομαι ότι το Τμήμα Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Γιαννόπουλο για την ουσιαστική βοήθεια του, αλλά και τους γονείς μου Μαργαρίτα και Χάρη για την στήριξη την οποία μου προσέφεραν κατά την διάρκεια όλη της φοίτησης στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη	VI
Abstract.....	VII
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ	VIII
ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ	IX
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγή	1
1.1 Αντικείμενο της διπλωματικής εργασίας.....	1
1.2 Σκοπός και στόχοι της διπλωματικής εργασίας	3
1.2.1 Σκοπός.....	3
1.2.2 Ερευνητικοί στόχοι της διπλωματικής εργασίας.....	3
1.2.3 Ερευνητικά ερωτήματα	4
1.3 Διάρθρωση της Διπλωματικής εργασίας	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Θεωρητικό πλαίσιο	6
2.1 Στοιχεία που αφορούν την πανδημία COVID-19.....	6
2.1.1 Σύντομο Ιστορικό	6
2.1.2 Ο COVID-19 Στην Ελλάδα.....	8
2.2 Μέτρα στήριξης του Κράτους για την Αντιμετώπιση των Επιπτώσεων της Πανδημίας COVID-19 στην Ελληνική Επιχειρηματικότητα	13
2.2.1 Μείωση Ενοικίων	14
2.2.2 Επιστρεπτέα Προκαταβολή.....	15
2.2.3 Επιχορήγηση Κεφαλαίου κίνησης για την Προμήθεια Πρώτων Υλών	17
2.2.4 Επιχορήγηση Επιχειρήσεων Εστίασης για την Προμήθεια Θερμαντικών Σωμάτων Εξωτερικού Χώρου.....	18
2.2.5 Χρέη πανδημίας – Ρύθμιση των 36 -72 δόσεων.....	20
2.3 Βιβλιογραφική Ανασκόπηση – Αναφορές σε Μελέτες Σχετικά με τις Οικονομικές Επιπτώσεις της Πανδημίας COVID-19 Ειδικά στον Κλάδο της Εστίασης	22
2.3.1 Ελλάδα	22
2.3.2 Εξωτερικό.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ερευνητική Προσέγγιση - Μεθοδολογία Έρευνας.....	33
3.1 Πληθυσμός της έρευνας - Υποψήφιοι Συμμετέχοντες	33
3.2 Ερευνητικό εργαλείο	33
3.3 Διεξαγωγή της έρευνας και Δειγματοληψία	34

3.4 Στατιστικές Μέθοδοι	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Στατιστικά Αποτελέσματα.....	36
4.1 Δημογραφικά στοιχεία συμμετεχόντων στην έρευνα.....	36
4.2 Λειτουργία επιχειρήσεων προ πανδημίας.....	41
4.3 Λειτουργία επιχείρησης με μέτρα στήριξης της πολιτείας	45
4.4 Συμπερασματικά.....	47
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Τελικά Συμπεράσματα	51
5.1 Σύνοψη Ευρημάτων.....	51
5.2 Συζήτηση και Σχολιασμός Ευρημάτων	53
5.3 Προτάσεις προς Επιχειρηματίες Επιχειρήσεων Εστίασης και προς Κάθε Ενδιαφερόμενο	55
5.4 Περιορισμοί Τρέχουσας Έρευνας και Προτάσεις για Μελλοντική.....	57
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	58
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	65

Περίληψη

Το αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 ειδικότερα στον κλάδο της εστίασης, με έμφαση στις μικρές επιχειρήσεις. Η διερεύνηση πραγματοποιήθηκε τόσο σε θεωρητικό επίπεδο, ως δευτερογενής έρευνα, όσο και σε εμπειρικό επίπεδο, ως πρωτογενής έρευνα η οποία διεξήχθη μέσα από κατάλληλο ερωτηματολόγιο και δείγμα 50 ιδιοκτητών μικρών επιχειρήσεων εστίασης στην περιοχή της Αρκαδίας το έτος 2022.

Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η πανδημία COVID-19 δεν κινητοποίησε σχεδόν καθόλου τις μικρές επιχειρήσεις εστίασης οι οποίες δεν προσέφεραν υπηρεσίες διανομής στο σπίτι ή / και από το κατάστημα να τις προσφέρουν με αυτή την αφορμή, προκαλώντας, έτσι, σημαντική μείωση στον κύκλο εργασιών στις μικρές επιχειρήσεις εστίασης. Βρέθηκε, επίσης, ότι ο βαθμός ικανοποίησης από τα κρατικά μέτρα στήριξης για την αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 στις επιχειρήσεις εστίασης ήταν σαφώς μέτριος, όπως ανάλογα μέτρα αξιολογείται και η δυσκολία των διαδικασιών ένταξης στα σχετικά μέτρα. Τα μέτρα που αφορούσαν την ένταξη στο πρόγραμμα μείωσης του επαγγελματικού ενοικίου και την ένταξη στο πρόγραμμα αναστολής εργασίας προσωπικού ήταν τα μοναδικά με υψηλό, σχετικά, βαθμό ικανοποίησης, ενώ για τα μέτρα που αφορούσαν την ένταξη στη ρύθμιση χρεών της πανδημίας και την μετατόπιση ημερομηνιών πληρωμής φορολογικών υποχρεώσεων ήταν αυτά με τον πλέον χαμηλό βαθμό ικανοποίησης. Βρέθηκε, τέλος, ότι η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων εστίασης θα επηρεαστεί από την αύξηση του κόστους ενέργειας και πρώτων υλών, αλλά και από εξωγενείς παράγοντες όπως η πανδημία COVID-19, ο πόλεμος στην Ουκρανία κτλ.

Τα παραπάνω αποτελέσματα δείχνουν μια εμφανή έλλειψη κουλτούρας διαχείρισης της αλλαγής (change management) στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις εστίασης, παρόλο που δείχνουν ότι τώρα αντιλαμβάνονται αυτή την έλλειψη. Δείχνουν, επίσης, την αναγκαιότητα για μόνιμη στήριξη από το κράτος με μέτρα, όμως, που έχουν μακροχρόνιο ορίζοντα και για μόνιμες λύσεις σε θέματα χρηματοδοτήσεων για μια πιο βιώσιμη και αποτελεσματική λειτουργία των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων εστίασης.

Λέξεις κλειδιά: COVID-19, κλάδος εστίασης, υπηρεσίες delivery & takeaway, οικονομικές επιπτώσεις COVID-19, μέτρα στήριξης

Abstract

The topic of this dissertation is the economic impact of COVID-19 pandemics especially in the food and beverages services sector with special focus on small and medium-sized companies (SMEs). The investigation took place both under theoretical level, as secondary research, and under empirical level, as primary research which was conducted with an appropriate questionnaire employing a sample of 50 owners of SMEs in food and beverage service sector in the broad region of Arcadia in 2022.

Results showed that COVID-19 pandemics didn't motivate SMEs which didn't offer delivery or take away services to offer such services under this pandemics coincidence, causing, then, huge decline in their sales. It was also found that satisfaction from government supporting measures which tried to meet COVID-19 economic impact was mediocre, like the evaluation concerning the difficulties of participation in such measures. Measures referring to participation in business rent discount program and to participation in job suspension were the only government measures with high degree of satisfaction, while measures referring to participation in debt restricting and to postpone of tax and other payments were the measures with the lowest degree of satisfaction. It was also found that food and beverage services SME's sustainability will be affected from increased cost of energy and raw materials, as well as from several exogenous factors like COVID-19 pandemics, war in Ukraine, etc.

These findings illustrate an obvious lack of change management culture in SMEs in the food and beverages services sector, although they seem to recognize this deficiency. They also illustrate the necessity for permanent governmental support with long-term measures and for permanent financing solutions in order such SMEs of food and beverage services sector to keep operating under a sustainable and efficient status.

Keywords: COVID-19, food & beverages services sector, delivery & takeaway services, economic impact of COVID-19, support measures

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 2.1: Σχέση επίπτωσης σε κύκλο εργασιών με επίπτωση σε προστιθέμενη αξία.....	23
Γράφημα 2.2: Πτώση του ΑΕΠ το εννεάμηνο 2020 λόγω της πανδημίας COVID-19.	24
Γράφημα 2.3: Εκτίμηση της επίδρασης της πανδημίας στο ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας.....	25
Γράφημα 2.4: Συμμετοχή του κάθε κλάδου στη μείωση του ΑΕΠ για το 2020.....	25
Γράφημα 2.5: Μεταβολή κεφαλαιοποίησης στο χρηματιστήριο Αθηνών για το 2020.....	26
Γράφημα 2.6: Εξέλιξη κεφαλαιοποίησης ανά κλάδο του χρηματιστηρίου Αθηνών για το 2020.....	28
Γράφημα 2.7: Εξέλιξη πωλήσεων και κερδών ανά κλάδο του χρηματιστηρίου Αθηνών για το πρώτο εξάμηνο του 2020.....	29
Γράφημα 2.8, Εξέλιξη παγκόσμιου ΑΕΠ.....	30
Γράφημα 2.9: Κίνηση στα εστιατόρια στις μεγάλες οικονομίες παγκοσμίως.....	31
Γράφημα 4.1: Φύλο.....	36
Γράφημα 4.2: Ηλικία.....	37
Γράφημα 4.3: Μορφωτικό επίπεδο.....	37
Γράφημα 4.4: Κλάδος δραστηριοποίησης.....	38
Γράφημα 4.5: Χρόνια λειτουργίας επιχείρησης.....	39
Γράφημα 4.6: Μορφή επιχείρησης.....	39
Γράφημα 4.7: Αριθμός απασχολούμενων (σύνολο).....	40
Γράφημα 4.8: Θέση απασχόλησης στην επιχείρηση.....	40
Γράφημα 4.9: Διάθεση υπηρεσίας παράδοσης στο σπίτι.....	42
Γράφημα 4.10: Διάθεση υπηρεσίας παραλαβής από το κατάστημα.....	42
Γράφημα 4.11: Εφαρμογή υπηρεσιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας (από όσες επιχειρήσεις δεν τις προσέφεραν).....	42
Γράφημα 4.12: Κύκλος εργασιών 2019 (χιλ. €).....	44
Γράφημα 4.13: Μεταβολή κύκλου εργασιών μετά την πανδημία.....	44
Γράφημα 4.14: Αξιολόγηση μέτρων / προγραμμάτων στήριξης.....	46
Γράφημα 4.15: Αξιολόγηση συμπερασμάτων.....	49
Γράφημα 4.16: Αξιολόγηση παραγόντων επίδρασης βιωσιμότητας επιχειρήσεων.	49

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 4.1: Δημογραφικά στοιχεία συμμετεχόντων.....	36
Πίνακας 4.2: Στοιχεία επιχειρήσεων.....	38
Πίνακας 4.3: Λειτουργία προ πανδημίας.....	41
Πίνακας 4.4: Ποσοστό (%) μεταβολής κύκλου εργασιών.....	44
Πίνακας 4.5: Αξιολόγηση μέτρων / προγραμμάτων στήριξης.....	46
Πίνακας 4.6: Τελικά συμπεράσματα.....	48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Εισαγωγή

1.1 Αντικείμενο της διπλωματικής εργασίας

Το αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 ειδικότερα στον κλάδο της εστίασης με έμφαση στις μικρές επιχειρήσεις. Η διερεύνηση των οικονομικών συνεπειών θα πραγματοποιηθεί τόσο σε θεωρητικό επίπεδο, ως δευτερογενής έρευνα με παρουσίαση πηγών από το διαδίκτυο πάνω στο σχετικό θέμα, όσο και, κατά κύριο λόγο σε εμπειρικό επίπεδο ως πρωτογενής έρευνα η οποία διεξήχθη μέσα από κατάλληλο ερωτηματολόγιο και δείγμα ιδιοκτητών μικρών επιχειρήσεων εστίασης σε περιοχή της ελληνικής επικράτειας, όπως αυτή της Αρκαδίας στην οποία έχει πρόσβαση ο ερευνητής.

Η πανδημία του COVID-19 εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην Κίνα προς το τέλος του 2019 χωρίς κανένας, τότε, να έχει αντιληφθεί τη σοβαρότητα της κατάστασης. Ακόμα και μέσα στους πρώτους μήνες του 2020 ο κόσμος πίστευε ότι ήταν ένα πρόβλημα που αφορούσε την Κίνα και ίσως και την ευρύτερη περιοχή της Ασίας. Εντούτοις, από το τέλος του πρώτου τριμήνου του 2020, με αφορμή την εμφάνιση κρουσμάτων του ιού σε Ευρώπη και Αμερική, αλλά και με την επίσημη ανακοίνωση του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) ότι πρόκειται για πανδημία, ξεκίνησαν τα πράγματα να είναι πιο σοβαρά.

Οι κυβερνήσεις ανά τον κόσμο αναγκάστηκαν και έλαβαν μια σειρά από πρωτόγνωρα περιοριστικά μέτρα (lockdown), όπου δεν περιορίζονταν μόνο οι μετακινήσεις του πληθυσμού, αλλά έκλειναν οι περισσότερες επιχειρήσεις στον τομέα του λιανικού εμπορίου. Όλα αυτά τα περιοριστικά μέτρα μοιραία μείωναν δραματικά την οικονομική δραστηριότητα σε εθνικό-τοπικό, αλλά και διεθνές επίπεδο, με συνέπεια πολύς κόσμος να αντιμετωπίζει μεγάλα οικονομικά προβλήματα.

Οι κατά τόπους κυβερνήσεις γνώριζαν ότι με τα μέτρα που παίρνουν για να αντιμετωπίσουν την υγειονομική κρίση δημιουργούσαν, μοιραία, μια οικονομική κρίση. Για αυτό, παράλληλα, προσπάθησαν να λάβουν μέτρα στήριξης των οικονομικά πληγέντων σε διάφορους κλάδους. Εντούτοις, επειδή η κατάσταση ήταν κρίσιμη και, κυρίως, πρωτόγνωρη, ήταν ένα ερωτηματικό κατά πόσο τα διάφορα μέτρα στήριξης ήταν τα ορθά και ήταν όσο αποτελεσματικά έπρεπε.

Είναι προφανές ότι η πανδημία COVID-19 προκάλεσε πολλαπλά προβλήματα και πολλαπλές κρίσεις, όπου εκτός από την προφανή υγειονομική, υπήρξε και η οικονομική, λόγω της μεγάλης μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας σε πολλούς κλάδους, αλλά ακόμα και η κοινωνική, καθώς τα περιοριστικά μέτρα και ο εγκλεισμός άλλαξε την καθημερινότητα πολλών

με συνέπεια πολλοί να αντιμετωπίσουν ψυχολογικά προβλήματα λόγω της απομόνωσης, να αυξηθούν προβλήματα ενδοοικογενειακής βίας, τα παιδιά να μην μπορούν να παρακολουθήσουν το σχολείο με τον σωστό τρόπο κτλ. Δεν είναι τυχαία η αύξηση της κατανάλωσης των διαφόρων αγχολυτικών φαρμάκων, των διάφορων ψυχοφαρμάκων, ακόμα και των διαφόρων ουσιών και του αλκοόλ. Πολλοί, ακόμα, αύξησαν την κατανάλωση τους στο φαγητό, μειώνοντας την κίνηση και την άσκηση και αυξάνοντας την καθιστική ζωή, λόγω του εγκλεισμού και της τηλεργασίας, με συνέπεια να αυξηθούν και άλλες περιπτώσεις προβλημάτων υγείας όπως παχυσαρκία, προβλήματα καρδιάς, πίεσης κτλ. Συνεπώς, η υγειονομική κρίση που προκάλεσε η πανδημία έχει πολλαπλές διαστάσεις και όχι μόνο την ασθένεια και τις όποιες παρενέργειες προκαλεί ο ιός COVID-19 αυτός κάθε αυτός.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ο ευρύτερος κλάδος του λιανικού εμπορίου πλήγηκε σημαντικά, καθώς πολλά καταστήματα έπρεπε, βάσει νόμου, να κλείσουν. Όσον αφορά τον κλάδο της εστίασης, όπου αποτελεί και το κεντρικό θέμα της παρούσας διπλωματικής εργασίας, τα πράγματα ήταν κάπως συγκεκριμένα. Από τη μια υπήρχαν επιχειρήσεις οι οποίες έκλεισαν εντελώς, όπως εστιατόρια, καφετέριες κτλ. Εντούτοις, επιτράπηκε να είναι ανοιχτές εάν είχαν τη δυνατότητα να προσφέρουν τα προϊόντα τους μέσω υπηρεσιών στο χέρι (takeaway) ή υπηρεσιών διανομής στο σπίτι (delivery).

Αρκετές υπηρεσίες εστίασης προσέφεραν και τις δύο υπηρεσίες, αλλά ένας σημαντικός αριθμός όχι. Ένα άλλο θέμα είναι ότι πάρα πολλές επιχειρήσεις προσέφεραν μεν έστω μια από τις δύο υπηρεσίες, αλλά επικουρικά. Δηλαδή δεν ήταν στις κύριες επιχειρησιακές δραστηριότητες τους να προσφέρουν τα προϊόντα τους στο χέρι ή σε διανομή με συνέπεια να μην μπορούν να στηρίζονται σε αυτές τις λειτουργίες για να επιβιώνουν οικονομικά για όσο διάστημα κρατούσαν τα περιοριστικά μέτρα. Η αλήθεια είναι πως η εμφάνιση της πανδημίας COVID-19 ήταν ιδιαίτερα ξαφνική και, μοιραία, έπιασε απροετοίμαστους πολλούς επιχειρηματίες στο χώρο της εστίασης.

Ένα ακόμα πολύ σημαντικό θέμα ήταν η αβεβαιότητα που υπήρχε. Κανείς αρμόδιος, επιστήμονες και κράτη, δεν μπορούσε να ενημερώσει υπεύθυνα και έγκυρα για το πόσο θα διαρκούσαν οι συνέπειες της πανδημίας COVID-19, για το πότε θα έβγαινε στην αγορά το εμβόλιο ή άλλοι τρόποι αντιμετώπισης και πόσο αποτελεσματικοί θα ήταν. Αυτή η αβεβαιότητα είχε ως συνέπεια να μην μπορούν να προγραμματίσουν οι επιχειρηματίες τον τρόπο λειτουργίας τους μέσα στην πανδημία και να δυσκολεύονται να λάβουν αποφάσεις σχετικά με το κατά πόσο θα έπρεπε να επενδύσουν για να προσφέρουν υπηρεσίες διανομής στο σπίτι ή στο χέρι.

Αυτή η ιδιαιτερότητα στον κλάδο της εστίασης, όπου υπήρχε η δυνατότητα στις επιχειρήσεις να συνεχίζουν να λειτουργούν υπό κάποιο μερικό καθεστώς κρίθηκε ιδιαίτερα

ενδιαφέρουσα, έτσι ώστε να αποφασιστεί να μελετηθούν οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 σε αυτόν τον κλάδο.

1.2 Σκοπός και στόχοι της διπλωματικής εργασίας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται ο σκοπός και επιμέρους στόχοι της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

1.2.1 Σκοπός

Σκοπός της συγκεκριμένης έρευνας είναι να διερευνηθούν οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 στην ελληνική επιχειρηματικότητα, ειδικότερα στον κλάδο της εστίασης και πιο συγκεκριμένα στις μικρές επιχειρήσεις. Επιπλέον, σκοπός είναι να διερευνηθεί και ο βαθμός ικανοποίησης των επαγγελματιών του κλάδου από τα μέτρα στήριξης από πλευράς του κράτους για την αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων πανδημίας. Όπως έχει ήδη αναφερθεί, η μελέτη περίπτωσης αφορά στην λειτουργία των μικρών επιχειρήσεων εστίασης στο νομό Αρκαδίας.

1.2.2 Ερευνητικοί στόχοι της διπλωματικής εργασίας

Οι ερευνητικοί στόχοι της παρούσας διπλωματικής εργασίας περιλαμβάνουν τους παρακάτω:

Καταρχάς θα διερευνηθεί ποια είναι η λειτουργία των επιχειρήσεων εστίασης πριν την πανδημία, κυρίως ως προς το εάν προσέφεραν υπηρεσίες παράδοσης των προϊόντων τους στο σπίτι (home delivery) ή από το κατάστημα (takeaway), και κατά πόσο οι υπηρεσίες αυτές προσφέρονταν κατά τη διάρκεια της πανδημίας από τις επιχειρήσεις που αρχικά δεν τις πρόσφεραν. Σε δεύτερο πλάνο θα διερευνηθεί ποιες ήταν οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 στον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων.

Κατά δεύτερο θα διερευνηθεί ποια είναι η λειτουργία των επιχειρήσεων εστίασης με τα μέτρα στήριξης που λήφθηκαν από το κράτος. Πιο συγκεκριμένα, το ζητούμενο είναι να αξιολογηθεί πόσο πολύ ή λίγο ικανοποιημένες ήταν οι μικρές επιχειρήσεις εστίασης από τα διάφορα μέτρα και ποια μέτρα άφησαν περισσότερο και ποια λιγότερο ικανοποιημένες τις επιχειρήσεις.

Κατά τρίτο θα διερευνηθεί ποια είναι κάποια γενικά συμπεράσματα που προκύπτουν για τη λειτουργία των μικρών επιχειρήσεων εστίασης στην ελληνική επικράτεια στην εποχή μετά την πανδημία COVID-19, όπου είναι πιθανό να παραμένουν κάποιοι περιορισμοί ακόμα, αλλά και σε μια εποχή όπου υπάρχουν και άλλα γεγονότα που ίσως αποτελέσουν νέα προβλήματα για τη λειτουργία των επιχειρήσεων αυτών, όπως για παράδειγμα ο πόλεμος στην Ουκρανία και οι όποιες επιπτώσεις υπάρχουν σε αυξημένα κόστη ενέργειας, πρώτων υλών κτλ.

1.2.3 Ερευνητικά ερωτήματα

Με βάση τους ερευνητικούς στόχους της παρούσας διπλωματικής εργασίας προκύπτουν τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα τα οποία ζητούν απάντηση στο πλαίσιο της εμπειρικής έρευνας της παρούσας διπλωματικής εργασίας:

- 1) Η πανδημία COVID-19 κινητοποίησε τις μικρές επιχειρήσεις εστίασης που δεν προσέφεραν υπηρεσίες διανομής στο σπίτι ή από το κατάστημα να τις προσφέρουν;
- 2) Η πανδημία COVID-19 προκάλεσε μείωση στον κύκλο εργασιών στις μικρές επιχειρήσεις εστίασης;
- 3) Ποιος ήταν ο βαθμός ικανοποίησης των μικρών επιχειρήσεων εστίασης από τα μέτρα στήριξης που έλαβε το κράτος για την αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 στις επιχειρήσεις αυτές;
- 4) Ποια ήταν τα μέτρα που άφησαν περισσότερο και ποια ήταν τα μέτρα που άφησαν λιγότερο ικανοποιημένες τις μικρές επιχειρήσεις εστίασης;
- 5) Τι πιστεύουν οι ιδιοκτήτες των μικρών επιχειρήσεων εστίασης για την εποχή μετά την πανδημία COVID-19 ως προς την βιωσιμότητα των επιχειρήσεων τους;

1.3 Διάρθρωση της Διπλωματικής εργασίας

Το υπόλοιπο της παρούσας διπλωματικής εργασίας διαρθρώνεται σε τέσσερα (4) επιμέρους κεφάλαια. Το περιεχόμενο των υπολοίπων κεφαλαίων της εργασίας έχει ως εξής:

Στο 2^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά παρουσιάζεται μια σειρά από στοιχεία που αφορούν την πανδημία COVID-19 αυτή κάθε αυτή, μαζί με διάφορα ιστορικά στοιχεία σχετικά με την εμφάνιση του στην Ευρώπη και ειδικότερα στην Ελλάδα. Το βάρος δίνεται στην παρουσίαση των πολύπλευρων επιπτώσεων της πανδημίας και ειδικότερα των οικονομικών συνεπειών με έμφαση στην ελληνική επιχειρηματικότητα. Έπειτα παρουσιάζεται μια ανάλυση για τα μέτρα στήριξης του κράτους για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της πανδημίας στην ελληνική

επιχειρηματικότητα. Τέλος, παρουσιάζεται μια σειρά από κάποιες μελέτες σε Ελλάδα και εξωτερικό σχετικά με τις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας, στο πλαίσιο μιας βιβλιογραφικής επισκόπησης.

Στο 3^ο κεφάλαιο παρουσιάζεται η ερευνητική προσέγγιση της παρούσας διπλωματικής εργασίας, δηλαδή η μεθοδολογία έρευνας που ακολουθήθηκε για την διεξαγωγή πρωτογενούς έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται, καταρχάς, ποιος είναι ο πληθυσμός της έρευνας και άρα ποιοι είναι οι υποψήφιοι συμμετέχοντες σε αυτή. Έπειτα, παρουσιάζεται αναλυτικά το ερευνητικό εργαλείο όπου βάρος δίνεται στην δομή και τη λογική του περιεχομένου του. Έπειτα, παρουσιάζεται ποιος ήταν ο τρόπος διεξαγωγής της έρευνας και η δειγματοληψία. Τέλος, γίνεται και μια αναφορά στις στατιστικές μεθόδους που χρησιμοποιήθηκαν για την ανάλυση των πρωτογενών δεδομένων που προέκυψαν.

Στο 4^ο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας της παρούσας διπλωματικής εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά παρουσιάζονται τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων ιδιοκτητών των μικρών επιχειρήσεων και τα διάφορα στοιχεία που αφορούν τις επιχειρήσεις τους. Έπειτα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που αφορούν τα ερευνητικά ερωτήματα, ανά ενότητα του ερωτηματολογίου.

Στο 5^ο κεφάλαιο, τέλος, παρουσιάζονται τα τελικά συμπεράσματα που προέκυψαν από την πρωτογενή έρευνα πάνω στις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 για τις μικρές επιχειρήσεις εστίασης. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται μια σύνοψη των σχετικών ευρημάτων και έπειτα σχολιάζονται τα ευρήματα αυτά παράλληλα με άλλες έρευνες και ιδιαίτερα με τις τρέχουσες εξελίξεις που αφορούν στον πόλεμο, τις αυξήσεις ενέργειας και πρώτων υλών. Έπειτα παρουσιάζονται ορισμένες προτάσεις για επιχειρηματίες μικρών επιχειρήσεων εστίασης με βάση τα ευρήματα της εμπειρικής έρευνας. Τέλος, παρουσιάζονται και ορισμένες προτάσεις για μελλοντική έρευνα πάνω στο θέμα των μικρών επιχειρήσεων εστίασης και των δυσμενών εξελίξεων που τις επηρεάζουν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Θεωρητικό πλαίσιο

2.1 Στοιχεία που αφορούν την πανδημία COVID-19

Στην πρώτη ενότητα του θεωρητικού πλαισίου παρουσιάζονται ορισμένα στοιχεία που αφορούν την πανδημία COVID-19. Πιο συγκεκριμένα, παρουσιάζεται ένα σύντομο ιστορικό που έχει να κάνει με το πότε εμφανίστηκε αυτή η πανδημία και έπειτα παρουσιάζονται οι επιπτώσεις που έχει η πανδημία γενικά με έμφαση στην ελληνική επιχειρηματικότητα.

2.1.1 Σύντομο Ιστορικό

Η νόσος COVID-19 προκαλείται από έναν ιό που ονομάζεται «κορωνοϊός» ο οποίος αποτελεί ένα σοβαρό αναπνευστικό σύνδρομο (SARS-CoV-2) και είναι ένα νέο στέλεχος που δεν είχε εντοπιστεί πριν από τον Δεκέμβριο του 2019. Η ονομασία που δόθηκε (COVID-19) είναι απλώς ένα ακρωνύμιο των γραμμάτων CO (corona) VI (virus), D (disease) και 19 (έτος της πρώτης καταγραφής της). Η έξαρση της νόσου ξεκίνησε προς τα τέλη του 2019 στην πόλη Γουχάν στην Κίνα (who.int, 2020). Πιο συγκεκριμένα, έγινε γνωστή σε επίπεδο Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας (ΠΟΥ) στις 31 Δεκεμβρίου 2019, ενώ στις 11 Μαρτίου 2020 την κήρυξε επισήμως ως πανδημία.

Τα συμπτώματα της νόσου COVID-19, όπως και η σοβαρότητα της διαφοροποιούνται ανάλογα με τον οργανισμό.

Τα κύρια συμπτώματά της περιλαμβάνουν τον πυρετό, τον βήχα, τη γενική αδυναμία ή κόπωση, την αλλαγή ή την απώλεια γεύσης ή / και οσμής, τον πονόλαιμο, τον πονοκέφαλο, ακόμα και μυϊκούς πόνους και διάρροια. Σε πιο σοβαρές περιπτώσεις τα συμπτώματα περιλαμβάνουν τη δυσκολία στην αναπνοή, την δύσπνοια, την σύγχυση και τον πόνο στο στήθος, όπου οι ασθενείς είναι δυνατό να χρειαστούν εξειδικευμένη ιατρική περίθαλψη (Grant et al, 2020). Η νόσος μπορεί να έχει και γρήγορη επιδείνωση. Σε μια τέτοια περίπτωση, κάτι που συνήθως λαμβάνει χώρα κατά τη διάρκεια της δεύτερης εβδομάδας της νόσου, είναι δυνατό να επηρεαστούν τόσο σημαντικά οι αεραγωγοί και οι ασθενείς μπορεί να έχουν ανάγκη για υποβοήθηση της αναπνοής, δηλαδή μηχανική υποστήριξη αερισμού (διασωλήνωση). Σε μια τέτοια περίπτωση, οι ασθενείς είναι δυνατό να είναι πιο ευάλωτοι και σε άλλου είδους λοιμώξεις όπως πνευμονία, ενώ είναι υψηλός και ο κίνδυνος εμφάνισης επιπλοκών που έχουν να κάνουν με την πήξη του αίματος (πχ εγκεφαλικό επεισόδιο ή καρδιακή προσβολή). Είναι δυνατό, επίσης, να εμφανιστούν συμπτώματα ως προς το νευρικό σύστημα (Grant et al, 2020). Η

πιθανότητα νοσηλείας, σε βαριά περίπτωση της νόσου, σε νοσοκομείο είναι σαφώς μεγαλύτερη για τους ηλικιωμένους, ιδίως για τους ανθρώπους άνω των 60 ετών, όπως και για τα άτομα με υποκείμενα νοσήματα. Αξίζει να αναφερθεί, πάντως, ότι σε μεγάλο ποσοστό των περιπτώσεων δεν υπάρχουν καν συμπτώματα. Ίσως, για αυτό, παρόλο την πιθανότητα βαριάς νόσου, η θνησιμότητα από τη νόσο COVID-19 είναι χαμηλή, αλλά υψηλότερη σε σύγκριση με την κοινή γρίπη (Grant et al, 2020).

Το μακροχρόνιο σύνδρομο COVID-19 (long COVID-19) αφορά σε μακροχρόνιες επιπτώσεις από τη νόσο και μπορεί να προσβάλλει ασθενείς όλων των ηλικιών, ακόμα και όσων είχαν μόνο ήπια συμπτώματα της νόσου. Στα σχετικά συμπτώματα περιλαμβάνονται η γενική αδυναμία, η απώλεια όσφρησης, η νευραλγία, οι διαταραχές ύπνου, το άγχος κτλ. Η πλήρης αποκατάσταση από το σύνδρομο αυτό είναι δυνατό να διαρκέσει έως και έξι μήνες (Grant et al, 2020).

Ο ιός μεταδίδεται από άνθρωπο προς άνθρωπο κατά κύριο λόγο μέσω μικρό-σταγονιδίων τα οποία απελευθερώνονται στον αέρα όταν ένα άτομο με τον ιό αναπνέει και, πολύ περισσότερο, όταν μιλάει, τραγουδάει, φωνάζει, φτερνίζεται, βήχει κ.λπ. Τα σταγονίδια αυτά μπορούν να φτάσουν σε άλλους ανθρώπους οι οποίοι βρίσκονται σε κοντινή απόσταση, συνήθως έως και δύο μέτρων, και να τα εισπνεύσουν (CDC [A], 2020). Μεγαλύτερα σταγονίδια είναι δυνατό να καταλήξουν σε επιφάνειες τις οποίες αγγίζουν άλλοι άνθρωποι, οι οποίοι εν συνεχεία μεταφέρουν τον ιό αρχικά στα χέρια τους και έπειτα μπορεί να κολλήσουν εάν αγγίξουν με τα χέρια τις βλέννες (μύτη, στόμα ή τα μάτια). Ο ιός έχει διαπιστωθεί πως μπορεί να επιβιώσει για μερικές ημέρες πάνω σε πλαστικές και ανοξειδωτες επιφάνειες και για κάποιες ώρες σε επιφάνειες όπως το χαρτόνι ή ο χαλκός (ECDC, 2020).

Η μετάδοση από ένα άτομο που έχει τον ιό σε κάποιο άλλο μπορεί να ξεκινήσει ακόμα και δύο ημέρες πριν αρχίσει να εμφανίζει σχετικά συμπτώματα. Έχει διαπιστωθεί πως ένα μολυσμένο άτομο θα μολύνει, κατά μέσο όρο, έως και πέντε επιπλέον άτομα, εάν δεν λαμβάνονται μέτρα αποτροπής της μετάδοσης. Πέντε έως έξι ημέρες πρέπει να περάσουν, συνήθως, ώστε να αρχίσει κάποιος να εμφανίζει σχετικά συμπτώματα αφού έχει κολλήσει. Ωστόσο, ο χρόνος αυτός μπορεί να βρίσκεται μεταξύ μίας ημέρας έως και δύο εβδομάδων (CDC [A], 2020).

Από τη νόσο COVID-19 όλος ο πληθυσμός κινδυνεύει να νοσήσει. Εντούτοις, υπάρχουν ορισμένες πληθυσμιακές ομάδες οι οποίες έχουν υψηλότερο κίνδυνο να αναπτύξουν σοβαρή νόσο. Σε αυτές τις ομάδες περιλαμβάνονται τα άτομα άνω των 60 ετών, οι έγκυες γυναίκες, όπως και τα άτομα με υποκείμενα νοσήματα τα οποία περιλαμβάνουν την παχυσαρκία, την υψηλή αρτηριακή πίεση, το διαβήτη, τις καρδιακές νόσους, τις μακροχρόνιες ασθένειες που

αφορούν τους πνεύμονες και τους αεραγωγούς, τις παθήσεις που έχουν να κάνουν με το νευρικό σύστημα, αλλά και ένα εξασθενημένο ανοσοποιητικό σύστημα. Παρόλο που τα συμπτώματα στους ενήλικες έχει διαπιστωθεί να είναι σοβαρότερα σε σύγκριση με τα παιδιά, τα παιδιά μεταδίδουν τον ιό στους άλλους με την ίδια συχνότητα. Ορισμένα από αυτά, μάλιστα είναι δυνατό να αναπτύξουν σοβαρή νόσο. Η εξάπλωση του ιού πραγματοποιείται σε εσωτερικούς χώρους με έντονο συνωστισμό (Centers for Disease Control and Prevention, 2020). Έχει βρεθεί ότι ο κρύος ή / και υγρός αέρας είναι δυνατό να αυξήσει την πιθανότητα μετάδοσης.

Καθώς οι επιπτώσεις του ιού είναι αρκετά σημαντικές για πολλούς, έπρεπε να βρεθούν τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης του. Πιο συγκεκριμένα, ο πιο αποτελεσματικός τρόπος πρόληψης του θεωρείται πως είναι ο εμβολιασμός, σε συνδυασμό, πάντα, με τα απαραίτητα μέτρα προφύλαξης (χρήση μάσκας, η τήρηση αποστάσεων, αερισμός των εσωτερικών χώρων). Όσοι έχουν εμβολιαστεί έχουν σαφώς λιγότερες πιθανότητες να εμφανίσουν τη σοβαρή μορφή της νόσου ή να έχουν ανάγκη νοσηλείας. Αυτός είναι ο βασικός λόγος για τον οποίο προτρέπονται όσοι είναι επιλέξιμοι να εμβολιαστούν πλήρως κατά της νόσου COVID-19, να το πράξουν το συντομότερο δυνατό (vac-Ishtm.shinyapps.io, 2021). Θα πρέπει να σημειωθεί πως άλλα μέτρα προφύλαξης περιλαμβάνουν το συχνό και προσεκτικό πλύσιμο των χεριών με σαπούνι και νερό και τη χρήση αλκοολούχων διαλυμάτων (CDC [B]. 2020).

Εκτός από τον εμβολιασμό, έχουν ξεκινήσει να διατίθενται ακόμα φάρμακα που αφορούν τη θεραπεία της νόσου COVID-19 τα οποία στοχεύουν απευθείας στον ιό. Μια τέτοια αγωγή χρησιμοποιείται, κατά κύριο λόγο, για πρόληψη της εμφάνισης σοβαρής μορφής της νόσου ιδιαίτερα σε ομάδες υψηλού κινδύνου. Πάντως, η κύρια θεραπεία για τη σοβαρή νόσο παραμένει η υποστηρικτική φροντίδα, η οποία περιλαμβάνει τη χρήση οξυγονοθεραπείας και τη διαχείριση των επιπέδων των υγρών, κάτι το οποίο είναι, συνήθως, εξαιρετικά αποτελεσματικό (Wang et al, 2020).

2.1.2 Ο COVID-19 στην Ελλάδα

Η πανδημία COVID-19 στην Ελλάδα ξεκίνησε να εξαπλώνεται με την εμφάνιση του πρώτου κρούσματος στις 26 Φεβρουαρίου 2020. Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι αυτό συνέβη τους χειμερινούς μήνες, καθώς σημαντικό ρόλο για την εξάπλωση του κύματος του ιού παίζουν οι καιρικές συνθήκες (π.χ. θερμοκρασία, υγρασία και άνεμος) (iPaidia.gr [A], 2021). Τα περισσότερα κρούσματα που σημειώθηκαν τις πρώτες ημέρες αφορούν άτομα που είχαν ταξιδέψει στην Ιταλία, μια χώρα που είχε έντονη έξαρση εκείνο τον καιρό, καθώς και μια ομάδα προσκυνητών που είχαν επιστρέψει από το Ισραήλ και την Αίγυπτο, όπως και τις επαφές των

ατόμων αυτών. Λίγες εβδομάδες αργότερα, στις 12 Μαρτίου 2020, ένας 66χρονος άντρας, το ένατο κρούσμα, ήταν ο πρώτος που κατέληξε από τη νόσο (ΣΚΑΙ, 2020).

Έπειτα από την επιβεβαίωση των τριών πρώτων κρουσμάτων στην ελληνική επικράτεια, ξεκίνησαν να επιβάλλονται τα περιοριστικά μέτρα αναστολής εκδηλώσεων, αρχικά σε τοπικό επίπεδο σε πληττόμενες περιοχές (Ηλεία, Αχαΐα και Ζάκυνθο) (iEidiseis [A], 2020). Κατόπιν, εντός του Μαρτίου 2020, καθώς τα κρούσματα εμφάνιζαν έξαρση σε διάφορες περιοχές της χώρας, τα περιοριστικά μέτρα επεκτάθηκαν ανά την επικράτεια.

Πιο συγκεκριμένα, αποφασίστηκε κλείσιμο όλων των εκπαιδευτικών δομών της χώρας, καθώς και των καταστημάτων εστίασης (καφετεριών, μπαρ), εμπορικών καταστημάτων, εμπορικών κέντρων, χώρων λατρείας, μουσείων, αθλητικών εγκαταστάσεων. Εξαιρέση αποτέλεσαν φούρνοι, ιδιωτικές υπηρεσίες υγείας, φαρμακεία και σουπερμάρκετ τα οποία παρέμειναν ανοιχτά (Capital.gr [A], 2020). Παρέμειναν, επίσης, ανοιχτές οι επιχειρήσεις, μεταξύ άλλων, τροφίμων και οικιακών αναγκών, αλλά και οι επιχειρήσεις διανομής προϊόντων (delivery) και παραλαβής προϊόντων από το κατάστημα (takeaway), τα βενζινάδικα, τα συνεργεία αυτοκινήτων και μοτοσυκλετών, οι επιχειρήσεις παροχής ταχυδρομικών υπηρεσιών, τα καταστήματα κινητής τηλεφωνίας και οπτικών, όπως και τα γραφεία τελετών (IEFIMERIDA.GR [A], 2020, IEFIMERIDA.GR [B], 2020,). Ακυρώθηκαν, επίσης, όλες οι κοινωνικές εκδηλώσεις και όλες οι οργανωμένες εκπαιδευτικές εκδρομές εκτός Ελλάδας, ενώ παράλληλα ξεκίνησε η προληπτική αναστολή λειτουργίας σχολικών μονάδων (Alfavita, 2020, el.wikisource.org., 2020, news247.gr [A], 2020, CNN.gr [A], 2020, ieidiseis.gr [B]. 2020, ieidiseis.gr [Γ]. 2020).

Από τα τέλη Μαρτίου ξεκίνησαν να επιβάλλονται και διάφοροι σημαντικοί περιορισμοί στην κυκλοφορία και στην μετακίνηση των πολιτών, πλην κάποιων εξαιρέσεων, το γνωστό και ως lockdown. Οι εξαιρέσεις περιελάμβαναν την μετακίνηση προς και από την εργασία, για προμήθεια αγαθών πρώτης ανάγκης ή φάρμακα, για επίσκεψη σε ιατρό ή άτομο που χρήζει άμεσης ανάγκη για βοήθεια, και τη μετάβαση σε τελετή όπως κηδεία, γάμο ή βάφτιση (Το Βήμα Online [A], 2020, forma.gov.gr, 2020, ThePress Project, 2020, IEFIMERIDA.GR [Γ], 2020, kathimerini.gr [A], 2020). Όσοι μετακινούνταν έπρεπε να είχαν μαζί τους σχετικά έγγραφα που δικαιολογούσαν τη μετακίνηση, καθώς και ταυτότητα ή διαβατήριο (Το Βήμα Online [A], 2020, forma.gov.gr, 2020, ThePress Project, 2020, IEFIMERIDA.GR [Γ], 2020).

Εκτός από περιοριστικά μέτρα μετακινήσεων, εντός επικράτειας, ελήφθησαν και μέτρα που αφορούσαν στο κλείσιμο των συνόρων, πρώτα γειτονικών χωρών, με εξαίρεση τη μεταφορά εμπορευμάτων (Έθνος [A], 2020, Newsbeast.gr, 2020, LiFO [A], 2020). Λήφθηκε, παράλληλα, επιβολή κατ' οίκον περιορισμού για 14 ημέρες σε όποιον εισερχόταν στην ελληνική επικράτεια

(Capital.gr [B], 2020). Διακόπηκε η σύνδεση και με άλλες χώρες, όπως Ισπανία και Ιταλία, οι οποίες εμφάνιζαν πάρα πολύ μεγάλη έξαρση (news247.gr. [B], 2020). Ανεστάλησαν, επίσης, όλες οι επιβατικές πτήσεις από και προς πολλές χώρες, μεταξύ άλλων Μεγάλη Βρετανία Ολλανδία και Γερμανία, με εξαίρεση εμπορευματικές, υγειονομικές, ανθρωπιστικές και στρατιωτικές πτήσεις, όπως και οι πτήσεις επαναπατρισμού Ελλήνων πολιτών (Υpodomes.com, 2020)

Άλλα μέτρα περιελάμβαναν καθιέρωση άδειας ειδικού σκοπού για τους γονείς που τα παιδιά τους πήγαιναν στο σχολείο (news247.gr. [Γ], Alfavita. [B], 2020). Ανεστάλη, επίσης, η λειτουργία διαφόρων χώρων διασκέδασης όπως και η πραγματοποίηση διαφόρων πολιτιστικών εκδηλώσεων (news247.gr. [Δ], 2020, news247.gr. [E], 2020). Ανακοινώθηκε, επίσης, η απαγόρευση δημόσιων συναθροίσεων δέκα ή περισσότερων ατόμων (news247.gr. [ΣΤ], 2020) όπως και η διακοπή λειτουργίας του συνόλου των ξενοδοχείων σε ολόκληρη την επικράτεια, με ορισμένες, βέβαια, εξαιρέσεις (CNN.gr. [B], 2020, Το Βήμα Online [B], 2020).

Καθιερώθηκαν, επίσης, καθημερινές τηλεοπτικές ενημερώσεις εκ μέρους του Υπουργείου Υγείας για την εξέλιξη της πανδημίας στην Ελλάδα και ό,τι αφορούσε σε έκτακτες αποφάσεις για την αντιμετώπιση της πανδημίας (IEFIMERIDA.GR, [Δ], 2020). Δημιουργήθηκαν, επίσης, διάφορα ενημερωτικά τηλεοπτικά και ραδιοφωνικά σποτ, καθώς και δημοσιεύσεις τους σε έντυπες και ηλεκτρονικές εφημερίδες και διαδικτυακές σελίδες, αλλά και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (civilprotection.gr [A], 2020, civilprotection.gr [B], 2020, messinialive.gr, 2020).

Με την καλύτερευση του καιρού, από τις αρχές Μαΐου 2020, ξεκίνησε η σταδιακή αποκλιμάκωση κάποιων μέτρων, που προέβλεπαν την άρση των περιορισμών στις μετακινήσεις και την σταδιακή επανέναρξη λειτουργίας των επιχειρήσεων, καθώς ο αριθμός κρουσμάτων, διασωληνωμένων και θανάτων βρισκόταν σε πτωτική πορεία (LiFO [B], 2020, minfin.gr, 2020) Η επαναλειτουργία του λιανικού εμπορίου πραγματοποιήθηκε με υποχρέωση τήρησης μέτρων ατομικής προστασίας από εργαζόμενους και πελάτες, αλλά και με περιορισμούς ως προς τον μέγιστο αριθμό πελατών εντός των καταστημάτων, αλλά και ως προς την υποχρεωτική χρήση масκών (generalsecretary [A], 2020).

Έπειτα, προβλέφθηκε το άνοιγμα των σχολείων. Την ίδια περίοδο ξεκίνησε και η επαναλειτουργία όλων των Λυκείων και φροντιστηρίων της χώρας, αλλά μόνο για τους μαθητές της Γ' Λυκείου, με την αναγκαία εφαρμογή κανόνων υγιεινής και τήρησης αποστάσεων και με αποτροπή συναθροίσεων και συγχρωτισμού (Newsbomb [A], 2020). Λίγες εβδομάδες μετά πραγματοποιήθηκε η επανέναρξη των μαθημάτων και για τους μαθητές των υπόλοιπων τάξεων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (Newsbomb [B], 2020) ενώ ξεκίνησε και η λειτουργία όλων των φροντιστηρίων που αφορούσαν τη μέση εκπαίδευση και τις ξένες γλώσσες, καθώς και όλων

των ΙΕΚ. Στα πανεπιστήμια, το εαρινό ακαδημαϊκό εξάμηνο ολοκληρώθηκε με εξ' αποστάσεως διδασκαλία όλων των μαθημάτων με κάποια δυνατότητα πραγματοποίησης εργαστηριακών και κλινικών ασκήσεων από τις 25 Μαΐου (Newsbomb [B], 2020). Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση (δημοτικά και νηπιαγωγεία) επαναλειτούργησαν από την 1η Ιουνίου (ΤΑ ΝΕΑ [Α], 2020).

Η χρήση μάσκας προσώπου, όμως, στα ΜΜΜ, στα ταξί και σε ορισμένους κλειστούς χώρους έγινε υποχρεωτική εκείνη την περίοδο (generalsecretary [B], 2020). Επιπλέον, τα ωράρια λειτουργίας των ΜΜΜ διαφοροποιήθηκαν αυξάνοντας τη συχνότητα των δρομολογίων κατά τις ώρες αιχμής. Η χορήγηση άδειας ειδικού σκοπού για εργαζόμενους γονείς επεκτάθηκε μέχρι και το τέλος Μαΐου για γονείς με παιδιά έως 12 ετών και έως 18 Μαΐου για γονείς με παιδιά που φοιτούν στο Γυμνάσιο (athensvoice.gr [Α], 2020).

Η προσέλευση των δημοσίων υπαλλήλων στη δουλειά πραγματοποιούνταν σε τρεις ζώνες ωρών (στις 7, 8 και 9 το πρωί) με αντίστοιχη προσαρμογή για τις ώρες αναχώρησης. Τα προγραμματισμένα χειρουργεία στα νοσοκομεία ξεκίνησαν εκ νέου να γίνονται από τις 4 Μαΐου όταν και δημιουργήθηκαν μονάδες φροντίδας ασθενών με COVID-19 σε πρωτοβάθμιο επίπεδο στα μεγάλα αστικά κέντρα της επικράτειας. Από τις αρχές Μαΐου 2020επετράπη και η υπαίθρια ατομική άθληση, ενώ άνοιξαν οι ναοί για ατομική λατρεία. Σταδιακά ξεκίνησε να γίνεται και επανέναρξη λειτουργίας των διάφορων βαθμίδων δικαστηρίων.

Μετά τα μέσα Μαΐου ήρθησαν και όλοι οι περιορισμοί κυκλοφορίας. Υπήρχε, πια, δυνατότητα μετακίνησης και εκτός των οικείων περιφερειακών ενοτήτων. Οι μετακινήσεις με υπεραστικά λεωφορεία (ΚΤΕΛ), τραίνα, και αεροπλάνα λάμβαναν χώρα μέσα από συγκεκριμένους κανόνες υγιεινής, όπως όρια για το μέγιστο αριθμό επιβατών, υποχρεωτική χρήση μάσκας από επιβάτες και προσωπικό, τήρηση κανόνων επιβίβασης και απολύμανσης (kathimerini.gr [B], 2020). Το ίδιο διάστημα επαναλειτούργησαν αρχαιολογικοί χώροι, ζωολογικά πάρκα και βοτανικοί κήποι, όπως και όλα τα εμπορικά κέντρα (mall), εκπαιδευτικά χωριά κτλ, κάπως πιο νωρίτερα από το προβλεπόμενο τα τελευταία (CNN.gr [Γ], 2020).

Η επαναλειτουργία των επιχειρήσεων εστίασης, όπως καφετέριες και εστιατόρια, πραγματοποιήθηκε από τις 25 Μαΐου 2020, λίγο νωρίτερα από το προβλεπόμενο. Αυτή έγινε με τοποθέτηση τραπεζο-καθισμάτων αυστηρά και μόνο σε εξωτερικούς χώρους και με τήρηση αποστάσεων μεταξύ αυτών (kathimerini.gr [Γ], 2020). Οι επιχειρήσεις εστίασης διατηρούσαν τη δυνατότητα να αυξήσουν τον κοινόχρηστο χώρο που καταλαμβάνουν τα τραπεζο-καθίσματα. Όπου, όμως, αυτό δεν είναι δυνατό (πχ λόγω παρακώλυσης διέλευσης πεζών και ΑΜΕΑ) δικαιούνται οι επιχειρήσεις αυτές μείωση δημοτικών τελών σε ποσοστό έως και 50% (in.gr, 2020).Λίγο αργότερα, την 1η Ιουνίου 2020 άνοιξαν τα ξενοδοχεία 12μηνιας λειτουργίας, όπως και οι θερινοί κινηματογράφοι, με μέγιστη, όμως, επιτρεπτή πληρότητα στο 70% της

χωρητικότητας τους (athensvoice.gr [B], 2020). Στην ίδια περίοδο, μέσα στον Ιούνιο 2020, έλαβε χώρα η επαναλειτουργία πάρκων αναψυχής, θεματικών πάρκων και ανοιχτών παιδότοπων, όπως και των εσωτερικών χώρων των επιχειρήσεων εστίασης, αλλά και των καταλυμάτων διακοπών, όπως και των αθλητικών εγκαταστάσεων.

Κάποιες εβδομάδες έπειτα, από την 1η Ιουλίου 2020, όπου και έγινε επανέναρξη λειτουργίας και στον τουρισμό, εφαρμόστηκαν συγκεκριμένες διαδικασίες ελέγχου και ανάλογες οδηγίες προς τους ταξιδιώτες που θα εισέρχονται στην Ελλάδα, με σκοπό την αποφυγή της περαιτέρω εξάπλωσης ιού (athensvoice.gr [Γ], 2020).

Παρόλο τον καλοκαιρινό καιρό, παρατηρήθηκε από τον Αύγουστο του 2020 μια νέα έξαρση της πανδημίας με άνοδο των σχετικών δεικτών, ένα δεύτερο δηλαδή κύμα, το οποίο θεωρήθηκε πιο επικίνδυνο καθώς, τότε, η πανδημία δεν ήταν καθόλου εύκολο να ελεγχθεί (ΤΑ ΝΕΑ [B], 2020). Στα μέσα Σεπτεμβρίου 2020 οι δείκτες είχαν ξεπεράσει το επίπεδο του Απριλίου, μια τάση που συνεχίστηκε έως και στις αρχές Νοεμβρίου 2020 όπου ανακοινώθηκε ένας νέος, δεύτερος, καθολικός περιορισμός μετακινήσεων σε όλη την επικράτεια (CNN.gr [Δ], 2020).

Τα σχολεία παρέμειναν και πάλι κλειστά έως και στις 11 Ιανουαρίου 2021, όπου, τότε, άνοιξε η πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση άνοιξε αρχές Φεβρουαρίου 2021 (ipaidia.gr. [B], 2020) τη στιγμή που στις διάφορες «κόκκινες» περιοχές, αυτές, δηλαδή, με πολύ μεγάλη έξαρση κρουσμάτων, τα Λύκεια δεν άνοιξαν καν και συνέχισαν τα μαθήματα μέσω τηλεεκπαίδευσης (iPaidia.gr. [Γ], 2020).

Οι διάφορες ερασιτεχνικές αθλητικές δραστηριότητες απαγορεύθηκαν καθ' όλη τη διάρκεια του lockdown, όπου οι διάφορες δημοτικές αθλητικές εγκαταστάσεις παρέμειναν κλειστές. Αθλητικοί χώροι εκτός διαχείρισης δήμων τύγχαναν εξαίρεσης των μέτρων με την αίρεση να μην υπάρχει συνωστισμός μεγαλύτερος των τριών ατόμων.

Από τις 6 Νοεμβρίου 2021 έως και 30 Απριλίου 2022 ήταν υποχρεωτική η επίδειξη πιστοποιητικού πλήρους εμβολιασμού (2 ή 3 δόσεις μέχρι και 9 μήνες πριν την τελευταία δόση), πιστοποιητικού νόσησης (μέχρι και 180 μέρες από το θετικό αποτέλεσμα) ή αρνητικό αποτέλεσμα μοριακού ελέγχου (PCR test) διάρκειας 72 ωρών ή Rapidtest διάρκειας 48 ωρών.

Η συνεχιζόμενη έξαρση του ιού ανάγκασε στα τέλη Ιανουαρίου 2021 να οριστούν εκ μέρους του Υπουργείου Υγείας 13 (βασικά και αναπληρωματικά) νοσοκομεία αναφοράς ανά Υγειονομική Περιφέρεια για να αντιμετωπίσουν την έξαρση των κρουσμάτων στην επικράτεια (CNN.gr, 2021).

Τα διάφορα μέτρα της ελληνικής κυβέρνησης έτυχαν πολλών θετικών σχολίων από τον ξένο τύπο (kathimerini.gr [Δ], 2020, TheTelegraph, 2020). Αναδείχθηκε, επιπλέον, η άμεση και καίρια λήψη τους (iefimerida.gr [E], 2020, Reuters, 2020). Στο πλαίσιο των μέτρων αντιμετώπισης των υγειονομικών επιπτώσεων, καταρχάς, της πανδημίας, αναστάλθηκαν ή / και ανακλήθηκαν όλες οι κανονικές άδειες του προσωπικού των νοσοκομείων, όλων των δομών πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας και όλων των υγειονομικών σχηματισμών της χώρας, (Kefalas, 2020) ενώ παράλληλα είχαν ξεκινήσει διαδικασίες πρόσληψης επιπλέον νοσηλευτών και ιατρικού προσωπικού (Επιλογές, 2020, Το Βήμα Online [Γ], 2020, ΤΑ ΝΕΑ [Γ], 2020).

Μετά το 2020 και τα δύο κύματα της πανδημίας με τα ισάριθμα lockdown, ακολούθησε το 2021 με την έναρξη του εμβολιαστικού προγράμματος με τα εμβόλια που αντιμετωπίζουν τον ιό COVID-19 και είχαν, μόλις, εισαχθεί στην αγορά. Η πρώτη φάση του εμβολιαστικού προγράμματος ξεκίνησε τις αρχές Ιανουαρίου 2021 όπου εμβολιάστηκαν οι υγειονομικοί σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα. Από τα τέλη Ιανουαρίου 2021 ξεκίνησε η δεύτερη φάση, όπου εμβολιάστηκαν οι πολίτες άνω των 85 ετών με εκτίμηση να εμβολιαστούν περισσότερα από 100.000 άτομα (ipaidia.gr [A], 2021). Η τρίτη φάση ξεκίνησε στις 22 Ιανουαρίου 2021 και αφορούσε τον εμβολιασμό ατόμων της ηλικιακής ομάδας 80 - 84 ετών. Οι υπόλοιπες φάσεις κάλυπταν τις λοιπές ηλικιακές ομάδες σε μια περίοδο που κάλυπτε το μεγαλύτερο μέρος του 2021. Για το κλείσιμο των ραντεβού για τον εμβολιασμό χρησιμοποιήθηκε μια ειδική εφαρμογή (emvolio.gov.gr, 2021, iPharmaHealth.gr, 2021). Ακόμα και όσοι είχαν ήδη νοσήσει από τον κορωνοϊό, μετά το πέρας της νόσου θα μπορούσαν να εμβολιαστούν πλήρως (ipaidia.gr [B], 2021). Στο εθνικό σχέδιο εμβολιασμού τα εμβόλια που ήταν να χρησιμοποιηθούν είναι των εταιριών Pfizer/BioNTech, AstraZeneca/Oxford, Johnson&Johnson, Sanofi/GSK, ModernaandCurevac (emvolio.gov.gr [B], 2021, kathimerini.gr [E], 2021).

2.2 Μέτρα στήριξης του Κράτους για την Αντιμετώπιση των Επιπτώσεων της Πανδημίας COVID-19 στην ελληνική επιχειρηματικότητα

Παράλληλα με τα περιοριστικά μέτρα, το Μάρτιο του 2020 ανακοινώθηκαν τα διάφορα πακέτα οικονομικών μέτρων προς ενίσχυση της οικονομίας και προστασίας επιχειρήσεων και εργαζομένων που πλήγηκαν από την πανδημία (Έθνος [B], 2020). Τα μέτρα αυτά περιελάμβαναν, μεταξύ άλλων, αναστολή καταβολής φόρων και εισφορών, αναβολή φορολογικών υποχρεώσεων, χρηματική ενίσχυση ύψους 800€ για εργαζομένους σε επιχειρήσεις των οποίων αναστάλη η λειτουργία, τους ελεύθερους επαγγελματίες και τους αυτοαπασχολούμενους, μείωση ΦΠΑ από 24% σε 6% για σειρά προϊόντων υγιεινής και αυτοπροστασίας και αξιοποίηση πόρων ύψους 1,8 δισεκατομμυρίων ευρώ από το ευρωπαϊκό

ταμείο. Το συνολικό κόστος των σχετικών μέτρων ανέρχονταν σε 24 δισεκατομμύρια ευρώ, ή αλλιώς στο 14% του ΑΕΠ (IMF, 2020, Newsbomb [Γ], 2020, kathimerini.gr [ΣΤ], 2020, IEFIMERIDA.GR [ΣΤ], 2020, Giagkinis, 2020). Ακόμα πιο εξειδικευμένα μέτρα περιελάμβαναν μείωση ενοικίων, ενίσχυση στο πλαίσιο της επιστρεπτέας προκαταβολής, αλλά και διάφορες επιχορηγήσεις και προγράμματα ρύθμισης χρεών στο κράτος τα οποία και παρουσιάζονται αναλυτικά στις αμέσως παρακάτω υποενότητες.

2.2.1 Μείωση Ενοικίων

Ένα μέτρο, το οποίο δεν χρηματοδοτούταν από το κράτος, βέβαια, ήταν μείωση κατά 40% των ενοικίων που αφορούσαν επαγγελματική στέγη, κύρια κατοικία, στέγαση φοιτητών και κύρια κατοικία ναυτικών (covid19.gov.gr, 2020). Πιο συγκεκριμένα, οι διάφορες επιχειρήσεις οι οποίες έχουν υποστεί τις όποιες αρνητικές συνέπειες της πανδημίας COVID-19 απαλλάσσονται, βάσει του τότε νομοσχεδίου, από την υποχρέωση καταβολής του 40% του συνολικού ενοικίου για τους μήνες Μάρτιο, Απρίλιο, Μάιο, Ιούνιο 2020 και, ίσως, το αργότερο, έως και το Σεπτέμβριο 2020, εάν και εφόσον εξακολουθούν να πλήττονται οικονομικά. Μείωση ενοικίου κύριας κατοικίας προβλέπεται όταν ενοικιαστής είναι εργαζόμενος σε κάποια επιχείρηση στην οποία έχει ανασταλεί η σύμβαση εργασίας του, ή ναυτικός του οποίου η σύμβαση ναυτολόγησης βρίσκεται σε αναστολή. Στο μέτρο αυτό υπάγονται και όσοι τους έχει παραχωρηθεί η χρήση κινητής ή ακίνητης αξίας μέσω χρηματοδοτικής μίσθωσης. Πιο συγκεκριμένα, ο χρόνος πληρωμής επεκτείνονταν σε έως και 12 μηνιαίες δόσεις σε συμβάσεις μίσθωσης ακινήτων και σε έως 6 μηνιαίες δόσεις σε συμβάσεις χρηματοδοτικής μίσθωσης κινητών αξιών.

Οι επιχειρήσεις αξιολογούνται ως πληττόμενες από την πανδημία COVID-19 αρκεί να έχουν ενεργό κύριο ΚΑΔ πριν τις 20 Μαρτίου 2020 σε έναν από τους συμπεριλαμβανόμενους στο σχετικό Παράρτημα ή να έχουν ακαθάριστα έσοδα ενεργού κατά την ίδια ημερομηνία όπως αυτά προκύπτουν στην αρχική δήλωση φόρου εισοδήματος φορολογικού έτους 2018 (covid19.gov.gr, 2020). Η αρχική «Δήλωση Covid-19», περί έκπτωσης του ενοικίου για τους μήνες Μάρτιο, Απρίλιο, Μάιο και Ιούνιο του 2020, όπως αυτή ορίστηκε στο σχετικό νομοθετικό πλαίσιο, η οποία δεν υποβλήθηκε εντός σχετικής προθεσμίας που τέθηκε με την υπό στοιχεία Α.1192/2020 απόφαση του Διοικητή της Α.Α.Δ.Ε., είναι δυνατό να υποβληθεί μέχρι και την 9η Οκτωβρίου 2020. Στην ίδια προθεσμία, μάλιστα, υποβάλλονται και οι τροποποιητικές «Δηλώσεις Covid-19» για τους αντίστοιχους μήνες.

2.2.2 Επιστρεπτέα Προκαταβολή

Η επιστρεπτέα προκαταβολή πρόκειται για ένα μέτρο που τονώνει τη ρευστότητα των επιχειρήσεων και των ελευθέρων επαγγελματιών. Πιο συγκεκριμένα, αποτελεί μια μορφή κρατικής χρηματοδότησης – δανείου, με ιδιαίτερος προνομιακούς όρους (taxheaven.gr, 2020). Αφορά μια ενίσχυση η οποία χορηγείται σε διάφορες επιχειρήσεις, ανεξαρτήτως κλάδου, που επλήγησαν οικονομικά λόγω της εμφάνισης της πανδημίας COVID-19 η οποία επιστρέφεται συνολικά ή / και εν μέρει, κάτω από συγκεκριμένους όρους και προϋποθέσεις(aade.gr, 2020).

Ο προϋπολογισμός του μέτρου αυτού ήταν ύψους 1,5 δισ. ευρώ και συγχρηματοδοτείται από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία (ΕΠΑνΕΚ) και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης από πόρους του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ), και από τον τακτικό προϋπολογισμό (aade.gr, 2020).

Ο δικαιούχος φορέας, ο οποίος χορηγεί την ενίσχυση αυτή είναι η Γενική Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών (ΓΔΟΥ) που υπάγεται στο Υπουργείο Οικονομικών η οποία, μαζί με την υποστήριξη της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (ΑΑΔΕ), μεριμνούσε για την μεταβίβαση των απαιτούμενων πόρων στους άμεσα ωφελούμενους (aade.gr, 2020).

Η ενίσχυση αυτή αφορά τις ιδιωτικές επιχειρήσεις, κάθε νομικής μορφής και ανεξαρτήτως κλάδου και μεγέθους, οι οποίες απασχολούν προσωπικό από έναν (1) έως πεντακόσιους (500) εργαζόμενους, με έδρα τους ή / και μόνιμη εγκατάσταση στην Ελλάδα και έχουν πληγεί οικονομικά λόγω της εμφάνισης της πανδημίας COVID-19 (taxheaven.gr, 2020). Πιο συγκεκριμένα, οι αιτούντες για υπαγωγή σε αυτή τη μορφή ενίσχυσης περιλαμβάνουν τους παρακάτω (taxheaven.gr, 2020):

- Επιχειρήσεις οι οποίες δεν είναι προβληματικές, κατά τη σχετική νομοθεσία, ή δεν ήταν προβληματικές έως 31 Δεκεμβρίου 2019 και αντιμετώπισαν προβλήματα ή έγιναν προβληματικές ως συνέπεια της εμφάνισης της πανδημίας COVID-19, και δεν είχαν στη διάθεσή τους κάποια προηγούμενη ενίσχυση, η οποία έχει κηρυχθεί ασυμβίβαστη με απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής
- Επιχειρήσεις που πληρούν τις προϋποθέσεις του Κανονισμού αριθ. 1407/2013 (ΕΕ L351/1 της 24.12.2013) χωρίς να έχουν εξαντλήσει το τιθέμενο στον Κανονισμό ανώτατο όριο, κατά την τριετία 2018-2020
- Επιχειρήσεις οι οποίες δεν βρίσκονται σε αδράνεια από τον Απρίλιο του 2019 και έπειτα, όπως αυτό προέκυπτε από στοιχεία που τηρούνταν στο φορολογικό Μητρώο της ΑΑΔΕ ή από την υποβολή μηδενικών δηλώσεων ΦΠΑ για όλη τη σχετική περίοδο.

Ως προς του όρους του προγράμματος ενίσχυσης της επιστρεπτέας προκαταβολής, πρέπει να αναφερθούν τα παρακάτω (taxheaven.gr, 2020). Οι προϋποθέσεις υπαγωγής στο μέτρο αυτό, η διαδικασία αίτησης και χορήγησης της σχετικής ενίσχυσης, ο τρόπος υπολογισμού του ύψους της ενίσχυσης, οι προϋποθέσεις και η διαδικασία επιστροφής ολικώς ή / και μερικώς, όπως και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια θα καθοριζόντουσαν με απόφαση η οποία ήταν να εκδοθεί μετά την παρέλευση της προθεσμίας υποβολής των σχετικών αιτημάτων. Η ανορθόδοξη αυτή διαδικασία οφειλόταν στο γεγονός πως αναλόγως των αιτήσεων που θα υποβαλλόντουσαν και της σχετικής ζήτησης, θα καθοριζόντουσαν οι σχετικοί όροι προκειμένου να μην υπήρχε καμία υπέρβαση στον προϋπολογισμό.

Εκτός από τους περιορισμούς οι οποίοι προβλέπονται από απόφαση της Ε.Ε. υπήρχαν και τα παρακάτω επιπλέον χαρακτηριστικά - περιορισμοί (taxheaven.gr, 2020). Βασικό κριτήριο, καταρχάς, ήταν η δυνατότητα πρόσβασης σε χρηματοδότηση και η πιστωτική κατάσταση που είχαν πολλές μικρές και μικρομεσαίες επιχειρήσεις, χαρακτηριστικά τα οποία επιδεινώθηκαν υπό τις τότε συνθήκες.

Η συνολική διάρκεια του μέτρου είχε καθοριστεί πενταετής. Στο πρώτο έτος ήταν η περίοδος χάριτος, χωρίς καμία υποχρέωση καταβολής δόσεων, ενώ η σχετική αποπληρωμή θα πραγματοποιούνταν τα επόμενα τέσσερα (4) έτη με ισόποσες μηνιαίες δόσεις οι οποίες προκύπτουν από ένα επιτόκιο εξαιρετικά χαμηλό. Το ποσό της ενίσχυσης που έλαβε ο κάθε δικαιούχος ήταν επιστρεπτέο, είτε εξολοκλήρου, είτε μερικώς, ανάλογα με τη βιωσιμότητα της επιχείρησης.

Το κριτήριο με το οποίο επιλέγονταν η κάθε επιχείρηση για να λάβει τη σχετική ενίσχυση είναι η τρέχουσα κατάστασή της σε σύγκριση με την προγενέστερη της, όπου η σύγκριση αυτή προέκυπτε μέσω ενός τυποποιημένου μηχανισμού παρακολούθησης και αξιολόγησης του Υπουργείου Οικονομικών (ΓΛΚ και ΑΑΔΕ), βάσει φορολογικών δεδομένων και λοιπών σχετικών οικονομικών και επιχειρηματικών δεικτών.

Το συνολικό ύψος της ενίσχυσης σε κάθε επιχείρηση προσδιορίζονταν με έναν τρόπο τυποποιημένο λαμβάνοντας υπόψη τη μεταβολή της τότε τρέχουσας κατάστασής της μαζί και άλλα χαρακτηριστικά της. Η συνολική ενίσχυση δεν μπορούσε να ξεπεράσει το ποσό των 500.000 ευρώ για κάθε επιχείρηση και ήταν ακατάσχετη, αφορολόγητη και δεν συμψηφίζονταν με καμία άλλη οφειλή.

Θα πρέπει, επίσης, να σημειωθεί πως οι επιχειρήσεις που έλαβαν τη σχετική ενίσχυση δεσμεύτηκαν από τη ρήτρα μη απολύσεων, η οποία ίσχυε από την 30ή Μαρτίου 2020.

Ως προς τη διαδικασία με την οποία λάμβανε χώρα αυτό το μέτρο, σε πρώτη φάση οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις θα έπρεπε να μεριμνήσουν για τη δήλωση λογαριασμού IBAN στην προσωποποιημένη πληροφόρηση της πύλης του TAXISnet, τη συντακτική εγκυρότητά του, όπως και την επαλήθευσή του από το αντίστοιχο ίδρυμα πληρωμών (taxheaven.gr, 2020). Έπειτα, οι επιχειρήσεις θα έπρεπε να εισέλθουν στην ηλεκτρονική εφαρμογή της ΑΑΔΕ¹ για να υποβάλλουν τη σχετική δήλωση ενδιαφέροντος και να συμπληρώσουν τα απαιτούμενα στοιχεία. Η αρχική εκδήλωση ενδιαφέροντος και τα συνοδευτικά στοιχεία υποβάλλονταν στην σχετική πλατφόρμα έως και την 10.4.2020, εκτός από κάποια πιθανή παράταση η οποία θεωρούνταν, τότε, αρκετά αναγκαία μιας και ο υπολογισμός των δεδομένων που απαιτούνταν μπορούσε να γίνει μόνο από τα λογιστήρια ή τα λογιστικά γραφεία των εταιρειών. Τα υποβαλλόμενα στοιχεία κατά την υποβολή της αρχικής αίτησης περιελάμβαναν μόνο τον κύκλο εργασιών.

2.2.3 Επιχορήγηση Κεφαλαίου κίνησης για την Προμήθεια Πρώτων Υλών

Πρόκειται για ένα χρηματοδοτικό μέτρο. Πιο συγκεκριμένα, αφορά τη στήριξη μικρομεσαίων και μεγάλων επιχειρήσεων στον κλάδο της εστίασης μετά την επανεκκίνηση της λειτουργίας τους, όταν άρθηκαν τα διάφορα περιοριστικά μέτρα και ξεκίνησαν να λειτουργούν και πάλι αυτές οι επιχειρήσεις (espa.gr [A], 2020). Για την ακρίβεια, το μέτρο αυτό αποσκοπεί στην προμήθεια των διαφόρων πρώτων υλών που είναι απαραίτητα για τη λειτουργία τους.

Το μέτρο αυτό απευθύνεται σε επιχειρήσεις εστίασης, όλων των νομικών μορφών, οι οποίες θα πρέπει να δραστηριοποιούνται επισήμως σε τουλάχιστον έναν από τους ακόλουθους ΚΑΔ (espa.gr [A], 2020):

- Δραστηριότητες υπηρεσιών εστιατορίων και κινητών μονάδων εστίασης
- Δραστηριότητες υπηρεσιών τροφοδοσίας για εκδηλώσεις
- Άλλες υπηρεσίες εστίασης
- Δραστηριότητες παροχής ποτών

Η περίοδος υποβολής των αιτήσεων για υπαγωγή σε αυτό το μέτρο ήταν από τις 14/5/2021 έως 30/9/2021. Η Αίτηση Χρηματοδότησης θα υποβαλλόταν ηλεκτρονικά στην πλατφόρμα του «Πληροφοριακού Συστήματος Κρατικών Ενισχύσεων» (ΠΣΚΕ)². Οι αιτήσεις χρηματοδότησης επρόκειτο να αξιολογηθούν κατά σειρά προτεραιότητας, ανάλογα με την ημερομηνία ηλεκτρονικής υποβολής. Σε περίπτωση που η αίτηση χρηματοδότησης που υποβλήθηκε μέσα στην παραπάνω περίοδο είχε απορριφθεί, ήταν δυνατό να υποβληθεί και νέα αίτηση σε

¹<https://www.aade.gr/mybusinesssupport>

²www.ependyseis.gr/mis

μελλοντική περίοδο που ήταν στις 19/11/2021. Άλλη υποβολή δεν μπορεί να υφίσταται εάν μια επιχείρηση ενταχθεί στο σχετικό μέτρο (espa.gr [A], 2020).

Οι όροι και προϋποθέσεις του προγράμματος περιλαμβάνουν επιλέξιμες δαπάνες για προμήθεια πρώτων υλών από την 1η Απριλίου 2021 και έπειτα. Σε περίπτωση έγκρισης της αίτησης, η καταβληθείσα προκαταβολή για το κεφάλαιο κίνησης για την προμήθεια πρώτων υλών έπρεπε να έχει αναλωθεί από την ημερομηνία έναρξης της επιλεξιμότητας δαπανών έως και 31/12/2021. Η επιχορήγηση αυτή αφορούσε επιδότηση έως 100.000 ευρώ ανά επιχείρηση (espa.gr [A], 2020).

Ο προϋπολογισμός του μέτρου αυτού ανέρχονταν στα 330.000.000 ευρώ, εκ των οποίων 280 εκατ. ευρώ αφορούσαν μικρομεσαίες επιχειρήσεις και τα υπόλοιπα 50 εκατ. ευρώ αφορούσαν μεγάλες επιχειρήσεις, όλες στον κλάδο της εστίασης (espa.gr [A], 2020).

2.2.4 Επιχορήγηση Επιχειρήσεων Εστίασης για την Προμήθεια Θερμαντικών Σωμάτων Εξωτερικού Χώρου

Πρόκειται για ένα ακόμα χρηματοδοτικό μέτρο. Πιο συγκεκριμένα έχει να κάνει με την επιχορήγηση επιχειρήσεων εστίασης, αλλά και επιχειρήσεων παροχής καταλυμάτων στον τουριστικό κλάδο οι οποίες διαθέτουν εξωτερικό χώρο παροχής των προϊόντων και υπηρεσιών τους (espa.gr [B], 2020). Η επιχορήγηση αφορά την προμήθεια θερμαντικών συσκευών για χρήση τους σε εξωτερικό χώρο και παρέχεται για τη στήριξη της λειτουργίας των παραπάνω επιχειρήσεων κάτω από το καθεστώς της πανδημίας COVID-19 προς διευκόλυνση της λειτουργίας τους, ακόμα και κατά τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου, σε εξωτερικούς, νόμιμα χρησιμοποιούμενους χώρους, όπου σε τέτοιους χώρους ο καλύτερος αερισμός συμβάλλει αποφασιστικά στην προστασία της δημόσιας υγείας, μειώνοντας το συνωστισμό που θα υπήρχε στους εσωτερικούς χώρους αυτών των επιχειρήσεων (espa.gr [B], 2020).

Η επιχορήγηση θα υπολογίζονταν βάσει των επισήμων / δηλωμένων, άρα αδειοδοτημένων, τετραγωνικών μέτρων εξωτερικών χώρων όπως αυτά αναγράφονται στην άδεια λειτουργίας των διαφόρων καταστημάτων εστίασης και των ξενοδοχειακών καταλυμάτων. Η επιχορήγηση κάλυπτε διαφόρων λογής θερμαντικά σώματα εξωτερικού χώρου (υγραερίου, ηλεκτρικά, φυσικού αερίου, πάνελ υπερύθρων, αλογόνου κτλ), αυτόνομα/μεμονωμένα, ή μέρος κινητού εξοπλισμού με ενσωματωμένο θερμαντικό σώμα εξωτερικού χώρου, τα οποία θα είναι καινούργια / αμεταχειρίιστα κατά τη στιγμή της αγοράς τους (espa.gr [B], 2020).

Ως προς το ποσό της επιχορήγησης, επιχορηγείται η αγοράς ενός (1) θερμαντικού σώματος ανά 10 τ.μ., έως 100 ευρώ (χωρίς ΦΠΑ) για κάθε θερμαντικό σώμα. Οι σχετικές αγορές

μπορούσαν να είχαν πραγματοποιηθεί από την 01/02/2020 και έπειτα και πριν την υποβολή της σχετικής αίτησης, με την προϋπόθεση ότι η αιτηθείσα επιχείρηση διαθέτει τουλάχιστον έναν ενεργό ΚΑΔ, τόσο κατά την ημερομηνία προμήθειας όσο και κατά την ημερομηνία υποβολής της αίτησης. Σε περίπτωση που ο αριθμός των τ.μ. δεν δικαιολογεί ένα ακέραιο πλήθος θερμαντικών σωμάτων, το τελικό ποσό της επιχορήγησης λογίζονταν ως τον αμέσως επόμενο ακέραιο αριθμό. Το μέγιστο ποσό επιχορήγησης που μπορούσε να λάβει μια επιχείρηση ανά χώρο εστίασης ανέρχονταν στις 5.000 ευρώ. Σε περιπτώσεις που υπήρχαν πάνω από ένας εξωτερικοί χώροι παροχής υπηρεσιών στην ίδια εγκατάσταση, λαμβάνονταν υπόψη ως ένας ενιαίος εξωτερικός χώρος (espa.gr [B], 2020).

Ο συνολικός προϋπολογισμός αυτού του μέτρου ανέρχονταν στα 60.000.000 ευρώ. Κατανέμεται ενδεικτικά σε 50 εκατομμύρια ευρώ για Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις και 10 εκατομμύρια ευρώ για Μεγάλες Επιχειρήσεις. Η οριστική κατανομή, καθώς και η οριστική κατανομή στις περιφέρειες της χώρας γινόταν μετά την ολοκλήρωση των καταβολών στους λήπτες της ενίσχυσης (espa.gr [B], 2020).

Το μέτρο αυτό απευθύνεται σε επιχειρήσεις εστίασης, όλων των νομικών μορφών, οι οποίες θα πρέπει να δραστηριοποιούνται επισήμως σε τουλάχιστον έναν από τους ακόλουθους ΚΑΔ (espa.gr [B], 2020):

- Δραστηριότητες υπηρεσιών εστιατορίων και κινητών μονάδων εστίασης
- Υπηρεσίες καντίνας
- Δραστηριότητες παροχής ποτών
- Ξενοδοχεία και παρόμοια καταλύματα
- Καταλύματα διακοπών και άλλα καταλύματα σύντομης διαμονής

Η αίτηση χρηματοδότησης για την προμήθεια των θερμαντικών υποβάλλεται ηλεκτρονικά σε συγκεκριμένη ιστοσελίδα ³.

Η κάθε επιχείρηση που μπορεί να συμμετέχει στο μέτρο υπέβαλε μία «Αίτηση Χρηματοδότησης ανά ΑΦΜ», για το σύνολο εγκαταστάσεων που διαθέτει ή και των τουριστικών καταλυμάτων που διαθέτουν εξωτερικούς χώρους παροχής υπηρεσιών, που βρίσκονται στην κατοχή της και για τις οποίες θα μπορούσε να προμηθεύεται θερμαντικά σώματα εξωτερικού χώρου. Προτού υποβάλει τη σχετική αίτηση, η επιχείρηση θα έπρεπε να είχε ήδη προχωρήσει στην σχετική προμήθεια, την παραλαβή και την αποπληρωμή των θερμαντικών σωμάτων εξωτερικού χώρου, ενώ παράλληλα θα έπρεπε να είχε προβεί και στην αντίστοιχη εγγραφή στα λογιστικά βιβλία (espa.gr [B], 2020).

³<https://heating-devices.mindev.gov.gr>

Όταν υπέβαλε την αίτηση, η επιχείρηση υποχρεώνονταν να προβεί στις παρακάτω ενέργειες (espa.gr [B], 2020):

- Να συμπληρώσει ηλεκτρονικά τα σχετικά πεδία του σημείου «ΥΠΟΒΟΛΗ ΑΙΤΗΣΗΣ ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ» όπως αυτά εμφανίζονται στο ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι
- Να επισυνάψει τα σχετικά δικαιολογητικά που προβλέπονται ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V
- Να οριστικοποιήσει την αίτηση για να καταστεί έτοιμη προς επεξεργασία στο επόμενο στάδιο.
- Να είναι η αίτηση πλήρως συμπληρωμένη, διότι σε διαφορετική περίπτωση δεν θα είναι δυνατή η οριστική υποβολή της

2.2.5 Χρέη πανδημίας – Ρύθμιση των 36 -72 δόσεων

Πρόκειται για ένα μέτρο που έχει να κάνει με υπάρχοντα χρέη των επιχειρήσεων εστίασης και πως μπορούσαν να ρυθμιστούν. Πιο συγκεκριμένα, υπήρχαν 2,26 δις ευρώ απαιτητά χρέη από τις 27 Ιανουαρίου 2021. Εκείνη την περίοδο η ρύθμιση εξελίσσονταν με χαμηλές ταχύτητες και για αυτό η αγορά πίεζε για σχετική παράταση. Μια ημέρα πριν, στις 26 Ιανουαρίου 2021 έληγε η προθεσμία υποβολής αιτήσεων στο πρόγραμμα ρύθμισης 36 έως 72 δόσεις των χρεών που είχαν πληγεί από τις οικονομικές επιπτώσεις της υγειονομικής κρίσης της πανδημίας COVID-19. Εάν δεν γινόταν η σχετική αίτηση το όποιο χρέος γινόταν άμεσα απαιτητό (ΤΑ ΝΕΑ [Δ], 2020).

Οι οφειλέτες μπορούσαν να επιλέξουν τη ρύθμιση της αποπληρωμής των χρεών τα οποία συσσωρεύτηκαν με έναρξη την 1η Μαρτίου 2020 έως και τις 31 Ιουλίου 2021 σε έως και 36 μηνιαίες δόσεις (χωρίς τόκο), ή σε 36 έως 72 δόσεις με ένα επιτόκιο ύψους 2,5%. Το ελάχιστο ποσό της μηνιαίας δόσης μετά από τη σχετική ρύθμιση είναι τουλάχιστον 30 ευρώ ανά 1.000 ευρώ συνολικού ύψους ρυθμίσεων οφειλών (συμπεριλαμβανομένων τόκων και προσαυξήσεων) και τουλάχιστον 50 ευρώ άνω των 1000 ευρώ συνολικού ύψους ρυθμίσεων οφειλών (συμπεριλαμβανομένων τόκων και προσαυξήσεων). Σε περίπτωση καθυστέρησης καταβολής κάποια δόσης, επιβάλλεται μηνιαία προσαύξηση ύψους 5% (ΤΑ ΝΕΑ [Δ], 2020).

Στη ρύθμιση των 36 έως 72 δόσεων υπάγονται οφειλέτες οι οποίοι έχουν μη ρυθμισμένες οφειλές βεβαιωμένες στις κατά τόπους Δ.Ο.Υ ή / και Ελεγκτικά Κέντρα την περίοδο από 1.3.2020 έως 31.7.2021. Συγκεκριμένα περιλαμβάνονται οι παρακάτω (ΤΑ ΝΕΑ [Δ], 2020):

- Φυσικά πρόσωπα επιτηδευματίες πληγέντες λόγω COVID-19
- Νομικά πρόσωπα /οντότητες πληγέντες/πληγείσες λόγω COVID-19

- Φυσικά πρόσωπα / μη επιτηδευματίες υπό αναστολή σύμβασης εργασίας από 1.3.2020 έως 31.7.2021 λόγω COVID-19
- Φυσικά πρόσωπα / μη επιτηδευματίες που έλαβαν αποζημίωση ειδικού σκοπού με μονομερή δήλωση από 1.3.2020 έως 31.7.2021 λόγω COVID-19
- Φυσικά πρόσωπα / μη επιτηδευματίες που εντάχθηκαν στο μηχανισμό ενίσχυσης «ΣΥΝ-ΕΡΓΑΣΙΑ» από 1.3.2020 έως 31.07.2021
- Φυσικά πρόσωπα / μη επιτηδευματίες που έλαβαν μειωμένο ενοίκιο από 1.3.2020 έως 31.7.2021 και έχουν αποζημιωθεί κατόπιν ελέγχου των δηλώσεων “COVID-19”
- Φυσικά πρόσωπα / μη επιτηδευματίες που ήταν εγγεγραμμένοι στο σχετικό μητρώο ανέργων του ΟΑΕΔ από 1.3.2020 έως 31.7.2021.
- Οφειλέτες με χρέη για τα οποία έχει χορηγηθεί αναστολή είσπραξης και παράταση καταβολής λόγω COVID-19 ανεξαρτήτως χρόνου βεβαίωσης και όλων των παραπάνω κριτηρίων.

Ως προς τα χρέη που ρυθμίζονται στο σχετικό πρόγραμμα ρύθμισης, μπορούν να ενταχθούν τα παρακάτω χρέη (ΤΑ ΝΕΑ [Δ], 2020):

- Όλες οι αρρυθμιστες βεβαιωμένες οφειλές τους προς τη Φορολογική Διοίκηση για τις οποίες έχει χορηγηθεί παράταση προθεσμιών καταβολής ή / και αναστολή είσπραξης έως και τις 31-12-2021 στο πλαίσιο της αντιμετώπισης των επιπτώσεων του COVID-19.
- Λοιπές αρρυθμιστες οφειλές προς τη Φορολογική Διοίκηση οι οποίες βεβαιώθηκαν κατά τη χρονική περίοδο Μάρτιος 2020 έως και Ιούλιος του 2021 αλλά δεν κατέστη δυνατό να εξοφληθούν εμπρόθεσμα.
- Κάθε είδους φόροι, πρόστιμα και τέλη, από ΕΝΦΙΑ και ΦΠΑ έως φόρο εισοδήματος, ειδική εισφορά αλληλεγγύης και πρόστιμα της τροχαίας που έχουν βεβαιωθεί από την εφορία, την περίοδο Μάρτιος 2020- Ιούνιος 2021.

Στις παραπάνω περιπτώσεις, πρέπει να αναφερθεί ότι εξαιρείται ο φόρος εισοδήματος του φορολογικού έτους 2021 και όλες οι ήδη ρυθμισμένες οφειλές προς το κράτος (ΤΑ ΝΕΑ [Δ], 2020).

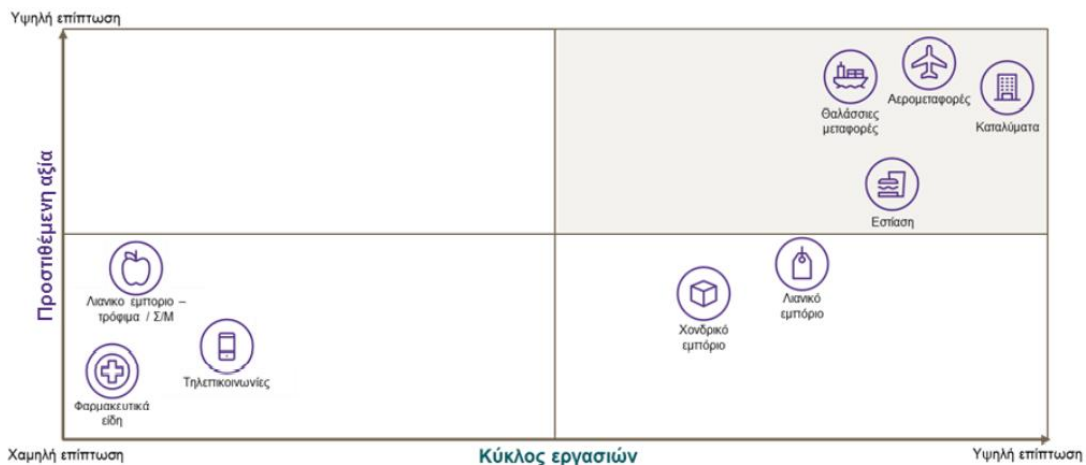
2.3 Βιβλιογραφική Ανασκόπηση – Αναφορές σε Μελέτες Σχετικά με τις Οικονομικές Επιπτώσεις της Πανδημίας COVID-19 Ειδικά στον Κλάδο της Εστίασης

2.3.1 Ελλάδα

Όπως αναφέρεται σε σχετική μελέτη μεγάλης και γνωστής ελεγκτικής εταιρείας (PwC, 2020), η πανδημία του COVID-19 βρήκε την ελληνική οικονομία σε καλή κατάσταση και σαφώς πολύ καλύτερη από την αρχή της κρίσης.

Με επίσημα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, το 14,6% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στην ελληνική επικράτεια τέθηκαν σε αναστολή λειτουργίας τους, στο πλαίσιο των περιοριστικών μέτρων αντιμετώπισης της πανδημίας COVID-19 (Ενημέρωση, 2021). Από τους 88 επίσημους (διψήφιους) κλάδους οικονομικής δραστηριότητας στην ελληνική οικονομία, σε 15 τέθηκαν τα σχετικά περιοριστικά μέτρα οι οποίοι κατέχουν το 28.1% των επιχειρήσεων ως προς όλους τους κλάδους, κάτι που σημαίνει ότι από τους 15 αυτούς κλάδους το 51.7%, πάνω από τις μισές σχετικές επιχειρήσεις, αναγκάστηκαν να αναστείλουν τη λειτουργία τους.

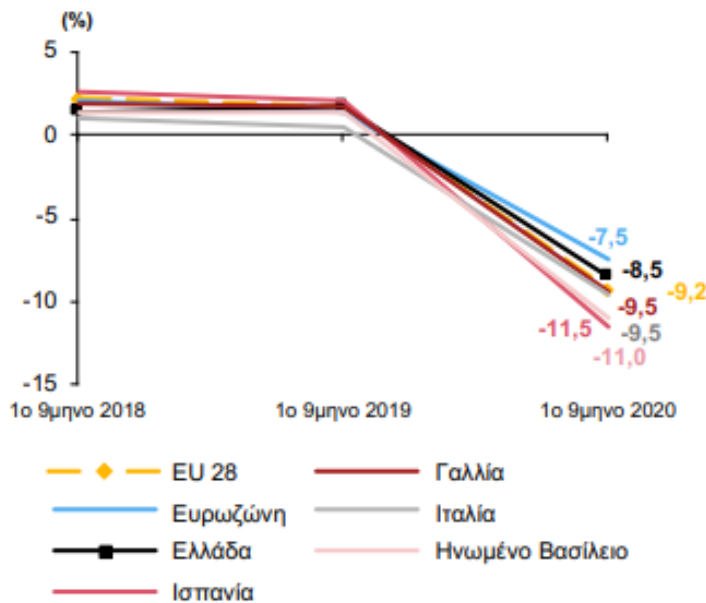
Σε μελέτη μεγάλη ελεγκτικής εταιρείας (GrandThorton, 2020) για τις επιπτώσεις του COVID-19 στην ελληνική οικονομία βρέθηκε, μεταξύ άλλων, ότι επιχειρήσεις που αποτελούν το 69% του συνολικού κύκλου εργασιών των ελληνικών επιχειρήσεων επλήγησαν άμεσα από την πανδημία COVID-19 ως συνέπεια του περιορισμού ή ακόμα και της διακοπής των δραστηριοτήτων τους. Μάλιστα, το 11% του συνολικού κύκλου εργασιών αφορά επιχειρήσεις οι οποίες διέκοψαν εντελώς τις εργασίες τους, με αυτές τις επιχειρήσεις να απασχολούν πάνω από ένα (1) εκατομμύριο εργαζόμενους (Ενημέρωση, 2021). Αξίζει να σημειωθεί, πάντως, ότι για τον κλάδο των καταλυμάτων και της εστίασης, το 100% βρέθηκε να έχει πληγεί λόγω των περιοριστικών μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας (GrandThorton, 2020), όπου, το 80% των επιχειρήσεων, ή αλλιώς ποσοστό 90% του συνολικού κύκλου εργασιών του κλάδου αντιστοιχούν επιχειρήσεις οι οποίες διέκοψαν εντελώς τη λειτουργία τους (GrandThorton, 2020, Ενημέρωση, 2021). Αντίθετα κλάδοι όπως ενέργεια και ενημέρωση και επικοινωνία βρέθηκαν να επλήγησαν λιγότερο, καθώς είχαν τα χαμηλότερα σχετικά ποσοστά.

Γράφημα 2.1: Σχέση επίπτωσης σε κύκλο εργασιών με επίπτωση σε προστιθέμενη αξία

Πηγή: GrandThorton (2020)

Από το Γράφημα 2.1 φαίνεται ότι κλάδοι όπως τηλεπικοινωνίες, φαρμακευτικά είδη και λιανικό εμπόριο (ειδικότερα τρόφιμα και σούπερ μάρκετ) είχαν χαμηλό επίπεδο επιπτώσεων από την πανδημία, κάτι λογικό αφού οι περιορισμοί δεν αφορούσαν αυτές τις επιχειρήσεις και τις λειτουργίες τους. Φάρμακα και τρόφιμα ως αγαθά πρώτης ανάγκης κρίθηκε σκόπιμο να συνεχίζουν να πωλούνται και έτσι τα αντίστοιχα καταστήματα έμεναν ανοιχτά χωρίς ιδιαίτερους περιορισμούς στην επίσκεψη σε αυτά, ενώ οι υπηρεσίες τηλεπικοινωνιών συνέχισαν να προσφέρονται κανονικά. Αντίθετα, οι κλάδοι που επλήγησαν περισσότερο ήταν οι μεταφορές (θαλάσσιες και ακτοπλοϊκές), αλλά και των καταλυμάτων και της εστίασης. Οι απαγορεύσεις στις μεταφορές, το κλείσιμο των συνόρων και οι πτήσεις που γινόταν μόνο για ειδικούς σκοπούς σχεδόν μηδένισαν την δραστηριότητα των επιχειρήσεων αυτών, ενώ το ίδιο συνέβη για τους άλλους κλάδους λόγω κλεισίματος των ξενοδοχείων, αλλά και του κλεισίματος των καταστημάτων εστίασης, με εξαίρεση τις υπηρεσίες διανομής στο σπίτι (delivery) και παραλαβής από το κατάστημα (takeaway). Τέλος, κλάδοι όπως το ευρύτερο λιανικό και χονδρικό εμπόριο είχαν ένα μέτριο επίπεδο επιπτώσεων, κάτι λογικό διότι η πορεία τους εξαρτάται από άλλους κλάδους οι οποίοι άλλοι είχαν μεγάλη επίπτωση και άλλη μικρότερη.

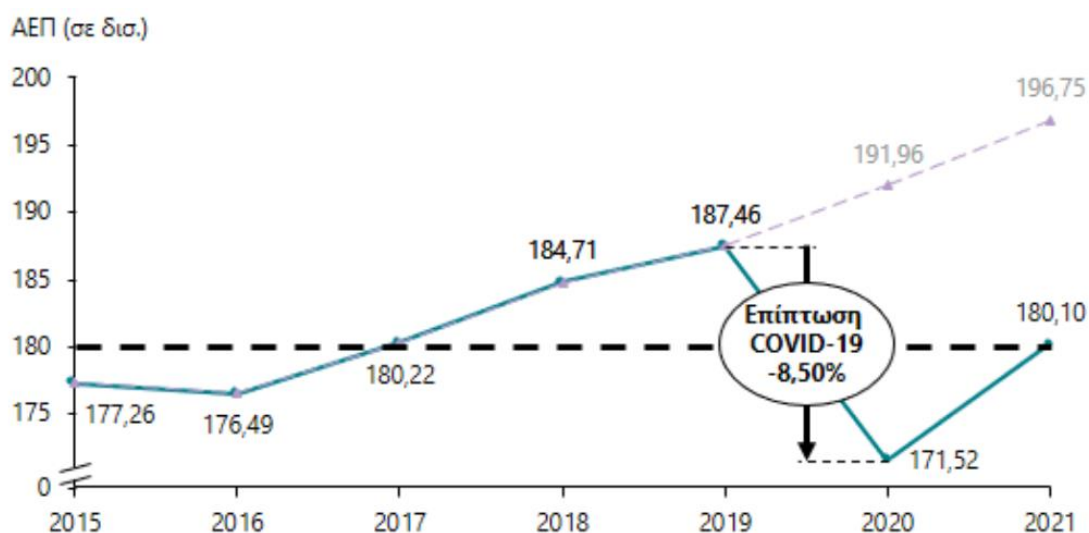

Γράφημα 2.2: Πτώση του ΑΕΠ το εννεάμηνο 2020 λόγω της πανδημίας COVID-19

Πηγή: pwc (2020)

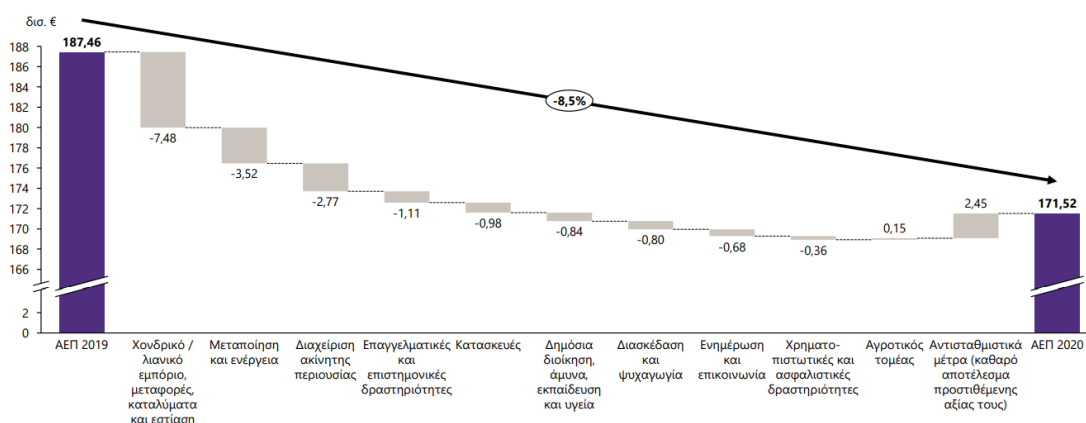
Συνεπεία του περιορισμού της οικονομικής δραστηριότητας, εκτιμήθηκε, τότε, μια πτώση του ΑΕΠ για το 2020 στο 8.5%. Αξίζει, όμως, να σημειωθεί ότι αυτή η πτώση ήταν περίπου όση και στην Ευρωζώνη (7.5%), ενώ ήταν μικρότερη από πτώσεις άλλων ευρωπαϊκών χωρών, όπως Ισπανία, Γαλλία, Ιταλία και Ηνωμένο Βασίλειο (pwc, 2020), χώρες που επλήγησαν περισσότερο από την πανδημία.

Αυτή η πτώση ήταν απόρροια μεγάλης πτώσης σε σημαντικούς κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας για την ελληνική οικονομία, όπως τουρισμός, μεταφορές, καταλύματα, αλλά και εστίαση (GrandThornton, 2020). Όπως φαίνεται από το Γράφημα 2.3 η εκτίμηση για τη μεγάλη αυτή πτώση έρχεται σε μια περίοδο συνεχούς ανόδου του ΑΕΠ, κάτι που αναδεικνύει ακόμα περισσότερο τις πολύ έντονες επιπτώσεις αυτού του απρόβλεπτου εξωγενούς παράγοντα όπως ήταν η πανδημία COVID-19. Επίσης, όπως φαίνεται στο Γράφημα 2.3, ο κλάδος του εμπορίου των μεταφορών αλλά και των καταλυμάτων και της εστίασης έχει την υψηλότερη αρνητική προστιθέμενη αξία στο ΑΕΠ του 2020, κάτι που σημαίνει ότι σε αυτούς τους κλάδους οφείλεται κατά κύριο λόγο η σχετική πτώση.

Γράφημα 2.3: Εκτίμηση της επίδρασης της πανδημίας στο ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας

Πηγή: GrandThorton (2020)

Γράφημα 2.4: Συμμετοχή του κάθε κλάδου στη μείωση του ΑΕΠ για το 2020

Πηγή: GrandThorton (2020)

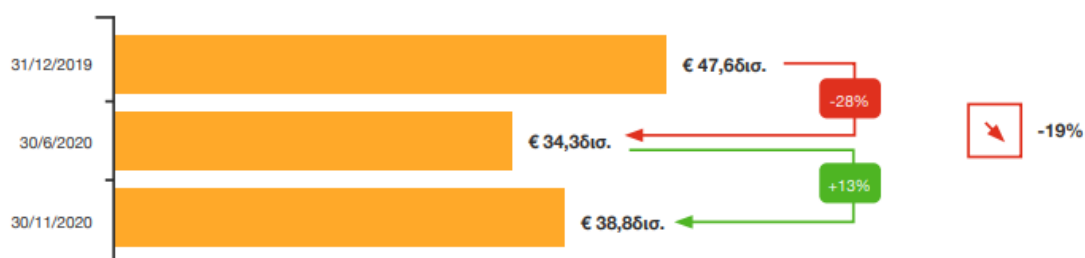
Αξίζει να αναφερθεί πως στο δεύτερο κύμα της πανδημίας COVID-19 όπου υπήρξαν και πάλι περιοριστικά μέτρα, το Νοέμβριο 2020, ενώ δεν έκλεισαν αυτή τη φορά τα καταλύματα, ανεστάλη και πάλι η δραστηριότητα στον κλάδο της εστίασης (Ενημέρωση, 2021), αναδεικνύοντας για ακόμα μια φορά τα πολλά προβλήματα που αντιμετώπισε το μεγαλύτερο μέρος του 2020 αυτός ο κλάδος.

Σε επίπεδο επιχειρήσεων οι εκτιμήσεις, τότε, έδειχναν πτώση, κατά μέσο όρο, 12,4% στον κύκλο εργασιών και μεγαλύτερη πτώση, στο 39%, της λειτουργικής κερδοφορίας, κάτι που δείχνει ότι υπήρχαν ανελαστικά και διάφορα σταθερά κόστη που δεν μπορούσαν να

ακολουθήσουν την πτωτική πορεία των πωλήσεων. Τελικά, η πτώση των πωλήσεων ανήλθε στο 13.5% για το 2020 (Ενημέρωση, 2021).

Ειδικότερα για τις εισηγμένες επιχειρήσεις η πτώση των πωλήσεων στο πρώτο εξάμηνο του 2020 ανήλθε στο 21.4% και στα λειτουργικά κέρδη 37.2% (pwc, 2020). Μάλιστα, σύμφωνα με την ίδια μελέτη βρέθηκε ότι οι εισηγμένες επιχειρήσεις φοβούμενες να αναλάβουν πολλά ρίσκα σε μια τέτοια εποχή με πολύ μεγάλο βαθμό αβεβαιότητας μείωσαν τις επενδύσεις το πρώτο εξάμηνο του 2020 κατά 11.2%, ενώ παράλληλα αύξησαν τα ταμειακά τους διαθέσιμα κατά 9%. Μάλιστα καθώς η κερδοφορία, σε όρους περιθωρίου κέρδους, και η αποδοτικότητα, σε όρους δεικτών ROE, ROCE, των επιχειρήσεων μειώθηκε σημαντικά, οι επιχειρήσεις, εκμεταλλευόμενες το καθεστώς χαμηλών επιτοκίων και ότι οι τράπεζες είχαν εντολή να στηρίζουν αυτή τη δύσκολη εποχή επιχειρήσεις και νοικοκυριά, αύξησαν το δανεισμό τους με σκοπό να διατηρήσουν ταμειακά διαθέσιμα για να απορροφήσουν ζημιές και ως δικλείδα ασφάλειας για το εγγύς μέλλον. Επιπλέον, η αύξηση στους λογαριασμούς πληρωτέους δείχνει ότι οι επιχειρήσεις προσπάθησαν να λάβουν χρηματοδότηση και ρευστότητα ακόμα και από τους προμηθευτές τους καθυστερώντας να πληρώσουν τις σχετικές υποχρεώσεις (pwc, 2020).

Ειδικά για τον κλάδο των καταλυμάτων η πτώση στις πωλήσεις εκτιμάται στο 52%, ενώ στη λειτουργική κερδοφορία στο 227%, όπου και αποτελούν τις μεγαλύτερες σχετικές τιμές (GrandThorton, 2020). Μεγάλες πτώσεις σε πωλήσεις και ακόμα μεγαλύτερες σε κέρδη εκτιμώνται και για τους κλάδους των πετρελαιοειδών, των μεταφορών (αεροπορικών και ακτοπλοϊκών), αλλά και των επιχειρήσεων εστίασης. Μάλιστα, η πτώση των πωλήσεων στους 15 πληγέντες κλάδους ανήλθε για το 2020 στο 18.7% όπου ειδικά για τον κλάδο της εστίασης η πτώση ήταν 37.8%, μια από τις μεγαλύτερες πτώσεις που παρατηρήθηκε (Ενημέρωση, 2021).

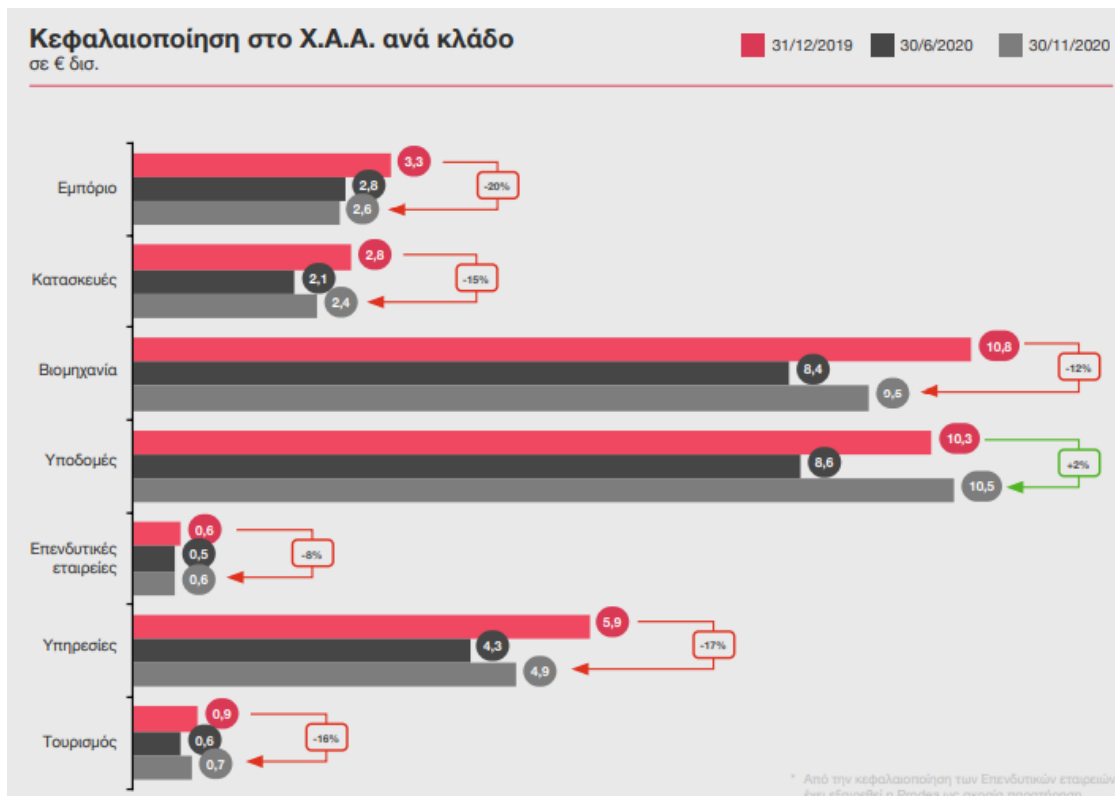

Γράφημα 2.5: Μεταβολή κεφαλαιοποίησης στο χρηματιστήριο Αθηνών για το 2020

Πηγή: pwc (2020)

Εκτός από την πτώση στο ΑΕΠ, σημαντική ήταν και η πτώση στη χρηματιστηριακή αγορά, καθώς η συνολική κεφαλαιοποίηση του χρηματιστηρίου Αθηνών μειώθηκε στο πρώτο εξάμηνο του 2020 κατά 28% περίπου σε σύγκριση με το τέλος του 2019, δείχνοντας την πολύ σημαντική επίδραση της πανδημίας COVID-19 και στις τιμές των μετοχών των εισηγμένων εταιρειών (pwc, 2020). Παρόλο που η αγορά ανέκαμψε έως το τέλος του Νοεμβρίου 2020, κατά 13% σε σύγκριση με το τέλος Ιουνίου 2020, εντούτοις, προέκυψε μια συνολική πτώση για τους 11 μήνες κατά 19%.

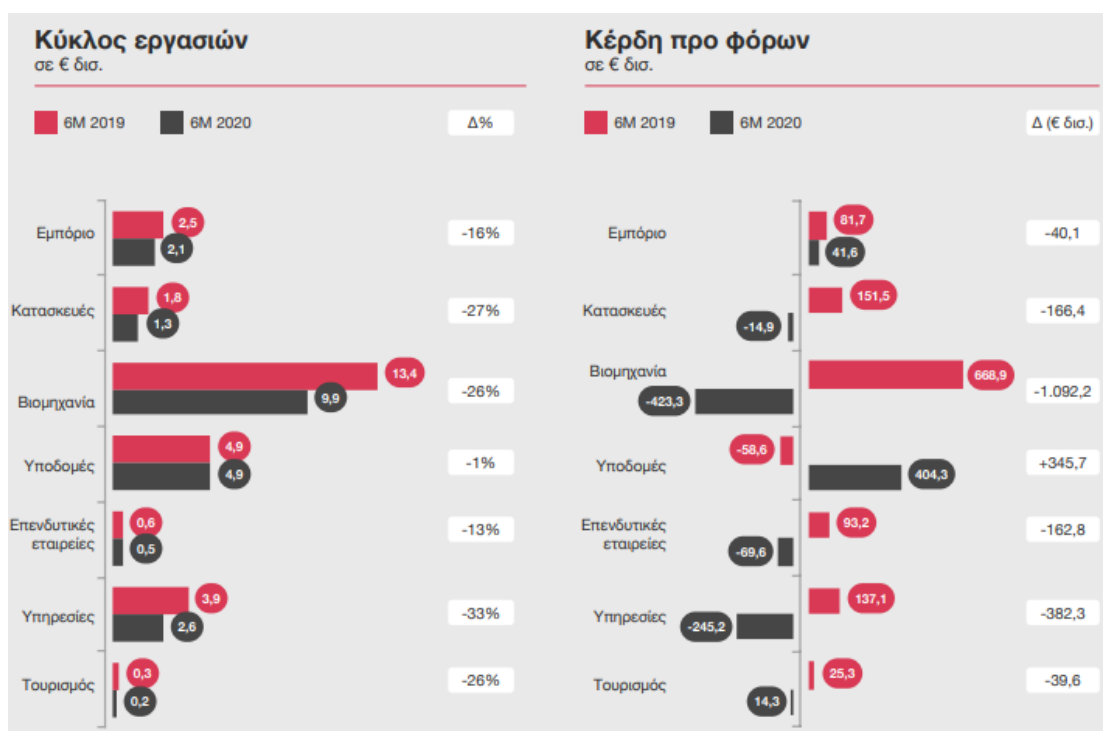
Η μεγαλύτερη πτώση στην χρηματιστηριακή αξία προέκυψε για τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον κλάδο του εμπορίου, ενώ μεγάλη πτώση προέκυψε και για τους κλάδους τουρισμού και υπηρεσιών (pwc, 2020). Οι περιορισμοί στις μετακινήσεις, στα ταξίδια και στις μεταφορές όπου ακόμα και μετά την άρση των μέτρων πολύς κόσμος δίσταζε να ταξιδέψει δεν μπορούσαν να μην αφήσουν ανεπηρέαστες και τις εισηγμένες επιχειρήσεις του κλάδου του τουρισμού. Όπως φαίνεται και από το Γράφημα 2.6, στον κλάδο του εμπορίου δεν υπήρχε καν ανάκαμψη, όπως υπήρχε σε όλους τους άλλους κλάδους κατά το Νοέμβριο 2020. Ο κλάδος των υποδομών παρόλο που και αυτός επηρεάστηκε αρνητικά κατά το πρώτο εξάμηνο του 2020, εντούτοις στο τέλος του Νοεμβρίου 2020 είχε τέτοια ανάκαμψη που αυξήθηκε η κεφαλαιοποίησή του. Στον κλάδο αυτό τα έσοδα ήταν αρκετά σταθερά ακόμα και μέσα στην υγειονομική κρίση και αυτό αποτέλεσε την κύρια αιτία που επηρεάστηκαν τόσο λίγο αυτές οι επιχειρήσεις (pwc, 2020).

Γράφημα 2.6: Εξέλιξη κεφαλαιοποίησης ανά κλάδο του χρηματιστηρίου Αθηνών για το 2020

Πηγή: pwc (2020)

Σε όρους πωλήσεων και κερδοφορίας, πάντως, οι κλάδοι υπηρεσιών, τουρισμού και βιομηχανίας, αλλά και κατασκευών γνώρισαν την μεγαλύτερη μείωση για το πρώτο εξάμηνο του 2020 (pwc, 2020). Δεν είναι τυχαίο ότι αυτοί οι κλάδοι ήταν που αύξησαν περισσότερο το δανεισμό τους. Αξίζει να αναφερθεί ότι οι επιχειρήσεις που αποδείχθηκαν ανθεκτικές μέσα στην πανδημία ήταν αυτές που πουλούσαν προϊόντα τα όποια είχαν αυξημένη ή έστω όχι μειωμένη ζήτηση την περίοδο αυτή. Τέτοια προϊόντα ήταν υγειονομικό υλικό και είδη προσωπικής υγιεινής, φάρμακα, τρόφιμα. Αξιοσημείωτη άνοδο είχαν και τα προϊόντα και υπηρεσίες υψηλής τεχνολογίας, όπως και τα έπιπλα λόγω του ότι πολύς κόσμος έμενε σπίτι και λόγω τηλεργασίας και είχε ανάγκη από τέτοια προϊόντα και υπηρεσίες (pwc, 2020).

Γράφημα 2.7: Εξέλιξη πωλήσεων και κερδών ανά κλάδο του χρηματιστηρίου Αθηνών για το πρώτο εξάμηνο του 2020

Πηγή: pwc (2020)

Σε έρευνα του Ινστιτούτου Εμπορίου και Υπηρεσιών της ΕΣΕΕ για τις οικονομικές επιπτώσεις του COVID – 19 στις εμπορικές επιχειρήσεις ανά την ελληνική επικράτεια και για τα μέτρα αντιμετώπισής τους (IN.EM.Y., 2020), βρέθηκαν τα παρακάτω αποτελέσματα. Η μεγάλη πλειοψηφία των εμπόρων από κλειστές και πληττόμενες επιχειρήσεις πιστεύει ότι η επιχείρησή τους θα επανέλθει σε ένα κανονικό επίπεδο λειτουργίας μέσα σε ένα χρόνο και παραπάνω.

Ως προς τις διαδικασίες ένταξης των επιχειρήσεων στα διάφορα μέτρα στήριξης, σχεδόν οι μισοί έμποροι πιστεύουν ότι είναι αρκετά ή πολύ περίπλοκες, δείχνοντας μια σχετική δυσαρέσκεια, παρόλο που η πλειοψηφία θεωρεί ότι ενημερώθηκε από αρκετά έως πολύ για αυτά (IN.EM.Y., 2020).

Η πανδημία φαίνεται ότι βρήκε τις επιχειρήσεις ανέτοιμες στο πλαίσιο της ψηφιακής εποχής, καθώς η μεγάλη πλειοψηφία δεν κάνει διαδικτυακές πωλήσεις. Μάλιστα, πολύ μικρό ποσοστό εξ αυτών αποφάσισε να κάνει τέτοιες πωλήσεις ακόμα και με την αφορμή της πανδημίας, όπου η ανάγκη ήταν μεγαλύτερη από ποτέ τα τελευταία χρόνια (IN.EM.Y., 2020).

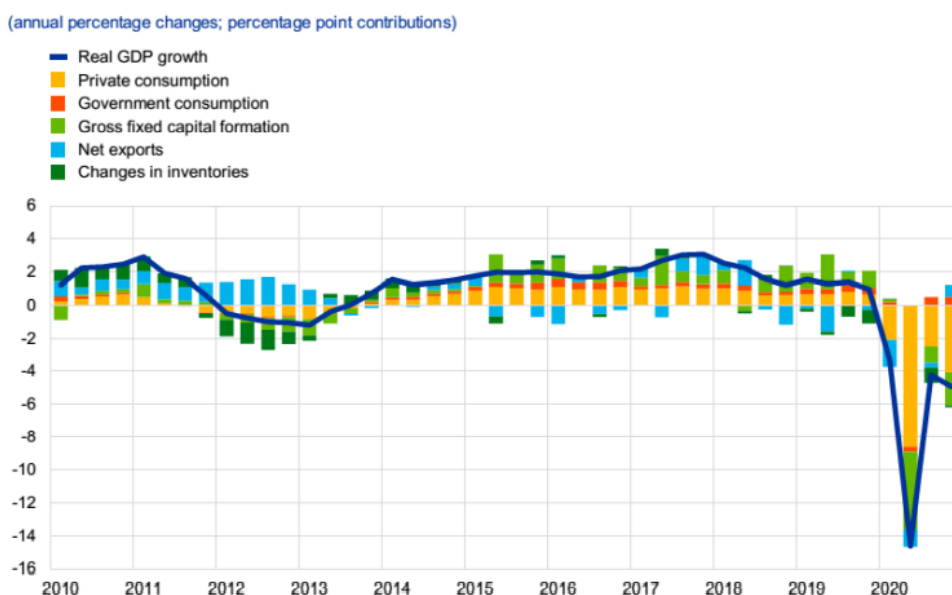
Ως προς τα μέτρα στήριξης των εμπορικών επιχειρήσεων, οι έμποροι εξέφρασαν μια σχετική ικανοποίηση από αυτά τα οποία περιελάμβαναν, μεταξύ άλλων, εκπτώσεις σε πληρωμή εισφορών και φόρων, αναστολή πληρωμών, φόρων και ρύθμιση χρεών, αλλά και επιδότηση

επιτοκίων επιχειρηματικών δανείων, καταβολή αποζημίωσης ειδικού σκοπού, μείωση ενοικίων, όπως και το μέτρο της επιστρεπτέας προκαταβολής (IN.E.M.Y., 2020). Μάλιστα, ειδικά για την αποζημίωση ειδικού σκοπού θα πρέπει να υπάρχει σχετική αναμόρφωση περισσότερο από όλα τα άλλα μέτρα.

2.3.2 Εξωτερικό

Η εμφάνιση της πανδημίας προκάλεσε έντονες οικονομικές επιπτώσεις σε όλο τον κόσμο. Σύμφωνα με σχετική έκθεση της παγκόσμιας τράπεζας η συνολική πτώση στο παγκόσμιο ΑΕΠ κατά το 2020 ήταν στο 15% περίπου, ενώ το ΑΕΠ στην ευρωζώνη μειώθηκε κατά 6.6% (European Central Bank, 2020). Σύμφωνα, μάλιστα, με το Γράφημα 2.8, η συρρίκνωση του ΑΕΠ οφείλεται σε πολύ μεγάλο βαθμό στην πτώση της ιδιωτικής κατανάλωσης και κατά δεύτερο λόγο στο σχηματισμό ακαθάριστου κεφαλαίου.

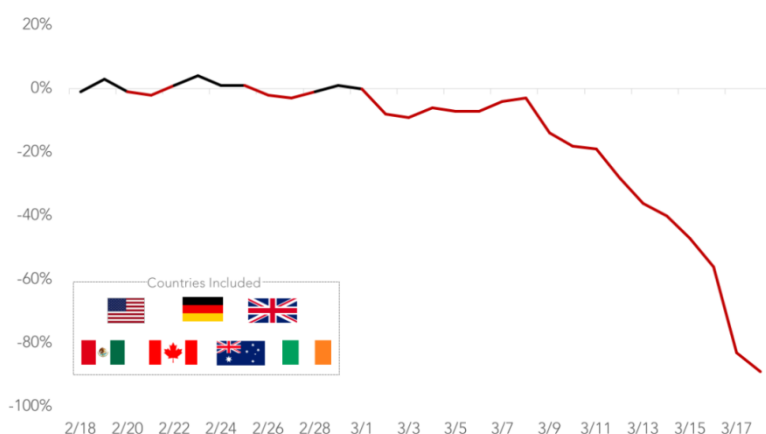
Η ανάκαμψη της παγκόσμιας οικονομίας για τα έτη 2021 και 2022 εκτιμάται ότι θα είναι σημαντική και θα οφείλεται κατά κύριο λόγο στα προγράμματα του εμβολιασμού, που πιστεύεται ότι θα φέρει σε μεγάλο βαθμό την κανονικότητα, την άρση των περιοριστικών μέτρων, αλλά και τη κρατική στήριξη, μέσω δημοσιονομικών μέτρων, όπως και τη στήριξη μέσα από το χρηματοπιστωτικό σύστημα (Τράπεζα της Ελλάδος, 2021). Εντούτοις, οι διάφορες παραλλαγές του ιού COVID-19 έχουν εντείνει τις αβεβαιότητες που υπάρχουν για το πόσο γρήγορα μπορεί να επέλθει η κανονικότητα (International Monetary Fund, 2021).

Γράφημα 2.8, Εξέλιξη παγκόσμιου ΑΕΠ

Πηγή: Παγκόσμια τράπεζα

Σε διάφορες έρευνες στο εξωτερικό, όπως σε Ηνωμένο Βασίλειο, Γερμανία, Ιταλία, υπάρχουν μεγάλες πτώσεις στις πωλήσεις των διαφόρων μικρομεσαίων επιχειρήσεων, διότι πολλές από αυτές έχουν σταματήσει ή περιορίσει σημαντικά τη λειτουργία τους (Juergensenetal, 2020). Επιπλέον, ακόμα και για όσες επιχειρήσεις λειτουργούν, έχουν να αντιμετωπίσουν προβλήματα όπως μειωμένη ζήτηση, ελλείψεις πρώτων υλών, ακύρωση παραγγελιών και διαταραχές στην αλυσίδα εφοδιασμού (Priyonoetal, 2020).

Γράφημα 2.9, Κίνηση στα εστιατόρια στις μεγάλες οικονομίες παγκοσμίως

Πηγή: AaronAllen&Associates

Ως προς τον κλάδο της εστίασης, διάφορες έρευνες στο εξωτερικό έχουν δείξει ότι οι επιχειρήσεις του κλάδου έχουν πληγεί σημαντικά. Πιο συγκεκριμένα, σε έρευνα των Gomesetal (2022), σε επιχειρήσεις εστίασης σε Ισπανία και Πορτογαλία ήταν σημαντική η μείωση το 2020 σε σύγκριση με το 2019 σε κερδοφορία, αποτελεσματικότητα διαχείρισης ενεργητικού και ικανότητα πληρωμής χρεών. Η κίνηση στα εστιατόρια σε μεγάλες οικονομίες του κόσμου (Αμερική, Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Καναδάς, Αυστραλία, Ιταλία μειώθηκε τους πρώτους μήνες της πανδημίας έως και 89% (Allen, 2020). Ειδικά στις ΗΠΑ οι εισηγμένες επιχειρήσεις στον κλάδο είχαν χρηματιστηριακές απώλειες της τάξης των 152 δις δολαρίων στο διάστημα 10/2/2020 έως 23/3/2020, δείχνοντας πόσο σημαντική ήταν η αρνητική επίπτωση της πανδημίας λόγω των περιορισμών στις μετακινήσεις ακόμα και χωρίς κλείσιμο των σχετικών επιχειρήσεων.

Οι Karniouchina et al (2022) αναφέρουν ότι κατά τη διάρκεια της πανδημίας πολλές επιχειρήσεις εστίασης κατάφεραν να επιβιώσουν και να δείξουν αρκετά υψηλή ανθεκτικότητα στις συνθήκες περιορισμού που επιβλήθηκαν μέσω της συνεργασίας τους με υπηρεσίες διανομής φαγητού στο σπίτι. Στο πλαίσιο αυτό, θεωρούν πως η ανάπτυξη και χρήση νέων τεχνολογιών θα

είναι το κλειδί για να επιβιώσουν οι επιχειρήσεις του κλάδου και στο μέλλον και να αντιστέκονται σε ανάλογες απρόβλεπτες κρίσεις.

Στο ίδιο μήκος κύματος, η Yurkevich (2020) σε άρθρο της σχετικά με την κατάσταση στον κλάδο της εστίασης στις ΗΠΑ αναφέρει πως η ίδια η ομοσπονδία εστιατορίων στη χώρα (National Restaurant Association) θεωρεί πως ο κλάδος δεν θα επιστρέψει ποτέ στην κατάσταση προ πανδημίας και ότι στην πραγματικότητα υπάρχει μια νέα κανονικότητα η οποία έχει δύο βασικά χαρακτηριστικά. Το ένα είναι η έλλειψη προσωπικού πλήρους απασχόλησης και το άλλο ότι η συνήθεια αλλά και η τηλεργασία κάνουν πολύ κόσμο να είναι λιγότερο πρόθυμος να βγει να φάει σε ένα εστιατόριο και να αναζητεί περισσότερο υπηρεσίες παραλαβής από το κατάστημα (takeaway) και υπηρεσίες διανομής στο σπίτι (delivery). Για αυτό το λόγο, επισημαίνεται για ακόμα μια φορά ότι η τεχνολογία θα είναι το κλειδί για την επιτυχία στον κλάδο τα επόμενα χρόνια όχι μόνο στην αγορά των ΗΠΑ, αλλά σε όλες τις αγορές παγκοσμίως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Ερευνητική Προσέγγιση - Μεθοδολογία Έρευνας

3.1 Πληθυσμός της έρευνας - Υποψήφιοι Συμμετέχοντες

Καθώς η παρούσα πρωτογενής έρευνα αφορά τη διερεύνηση των επιπτώσεων του COVID-19 στις μικρές επιχειρήσεις εστίασης, όπως και στην αξιολόγηση των μέτρων στήριξης εκ μέρους του κράτους, αλλά και στην αξιολόγηση της τρέχουσας και μελλοντικής κατάστασης, τότε ο πληθυσμός της έρευνας αυτής είναι οι μικρές επιχειρήσεις εστίασης και πιο συγκεκριμένα οι ιδιοκτήτες ή οι υπεύθυνοί τους.

Καθώς, μάλιστα, η έρευνα διεξάγεται στην ελληνική επικράτεια, τότε ο πληθυσμός της έρευνας αφορά τη χώρα αυτή. Μάλιστα, επειδή ο ερευνητής έχει πιο εύκολη πρόσβαση στην ευρύτερη περιοχή του νομού Αρκαδίας, το δειγματοληπτικό πλαίσιο της παρούσας εμπειρικής έρευνας είναι όλες οι μικρές επιχειρήσεις εστίασης που δραστηριοποιούνται την περίοδο 2020-2022 στην ευρύτερη περιοχή του νομού Αρκαδίας και πιο συγκεκριμένα οι ιδιοκτήτες ή οι υπεύθυνοι λειτουργίας των επιχειρήσεων αυτών.

3.2 Ερευνητικό εργαλείο

Το ερευνητικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε στην έρευνα αυτή ήταν ένα κατάλληλα δομημένο ερωτηματολόγιο, καθώς είναι το πλέον κατάλληλο ερευνητικό εργαλείο για να καταγραφούν οι απόψεις και στάσεις ενός μεγάλου δείγματος ιδιοκτητών ή υπεύθυνων μικρών καταστημάτων εστίασης πάνω στις επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 στις επιχειρήσεις τους, στην αξιολόγηση των μέτρων στήριξης του κράτους και στην αξιολόγηση της τρέχουσας και μελλοντικής κατάστασης. Οι απόψεις και στάσεις κωδικοποιήθηκαν μέσα από κατάλληλες ερωτήσεις ώστε να δοθούν απαντήσεις σε ποσοτικές κλίμακες στο πλαίσιο της ποσοτικής έρευνας. Το ερωτηματολόγιο της παρούσας έρευνας δομείται, λοιπόν, σε τέσσερις (4) ενότητες.

Στην πρώτη ενότητα περιλαμβάνονται ερωτήσεις που αφορούν τα δημογραφικά στοιχεία των συμμετεχόντων ιδιοκτητών ή υπεύθυνων των μικρών επιχειρήσεων εστίασης που θα συμμετέχουν στο δείγμα, όπως και στοιχεία των επιχειρήσεων τους. Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνονται ερωτήσεις κλειστού τύπου που αφορούν το φύλο των συμμετεχόντων, την ηλικία τους και το μορφωτικό τους επίπεδο. Έπειτα, ακολουθούν ερωτήσεις που αφορούν τον κλάδο της επιχείρησης, τα χρόνια λειτουργίας της, τη νομική μορφή της, ο αριθμός των απασχολούμενων και πόσοι είναι πλήρους απασχόλησης, αλλά και η θέση του συμμετέχοντα στην επιχείρηση.

Στη δεύτερη ενότητα περιλαμβάνονται ερωτήσεις που αφορούν τη λειτουργία των επιχειρήσεων εστίασης πριν την πανδημία. Πιο συγκεκριμένα περιλαμβάνονται ερωτήσεις κλειστού τύπου που αφορούν το εάν οι επιχειρήσεις είχαν υπηρεσίες διανομής στο σπίτι ή από το κατάστημα και εάν δεν είχαν κατά πόσο τις έχουν μετά την πανδημία. Περιλαμβάνονται, επίσης, και ερωτήσεις κλειστού τύπου που αφορούν τον κύκλο εργασιών πριν την πανδημία και κατά πόσο αυτός μειώθηκε.

Στην τρίτη ενότητα περιλαμβάνονται ερωτήσεις που αφορούν τη λειτουργία των επιχειρήσεων μέσα στην πανδημία με τα μέτρα στήριξης του κράτους. Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνονται επτά (7) ερωτήσεις μετρημένες σε ονομαστική κλίμακα με τιμές ΝΑΙ / ΟΧΙ που έχουν να κάνουν με το εάν χρησιμοποίησαν ή όχι κάποιο μέτρο στήριξης και επτά (7) ερωτήσεις μετρημένες σε κλίμακα Likert με τιμές (1=καθόλου και 5=πολύ) οι οποίες μετράνε το βαθμό ικανοποίησης από κάθε μέτρο που χρησιμοποίησαν οι επιχειρήσεις. Περιλαμβάνεται, επίσης, και μια ακόμα ερώτηση μετρημένη στην ίδια κλίμακα Likert που αφορά την πολυπλοκότητα των διαδικασιών για ένταξη στα μέτρα στήριξης.

Στην τέταρτη και τελευταία ενότητα περιλαμβάνονται ερωτήσεις που αφορούν κάποια πιο γενικά συμπεράσματα. Πιο συγκεκριμένα, περιλαμβάνονται τέσσερις (4) ερωτήσεις μετρημένες σε κλίμακα Likert με τιμές (1=καθόλου και 5=πολύ) οι οποίες μετράνε τη γενική ικανοποίηση από τα μέτρα στήριξης, το κατά πόσο θα επηρεάσει η πανδημία τη λειτουργία της επιχείρησης, το κατά πόσο θα συνεχίσει η επιχείρηση να δραστηριοποιείται την επόμενη 5ετία, το κατά πόσο θα επηρεαστεί η λειτουργία της επιχείρησης λόγω COVID-19 και των σχετικών περιορισμών ως το Φεβρουάριο του 2022. Τέλος, υπάρχουν και ακόμα τρεις (3) ερωτήσεις μετρημένες σε κλίμακα Likert με τιμές (1=καθόλου και 5=πολύ) οι οποίες μετράνε το κατά πόσο θα επηρεαστεί η λειτουργία των επιχειρήσεων εστίασης μελλοντικά από την αύξηση κόστους ενέργειας, από την αύξηση των πρώτων υλών και από πόλεμο στην Ουκρανία ή από κάποια άλλη αιτία.

3.3 Διεξαγωγή της έρευνας και Δειγματοληψία

Η διεξαγωγή της έρευνας πραγματοποιήθηκε αποκλειστικά με μοίρασμα των ερωτηματολογίων δια ζώσης. Πιο συγκεκριμένα, καθώς σε όλες τις περιπτώσεις υπήρχε η δυνατότητα δια ζώσης επαφής με ιδιοκτήτη ή υπεύθυνο μιας μικρής επιχείρησης εστίασης που περιλαμβάνεται στο δείγμα, ο ερευνητής προτίμησε να έχει τη δυνατότητα να τους εξηγήσει από κοντά και αναλυτικά το αντικείμενο της έρευνας, αλλά και να λάβει επιβεβαίωση ότι ο υποψήφιος συμμετέχων ευχαρίστως θα συμπληρώσει το ερωτηματολόγιο. Κατ'αυτό τον τρόπο ο ερευνητής εξασφάλισε την πραγματική και αληθή συμπλήρωση του ερωτηματολογίου καθώς ή

το λάμβανε συμπληρωμένο την ίδια στιγμή της επισκέψεώς του ή έκλεινε ραντεβού και το παραλάμβανε ο ίδιος μια ημέρα μετά την αρχική του επικοινωνία.

Με αυτόν τον τρόπο, τη δια ζώσης συμπλήρωση ερωτηματολογίων, συμπληρώθηκαν αρχικά ένας αριθμός ερωτηματολογίων, έτσι ώστε να διαπιστώσει ο ίδιος ο ερευνητής από κοντά εάν υπήρχε πρόβλημα κατανόησης σε κάποιες ρωτήσεις και εάν χρειαζόταν να αλλάξει κάποια λέξη / λέξεις ή έκφραση / εκφράσεις. Ουσιαστικά, το πρώτο δείγμα των συμμετεχόντων που πραγματοποίησε τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων αποτέλεσε και μια πιλοτική έρευνα (pilot research). Στο πλαίσιο αυτή της πιλοτικής έρευνας δεν διαπιστώθηκε κάποιο σχετικό πρόβλημα κατανόησης. Συνεπώς, το ερωτηματολόγιο παρέμεινε ως είχε αρχικά και το αρχικό δείγμα της πιλοτικής έρευνας χρησιμοποιήθηκε στο τελικό δείγμα.

Η δειγματοληψία που εφαρμόστηκε ήταν η δειγματοληψία ευκολίας (convenience sampling). Παρόλο που το δείγμα δεν ήταν εντελώς τυχαίο, καθώς ο ερευνητής προσέγγιζε όσες επιχειρήσεις εστίασης γνώριζε στην ευρύτερη περιοχή της Αρκαδίας, εντούτοις, δεν αποκλείστηκε κάποιο είδος επιχείρησης εστίασης ως προς το είδος των προϊόντων που προσφέρει κτλ. Έτσι, το δείγμα δεν θεωρείται ότι χαρακτηρίζεται από κάποια μεροληψία και είναι αντιπροσωπευτικό σε ικανοποιητικό βαθμό.

3.4 Στατιστικές Μέθοδοι

Χρησιμοποιήθηκαν κυρίως περιγραφικές στατιστικές μέθοδοι και ανάλογα διαγράμματα και πίνακες προκειμένου να προκύψουν αποτελέσματα από την στατιστική ανάλυση του ερωτηματολογίου.

Χρησιμοποιήθηκαν, επίσης, και επαγωγικές στατιστικές μέθοδοι (t-test) προκειμένου να αξιολογηθεί η στατιστική σημαντικότητα σε κάποιες ερωτήσεις όπου αυτό κρινόταν αναγκαίο.

Η αποθήκευση και αρχική επεξεργασία των δεδομένων έγινε σε πρόγραμμα φύλλων εργασίας Excel. Στο πρόγραμμα αυτό πραγματοποιήθηκε, έπειτα, και η περιγραφική και η επαγωγική στατιστική ανάλυση. Μετά, επίσης σε αυτό το πρόγραμμα, κατασκευάστηκαν οι τελικοί πίνακες και τα διαγράμματα που περιείχαν τα τελικά αποτελέσματα.

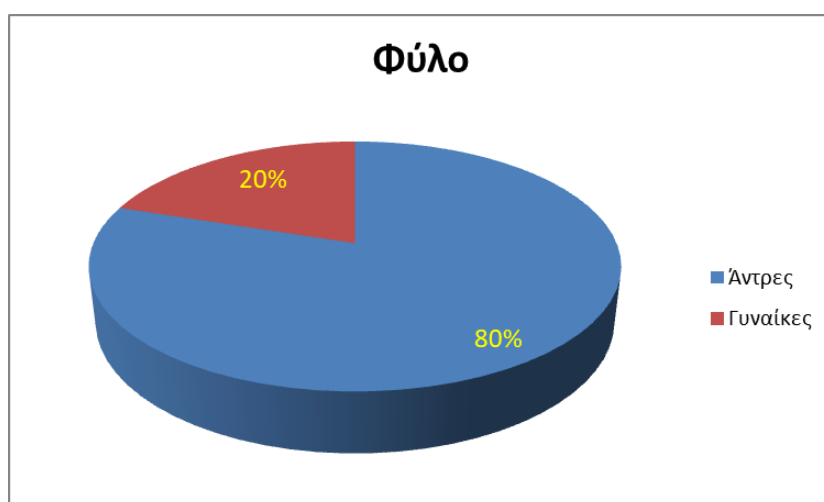
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Στατιστικά Αποτελέσματα

4.1 Δημογραφικά στοιχεία συμμετεχόντων στην έρευνα

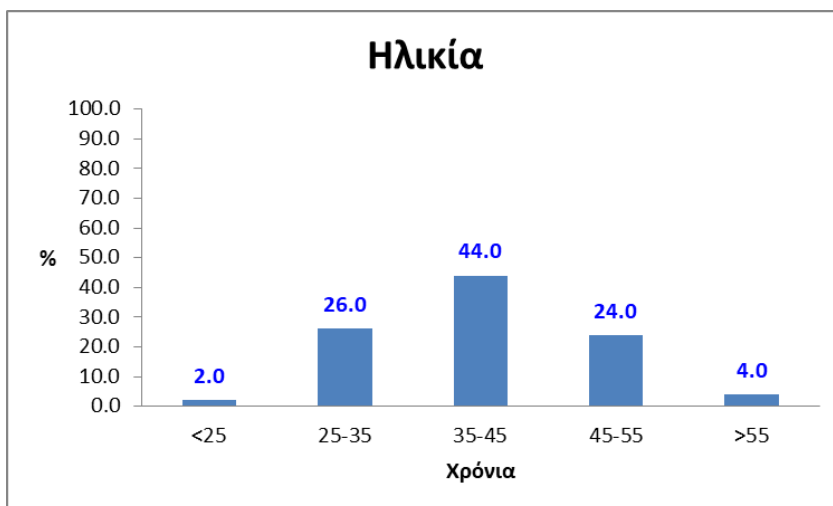
Στο δείγμα της έρευνας συμμετείχαν 50 επαγγελματίες-ιδιοκτήτες στο χώρο της εστίασης. Στον πίνακα 1 αμέσως παρακάτω παρουσιάζονται τα δημογραφικά στοιχεία τους.

Πίνακας 4.1: Δημογραφικά στοιχεία συμμετεχόντων

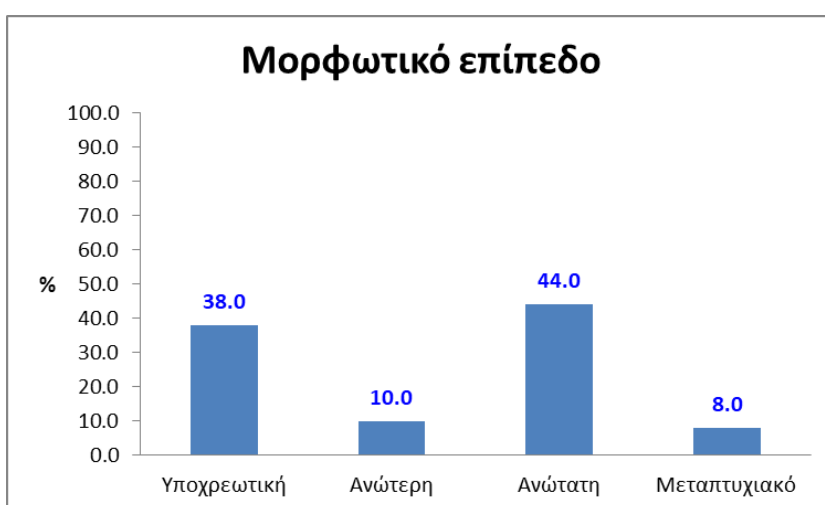
Φύλο	N	%
Άντρες	40	80.0
Γυναίκες	10	20.0
Ηλικία	N	%
<25	1	2.0
25-35	13	26.0
35-45	22	44.0
45-55	12	24.0
>55	2	4.0
Μορφωτικό επίπεδο	N	%
Υποχρεωτική	19	38.0
Ανώτερη	5	10.0
Ανώτατη	22	44.0
Μεταπτυχιακό	4	8.0
Σύνολο	50	100.0

Γράφημα 4.1: Φύλο

Γράφημα4.2: Ηλικία

Γράφημα4.3: Μορφωτικό επίπεδο

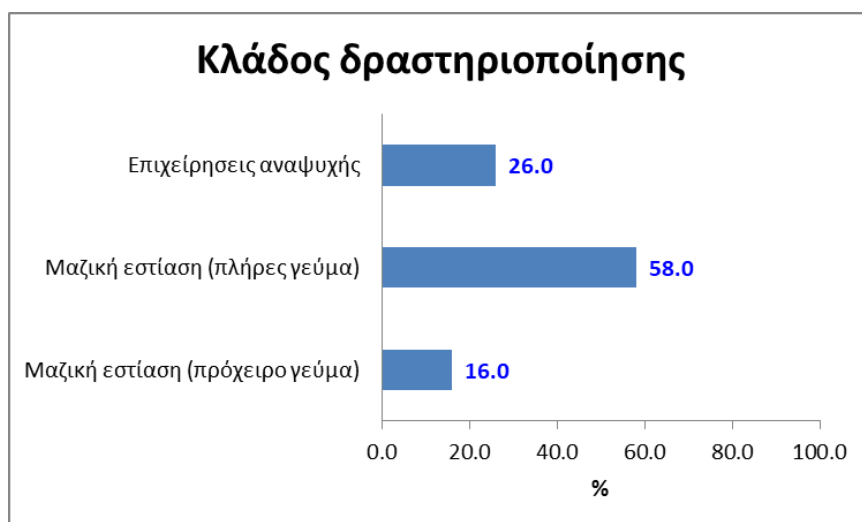
Από τους 50 συμμετέχοντες οι 40 ήταν άντρες (80.0%) και οι 10 γυναίκες (20.0%). Ως προς την ηλικία, 1 συμμετέχων είναι κάτω από 25 ετών (2.0%), 13 συμμετέχοντες είναι 25-35 ετών (26.0%), 22 συμμετέχοντες είναι 35-45 ετών (44.0%), 12 συμμετέχοντες είναι 45-55 ετών (24.0%) και 2 συμμετέχοντες είναι άνω των 55 ετών (4.0%). Τέλος, ως προς το μορφωτικό επίπεδο, 19 συμμετέχοντες έχουν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση (38.0%), 5 συμμετέχοντες έχουν ανώτερη εκπαίδευση (10.0%), 22 συμμετέχοντες έχουν ανώτατη εκπαίδευση (44.0%) και 4 συμμετέχοντες έχουν μεταπτυχιακό τίτλο (8.0%).

Στον πίνακα 2, αμέσως, παρακάτω, παρουσιάζονται και τα στοιχεία των επιχειρήσεων των 50 συμμετεχόντων.

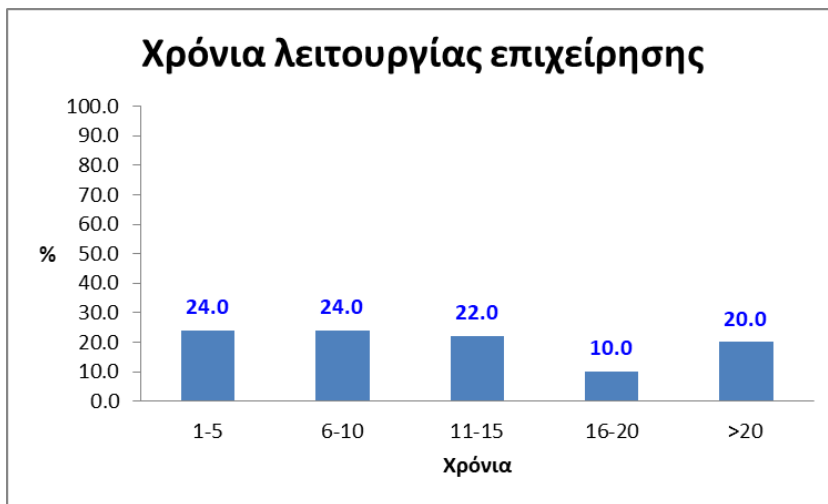
Πίνακας 4.2: Στοιχεία επιχειρήσεων

Κλάδος δραστηριοποίησης	N	%		
Μαζική εστίαση (πρόχειρο γεύμα)	8	16.0		
Μαζική εστίαση (πλήρες γεύμα)	29	58.0		
Επιχειρήσεις αναψυχής	13	26.0		
Χρόνια λειτουργίας επιχείρησης	N	%		
1-5	12	24.0		
6-10	12	24.0		
11-15	11	22.0		
16-20	5	10.0		
>20	10	20.0		
Μορφή επιχείρησης	N	%		
Ατομικές Επιχειρήσεις	27	54.0		
Προσωπικές Επιχειρήσεις	23	46.0		
Αριθμός απασχολούμενων (σύνολο)	N	%		
1-5	18	36.0		
6-10	15	30.0		
11-20	16	32.0		
21-50	1	2.0		
Θέση απασχόλησης στην επιχείρηση	N	%		
Υπεύθυνος	9	18.0		
Ιδιοκτήτης χωρίς απασχόληση	20	40.0		
Ιδιοκτήτης απασχόληση στο σέρβις	10	20.0		
Ιδιοκτήτης απασχόλησης ως μάγειρας	9	18.0		
Ιδιοκτήτης απασχόληση στο μπουφέ	2	4.0		
Σύνολο	50	100.0		
Αριθμός απασχολούμενων (πλήρης απασχόληση)	Ελάχιστο	Μέγιστο	M	TA
	0.00	12.00	3.90	2.58

Από τις 50 επιχειρήσεις του δείγματος οι 8 προέρχονται από τη μαζική εστίαση όπου προσφέρουν πρόχειρα γεύματα (16.0%), οι 29 προέρχονται από τη μαζική εστίαση όπου προσφέρουν πλήρες γεύματα (58.0%) και 13 αποτελούν επιχειρήσεις αναψυχής (26.0%).

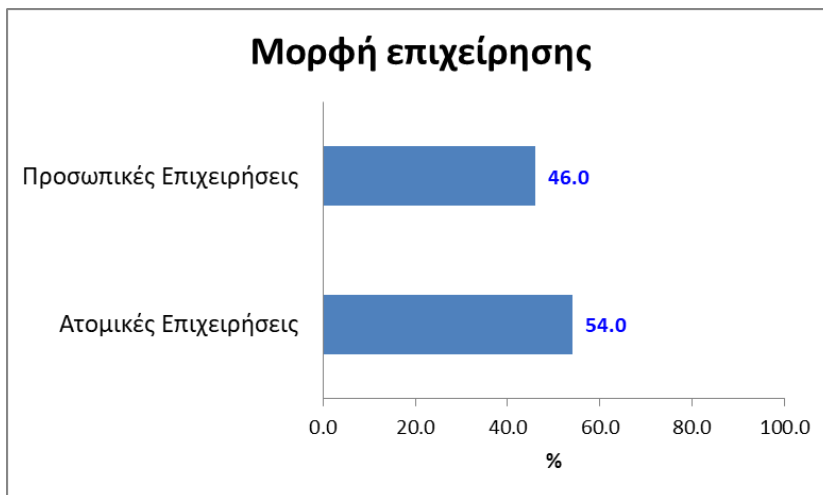

Γράφημα 4.4: Κλάδος δραστηριοποίησης

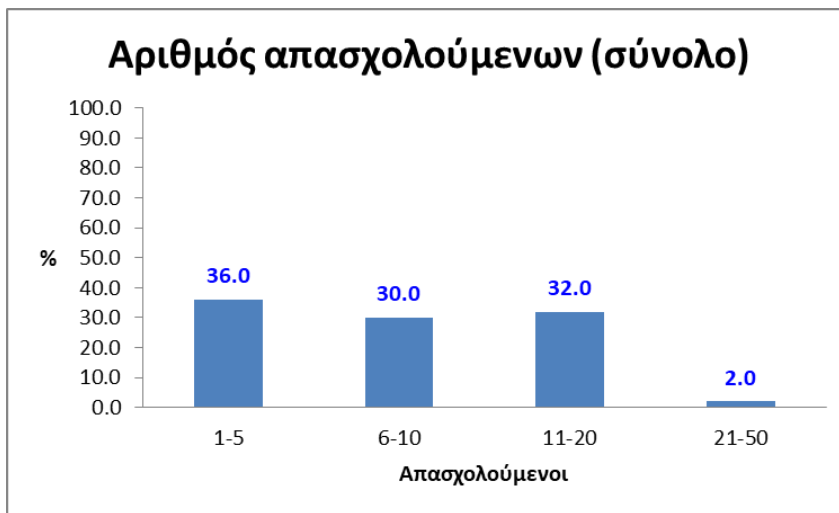

Γράφημα4.5: Χρόνια λειτουργίας επιχείρησης

Ως προς τα χρόνια λειτουργίας των επιχειρήσεων, 12 επιχειρήσεις λειτουργούν 1-5 έτη (24.0%), 12 επιχειρήσεις λειτουργούν 6-10 έτη (24.0%), 11 επιχειρήσεις λειτουργούν 11-15 έτη (22.0%), 5 επιχειρήσεις λειτουργούν 16-20 έτη (10.0%) και 10 επιχειρήσεις λειτουργούν πάνω από 20 έτη (20.0%).

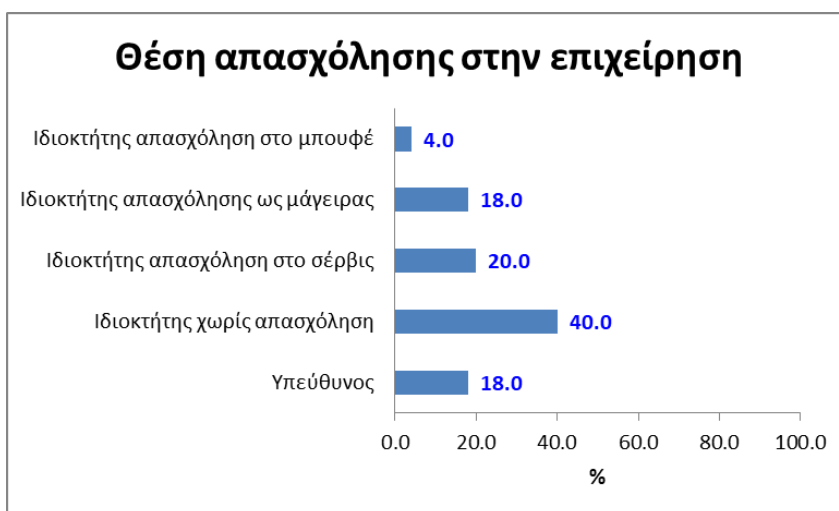

Γράφημα4.6: Μορφή επιχείρησης

Γράφημα4.7: Αριθμός απασχολούμενων (σύνολο)

Ως προς τη νομική μορφή των επιχειρήσεων, 27 επιχειρήσεις είναι ατομικές επιχειρήσεις (54.0%) και 23 επιχειρήσεις είναι προσωπικές επιχειρήσεις, δηλαδή ΟΕ ή ΕΕ (46.0%). Καμία από τις επιχειρήσεις του δείγματος δεν ήταν νομικά πρόσωπα.

Γράφημα4.8: Θέση απασχόλησης στην επιχείρηση

Ως προς τον αριθμό απασχολούμενων, 18 επιχειρήσεις απασχολούν 1-5 εργαζόμενους (36.0%), 15 επιχειρήσεις απασχολούν 6-10 εργαζόμενους (30.0%), 16 επιχειρήσεις απασχολούν 11-20 εργαζόμενους (32.0%) και 1 επιχείρηση απασχολεί 21-50 εργαζόμενους (2.0%). Ως προς τον αριθμό απασχολούμενων πλήρους απασχόλησης, στις επιχειρήσεις του δείγματος απασχολούνται από 0-12 εργαζόμενοι με μέση τιμή 3.9 εργαζόμενους (τυπική απόκλιση 2.6 εργαζόμενοι).

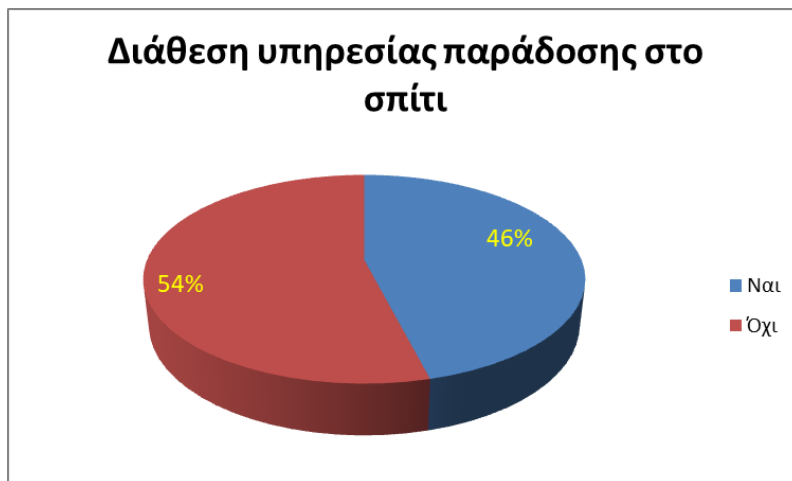
Ως προς τη θέση απασχόλησης του ιδιοκτήτη στις επιχειρήσεις, 9 είναι εργαζόμενοι σαν υπεύθυνοι (18.0%) και οι υπόλοιποι 41 είναι ιδιοκτήτες τους (82.0%). Από τους ιδιοκτήτες των επιχειρήσεων, οι 20 είναι ιδιοκτήτες χωρίς να απασχολούνται (40.0%), 10 είναι ιδιοκτήτες που απασχολούνται στο σέρβις (20.0%), 9 είναι ιδιοκτήτες που απασχολούνται ως μάγειρες (18.0%) και 2 είναι ιδιοκτήτες που απασχολούνται στον μπουφέ (4.0%).

4.2 Λειτουργία επιχειρήσεων προ πανδημίας

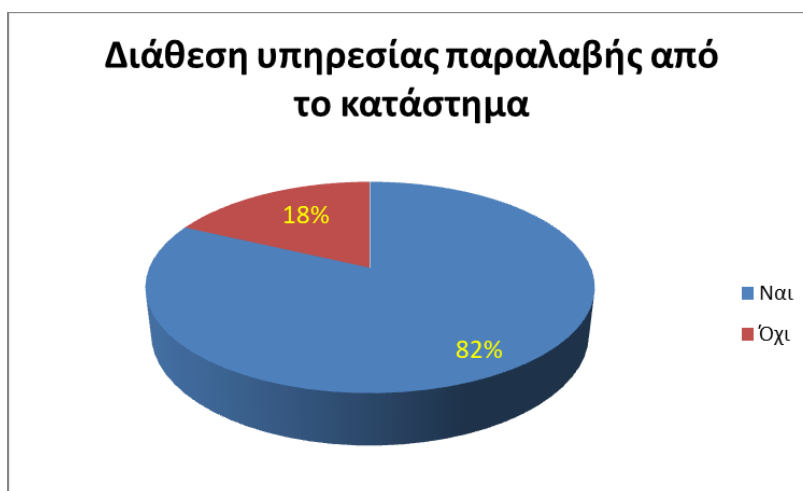
Στον πίνακα 3 αμέσως παρακάτω παρουσιάζονται στατιστικά στοιχεία που αφορούν τη λειτουργία των επιχειρήσεων του δείγματος στην περίοδο προ πανδημίας.

Πίνακας 4.3: Λειτουργία προ πανδημίας

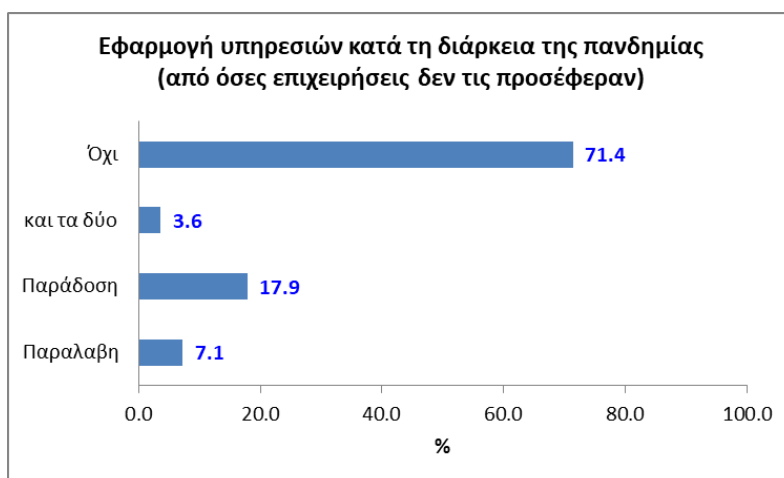
Διάθεση υπηρεσίας παράδοσης στο σπίτι	N	%
Ναι	23	46.0
Όχι	27	54.0
Διάθεση υπηρεσίας παραλαβής από το κατάστημα	N	%
Ναι	41	82.0
Όχι	9	18.0
Σύνολο	50	100.0
Εφαρμογή υπηρεσιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας (από όσες επιχειρήσεις δεν τις προσέφεραν)	N	%
Παραλαβή	2	7.1
Παράδοση και τα δύο	5	17.9
Όχι	1	3.6
Σύνολο	20	71.4
Σύνολο	28	100.0
Κύκλος εργασιών 2019 (χιλ. €)	N	%
<25	3	6.0
25-50	13	26.0
50-100	9	18.0
100-200	16	32.0
>200	9	18.0
Μεταβολή κύκλου εργασιών	N	%
Μείωση	42	84.0
Όχι	4	8.0
Αύξηση	4	8.0
Σύνολο	50	100.0

Γράφημα4.9: Διάθεση υπηρεσίας παράδοσης στο σπίτι

Γράφημα4.10: Διάθεση υπηρεσίας παραλαβής από το κατάστημα

Γράφημα4.11: Εφαρμογή υπηρεσιών κατά τη διάρκεια της πανδημίας (από όσες επιχειρήσεις δεν τις προσέφεραν)

Από το δείγμα των 50 επιχειρήσεων, οι 23 προσέφεραν υπηρεσία παράδοσης στο σπίτι (46.0%), ενώ οι 27 όχι (54.0%) και οι 41 προσέφεραν υπηρεσία παραλαβής από το κατάστημα (82.0%), ενώ οι 9 όχι (18.0%). Έτσι, από τις επιχειρήσεις που δεν προσέφεραν καμία από τις δύο υπηρεσίες, κατά τη διάρκεια της πανδημίας 2 προσέφεραν υπηρεσίες παραλαβής (7.1%), 5 υπηρεσίες παράδοσης (17.9%), 1 προσέφερε και τις δύο (3.6%) και 20 επιχειρήσεις συνέχισαν να μην προσφέρουν καμία υπηρεσία (71.4%).

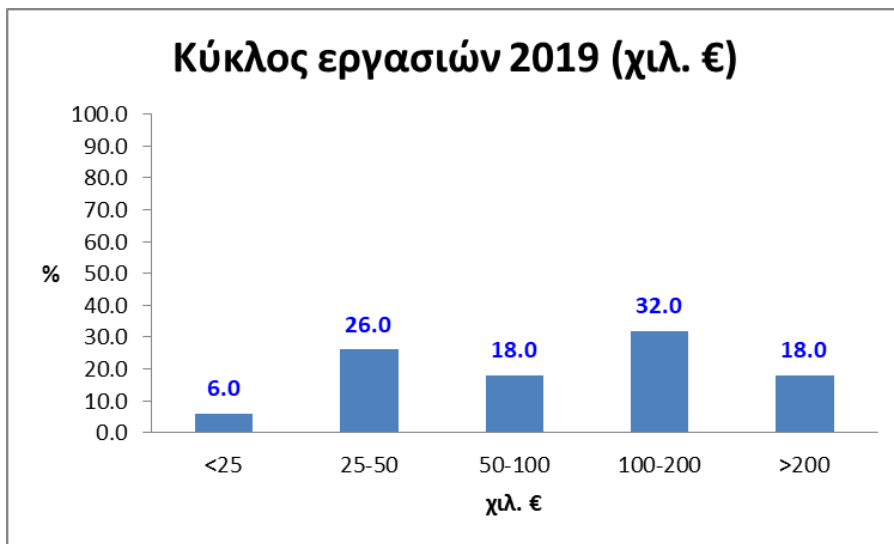
Επιπλέον, προκύπτει ότι από το δείγμα των 50 επιχειρήσεων, οι 22 προσέφεραν και την υπηρεσία παράδοσης στο σπίτι και την υπηρεσία παραλαβής από το κατάστημα (44.0%), οι 28 επιχειρήσεις δεν προσέφεραν τουλάχιστον μία εξ αυτών των υπηρεσιών (56.0%), ενώ 8 επιχειρήσεις δεν προσέφεραν καμία από αυτές τις υπηρεσίες (16.0%).

Από τις 28 επιχειρήσεις που δεν προσέφεραν και τις δύο ταυτόχρονα υπηρεσίες (παράδοσης, παραλαβής), πριν την πανδημία, μία προσέφερε υπηρεσίες παράδοσης στο σπίτι (3,6%), ενώ 19 προσέφεραν υπηρεσίες παραλαβής από το κατάστημα (67.9%). Μετά την πανδημία, από τις 28 αυτές επιχειρήσεις, 5 προσφέρουν υπηρεσίες παράδοσης στο σπίτι (17,9%), 2 προσφέρουν υπηρεσίες παραλαβής (7,1%) και μία επιχείρηση προσφέρει και τις δύο υπηρεσίες (3.6%). Βρέθηκε, επίσης, ότι 20 επιχειρήσεις δεν προσφέρουν καμία από αυτές τις υπηρεσίες και μετά την πανδημία (71,4%).

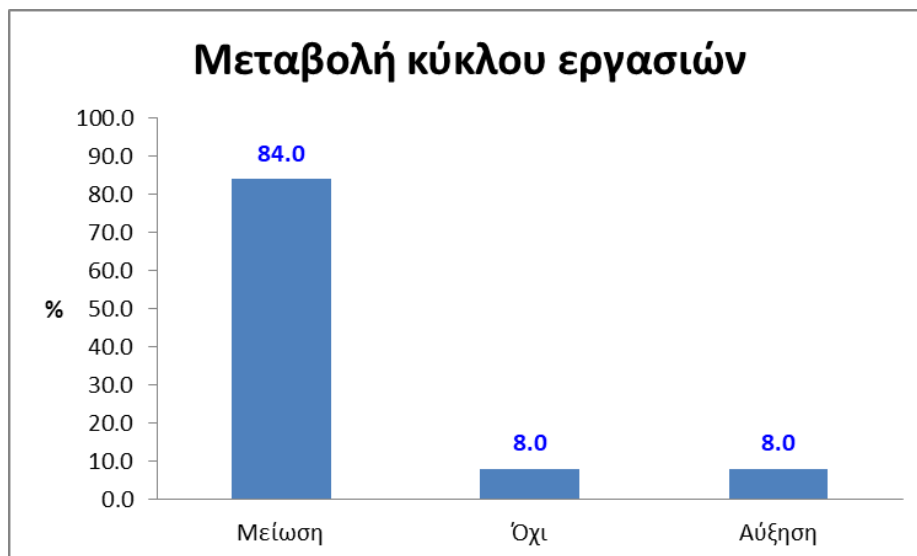
Από τις 8 επιχειρήσεις που δεν προσέφεραν καμία υπηρεσία (παράδοσης, παραλαβής) πριν την πανδημία, βρέθηκε ότι μετά την πανδημία 2 εξ αυτών προσφέρουν υπηρεσίες παραλαβής (25,0%) και μόνο 1 προσφέρει και τις δύο υπηρεσίες (12,5%). Βρέθηκε, επίσης, ότι 5 επιχειρήσεις από τις 8 αυτές συνεχίζουν να μην προσφέρουν καμία από αυτές τις υπηρεσίες και μετά την πανδημία (62,5%).

Ως προς τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων του δείγματος, 3 επιχειρήσεις είχαν κύκλο κάτω από 25 χιλ €, 13 επιχειρήσεις είχαν κύκλο 25-50 χιλ€, 9 επιχειρήσεις είχαν κύκλο 50-100 χιλ€, 16 επιχειρήσεις είχαν κύκλο 100-200 χιλ€ και 9 επιχειρήσεις είχαν κύκλο πάνω από 200 χιλ€.

Ως προς τη μεταβολή του κύκλου εργασιών μετά την πανδημία, 42 επιχειρήσεις εμφάνισαν μείωση (84.0%), 4 επιχειρήσεις εμφάνισαν σταθερότητα (8.0%) και 4 επιχειρήσεις εμφάνισαν άνοδο (8.0%).

Γράφημα4.12: Κύκλος εργασιών 2019 (χιλ. €)

Γράφημα4.13: Μεταβολή κύκλου εργασιών μετά την πανδημία

Πίνακας 4.4: Ποσοστό (%) μεταβολής κύκλου εργασιών

Ποσοστό (%) μεταβολής	N	Ελάχιστο	Μέγιστο	M	TA
Μείωση κύκλου εργασιών	42	-90.00	-10.00	-42.31	21.71
Αύξηση κύκλου εργασιών	4	15.00	50.00	26.25	16.01
Σύνολο	46	-90.00	50.00	-36.35	28.78

Από τις επιχειρήσεις που είχαν μείωση του κύκλου εργασιών, αυτή κυμάνθηκε από 10.00-90.00% με μέση τιμή 42.31% (τυπική απόκλιση 21.71%). Από τις επιχειρήσεις που είχαν αύξηση του κύκλου εργασιών, αυτή κυμάνθηκε από 15.00-50.00% με μέση τιμή 26.25% (τυπική

απόκλιση 16.01%). Έτσι, η μείωση του κύκλου εργασιών ήταν, κατά μέσο όρο, αρκετά υψηλότερη σε σύγκριση με την αύξηση του κύκλου εργασιών. Στο σύνολο των επιχειρήσεων που εμφάνισαν μεταβολή στον κύκλο εργασιών η μέση μεταβολή ήταν μείωση 36.35% (τυπική απόκλιση 28.78%). Ήταν λογικό να υπάρχει μέση μείωση, καθώς η μέση μείωση ήταν και μεγαλύτερη κατά μέσο όρο, σε σύγκριση με την μέση αύξηση, αλλά και καθώς οι επιχειρήσεις με μείωση ήταν περισσότερες στο δείγμα.

4.3 Λειτουργία επιχείρησης με μέτρα στήριξης της πολιτείας

Στον πίνακα 5 αμέσως παρακάτω παρουσιάζονται τα στατιστικά αποτελέσματα που αφορούν τη λειτουργία των επιχειρήσεων με τα μέτρα στήριξης της πολιτείας. Πιο συγκεκριμένα, καθώς η αξιολόγηση των μέτρων / προγραμμάτων στήριξης έχει μετρηθεί με μια 5βάθμια κλίμακα Likert κρίθηκε σκόπιμο να παρουσιαστεί όχι μόνο το μέσο σκορ που δείχνει μια τάση, αλλά να εξεταστεί εάν διαφέρει και στατιστικά σημαντικά από την τιμή '3' η οποία αντανάκλα την ουδέτερη στάση, έτσι ώστε εάν όντως υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά, αυτό να σημαίνει πως υπάρχει υψηλό (εάν $M > 3$) ή χαμηλό (εάν $M < 3$) επίπεδο ικανοποίησης.

Η ένταξη στο πρόγραμμα μείωση του επαγγελματικού ενοικίου χρησιμοποιήθηκε από 46 επιχειρήσεις του δείγματος (92.0%) και εμφάνισε το μεγαλύτερο επίπεδο ικανοποίησης ($M=3.57$) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης σε επίπεδο 1% ($t=2.96$, $p<0.01$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά το υψηλό επίπεδο ικανοποίησης από αυτό το πρόγραμμα στήριξης.

Η ένταξη στο πρόγραμμα αναστολής εργασίας προσωπικού χρησιμοποιήθηκε από 45 επιχειρήσεις του δείγματος (90.0%) και εμφάνισε το δεύτερο μεγαλύτερο επίπεδο ικανοποίησης ($M=3.47$) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης σε επίπεδο 5% ($t=2.33$, $p<0.05$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά το υψηλό επίπεδο ικανοποίησης και από αυτό το πρόγραμμα στήριξης.

Πίνακας 4.5: Αξιολόγηση μέτρων / προγραμμάτων στήριξης

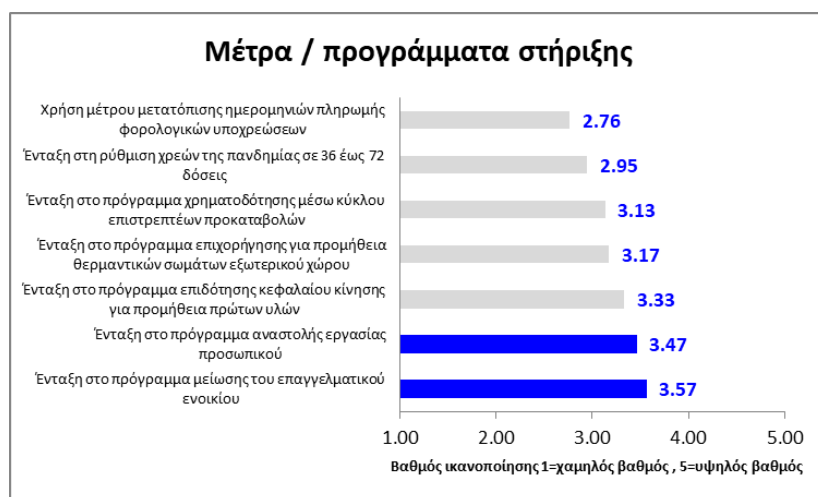
Μέτρα / προγράμματα στήριξης	Επιχειρήσεις που εντάχθηκαν στα μέτρα / προγράμματα		Βαθμός ικανοποίησης 1=χαμηλός βαθμός, 5=υψηλός βαθμός		Έλεγχος H0: M=3	
	N	%	M	TA	t	p
Ένταξη στο πρόγραμμα μείωσης του επαγγελματικού ενοικίου	46	92.00	3.57	1.29	2.96	0.005 ***
Ένταξη στο πρόγραμμα αναστολής εργασίας προσωπικού	45	90.00	3.47	1.34	2.33	0.024 **
Ένταξη στο πρόγραμμα επιδότησης κεφαλαίου κίνησης για προμήθεια πρώτων υλών	18	36.00	3.33	1.46	0.97	0.345
Ένταξη στο πρόγραμμα επιχορήγησης για προμήθεια θερμαντικών σωμάτων εξωτερικού χώρου	23	46.00	3.17	1.50	0.56	0.583
Ένταξη στο πρόγραμμα χρηματοδότησης μέσω κύκλου επιστρεπτέων προκαταβολών	45	90.00	3.13	1.36	0.66	0.514
Ένταξη στη ρύθμιση χρεών της πανδημίας σε 36 έως 72 δόσεις	19	38.00	2.95	1.54	-0.15	0.884
Χρήση μέτρου μετατόπισης ημερομηνιών πληρωμής φορολογικών υποχρεώσεων	34	68.00	2.76	1.16	-1.19	0.244
			Βαθμός δυσκολίας 1=χαμηλός βαθμός, 5=υψηλός βαθμός			
			M	TA	t	p
Βαθμός δυσκολίας για τις διαδικασίες ένταξης στα μέτρα στήριξης	-	-	3.00	1.28	0.00	1.000

M = μέσο σκορ, TA = τυπική απόκλιση

t = στατιστική ελέγχου της H0: M=3 (έλεγχος για ουδέτερη στάση), p = p-τιμή του ελέγχου της H0

Λευκά κελιά = υψηλός βαθμός, Γκριζα κελιά = μέτριος - ουδέτερος βαθμός

* στατιστικά σημαντικό σε 10% ** στατιστικά σημαντικό σε 5% *** στατιστικά σημαντικό σε 1%

Γράφημα 4.14: Αξιολόγηση μέτρων / προγραμμάτων στήριξης

Η ένταξη στο πρόγραμμα επιδότησης κεφαλαίου κίνησης για προμήθεια πρώτων υλών χρησιμοποιήθηκε από 18 επιχειρήσεις του δείγματος (36.0%) και εμφάνισε μέτριο σχετικά επίπεδο ικανοποίησης (M=3.33) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε μη απόρριψη της μηδενικής

υπόθεσης ακόμα και σε επίπεδο 10% ($t=0.97$, $p>0.10$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά το μέτριο επίπεδο ικανοποίησης από αυτό το πρόγραμμα στήριξης.

Η ένταξη στο πρόγραμμα επιχορήγησης για προμήθεια θερμαντικών σωμάτων εξωτερικού χώρου χρησιμοποιήθηκε από 23 επιχειρήσεις του δείγματος (46.0%) και εμφάνισε μέτριο σχετικά επίπεδο ικανοποίησης ($M=3.17$) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε μη απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης ακόμα και σε επίπεδο 10% ($t=0.56$, $p>0.10$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά το μέτριο επίπεδο ικανοποίησης από αυτό το πρόγραμμα στήριξης.

Η ένταξη στο πρόγραμμα χρηματοδότησης μέσω κύκλου επιστρεπτέων προκαταβολών χρησιμοποιήθηκε από 45 επιχειρήσεις του δείγματος (90.0%) και εμφάνισε μέτριο σχετικά επίπεδο ικανοποίησης ($M=3.13$) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε μη απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης ακόμα και σε επίπεδο 10% ($t=0.66$, $p>0.10$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά το μέτριο επίπεδο ικανοποίησης από αυτό το πρόγραμμα στήριξης.

Η ένταξη στη ρύθμιση χρεών της πανδημίας σε 36 έως 72 δόσεις χρησιμοποιήθηκε από 19 επιχειρήσεις του δείγματος (38.0%) και εμφάνισε μέτριο σχετικά επίπεδο ικανοποίησης ($M=2.95$) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε μη απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης ακόμα και σε επίπεδο 10% ($t=-0.15$, $p>0.10$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά το μέτριο επίπεδο ικανοποίησης από αυτό το πρόγραμμα στήριξης.

Η χρήση του μέτρου μετατόπισης ημερομηνιών πληρωμής φορολογικών υποχρεώσεων χρησιμοποιήθηκε από 34 επιχειρήσεις του δείγματος (68.0%) και εμφάνισε πολύ μέτριο έως χαμηλό επίπεδο ικανοποίησης ($M=2.76$) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε μη απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης ακόμα και σε επίπεδο 10% ($t=-1.19$, $p>0.10$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά το μέτριο επίπεδο ικανοποίησης από αυτό το πρόγραμμα στήριξης.

Τέλος, ως προς το βαθμό δυσκολίας για τις διαδικασίες ένταξης στα μέτρα στήριξης, βρέθηκε ένας μέτριος βαθμός ($M=3.00$) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε μη απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης ακόμα και σε επίπεδο 10% ($t=0.0$, $p>0.10$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά τον απόλυτα μέτριο αυτό βαθμό.

4.4 Συμπερασματικά

Στον πίνακα 6 αμέσως παρακάτω παρουσιάζονται τα στατιστικά αποτελέσματα που αφορούν τα συμπεράσματα για λειτουργία των επιχειρήσεων μετά την πανδημία. Πιο συγκεκριμένα, καθώς οι απόψεις των συμμετεχόντων έχουν μετρηθεί με μια 5βάθμια κλίμακα Likert κρίθηκε σκόπιμο να παρουσιαστεί όχι μόνο το μέσο σκορ που δείχνει μια τάση, αλλά να εξεταστεί εάν διαφέρει και στατιστικά σημαντικά από την τιμή '3' η οποία αντανάκλα την

ουδέτερη στάση, έτσι ώστε εάν όντως υπάρχει στατιστικά σημαντική διαφορά, αυτό να σημαίνει πως υπάρχει υψηλό (εάν $M > 3$) ή χαμηλό (εάν $M < 3$) επίπεδο συμφωνίας ή πίστης.

Οι συμμετέχοντες συμφωνούν σε πολύ υψηλό βαθμό ότι η πανδημία θα είναι αιτία αλλαγών στον τρόπο λειτουργίας της εστίασης ($M=4.14$) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης σε επίπεδο 1% ($t=7.28$, $p<0.01$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά το υψηλό επίπεδο συμφωνίας.

Οι συμμετέχοντες συμφωνούν, επίσης, σε υψηλό βαθμό ότι θα υπάρχουν περιορισμοί λόγω Covid-19 που θα επηρεάσουν τη λειτουργία της επιχείρησής τους το Φθινόπωρο του 2022 ($M=3.72$) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης σε επίπεδο 1% ($t=4.60$, $p<0.01$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά το υψηλό επίπεδο συμφωνίας.

Οι συμμετέχοντες συμφωνούν, επίσης, σε υψηλό βαθμό ότι η επιχείρηση θα συνεχίσει να δραστηριοποιείται στον ίδιο χώρο την επόμενη πενταετία ($M=3.64$) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης σε επίπεδο 1% ($t=4.04$, $p<0.01$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά το υψηλό επίπεδο συμφωνίας.

Πίνακας 4.6: Τελικά συμπεράσματα

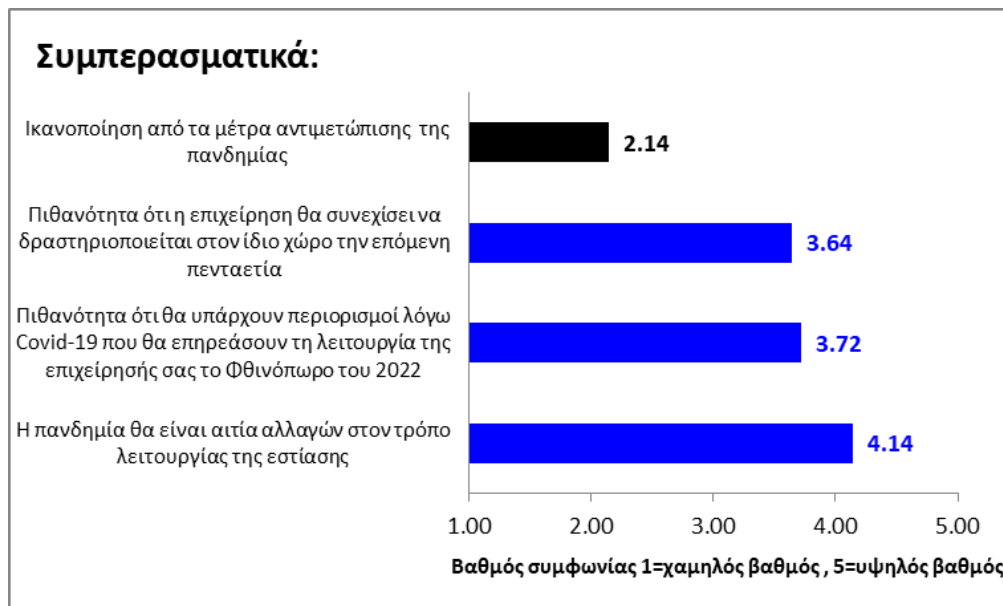
Συμπερασματικά:	Βαθμός συμφωνίας 1=χαμηλός βαθμός, 5=υψηλός βαθμός		Έλεγχος H0: M=3	
	M	TA	T	p
Η πανδημία θα είναι αιτία αλλαγών στον τρόπο λειτουργίας της εστίασης	4.14	1.11	7.28	0.000 ***
Πιθανότητα ότι θα υπάρχουν περιορισμοί λόγω Covid-19 που θα επηρεάσουν τη λειτουργία της επιχείρησής σας το Φθινόπωρο του 2022	3.72	1.11	4.60	0.000 ***
Πιθανότητα ότι η επιχείρηση θα συνεχίσει να δραστηριοποιείται στον ίδιο χώρο την επόμενη πενταετία	3.64	1.12	4.04	0.000 ***
Ικανοποίηση από τα μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας	2.14	1.11	-5.49	0.000 ***
	M	TA		
Ποσοστιαία αύξηση του κόστους λειτουργίας των επιχειρήσεων το τελευταίο τρίμηνο (IAN – MAP 2022)	39.26	18.88		
Πόσο πιστεύετε ότι θα επηρεαστεί η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων από:	Βαθμός πίστης 1=χαμηλός βαθμός, 5=υψηλός βαθμός		Έλεγχος H0: M=3	
	M	TA	T	p
Αύξηση του κόστους ενέργειας	4.36	0.92	10.45	0.000 ***
Αύξηση της αξίας των πρώτων υλών	4.32	1.00	9.35	0.000 ***
Πόλεμος στην Ουκρανία	3.54	1.33	2.88	0.006 ***

M = μέσο σκορ, TA = τυπική απόκλιση

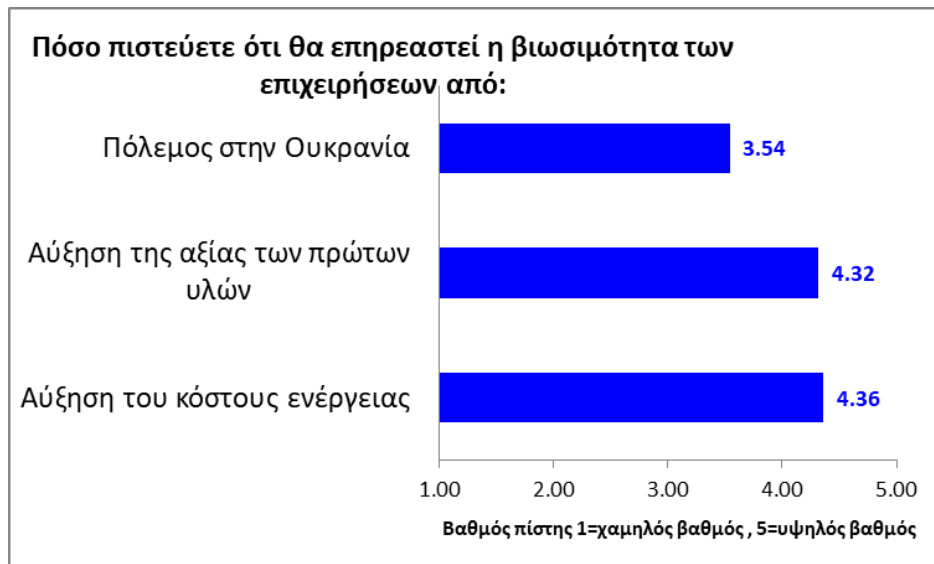
t = στατιστική ελέγχου της H0: M=3 (έλεγχος για ουδέτερη στάση), p = p-τιμή του ελέγχου της H0

Λευκά κελιά = υψηλός βαθμός, Γκρίζα κελιά = μέτριος - ουδέτερος βαθμός, Μαύρα κελιά = χαμηλός βαθμός

* στατιστικά σημαντικό σε 10% ** στατιστικά σημαντικό σε 5% *** στατιστικά σημαντικό σε 1%

Γράφημα4.15: Αξιολόγηση συμπερασμάτων

Γράφημα4.16: Αξιολόγηση παραγόντων επίδρασης βιωσιμότητας επιχειρήσεων

Οι συμμετέχοντες διαφωνούν, όμως, σε πολύ υψηλό βαθμό ότι είναι ικανοποιημένοι από τα μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας ($M=2.14$) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης σε επίπεδο 1% ($t=-5.49$, $p<0.01$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά το υψηλό επίπεδο διαφωνίας.

Ως προς το πόσο πιστεύουν οι συμμετέχοντες ότι θα επηρεαστεί η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων από διάφορα γεγονότα, η αύξηση του κόστους ενέργειας κρίθηκε ένας πολύ σημαντικός παράγοντας, καθώς προέκυψε πολύ υψηλός βαθμός πίστης ως προς αυτόν ($M=4.36$) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης σε επίπεδο 1% ($t=10.45$, $p<0.01$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά το υψηλό επίπεδο πίστης.

Η αύξηση της αξίας των πρώτων υλών κρίθηκε και αυτή ένας πολύ σημαντικός παράγοντας, καθώς προέκυψε πολύ υψηλός βαθμός πίστης και ως προς αυτόν ($M=4.32$) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης σε επίπεδο 1% ($t=9.35$, $p<0.01$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά το υψηλό επίπεδο πίστης.

Πάντως και ο πόλεμος στην Ουκρανία κρίθηκε και αυτός ένας αρκετά σημαντικός παράγοντας, καθώς προέκυψε υψηλός βαθμός πίστης και ως προς αυτόν ($M=3.54$) όπου με βάση τον έλεγχο προέκυψε απόρριψη της μηδενικής υπόθεσης σε επίπεδο 1% ($t=2.88$, $p<0.01$) κάτι που επιβεβαιώνει και στατιστικά το υψηλό επίπεδο πίστης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Τελικά Συμπεράσματα

5.1 Σύνοψη Ευρημάτων

Το αντικείμενο της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 ειδικότερα στον κλάδο της εστίασης με έμφαση στις μικρές επιχειρήσεις. Η διερεύνηση των οικονομικών συνεπειών πραγματοποιήθηκε τόσο σε θεωρητικό επίπεδο, ως δευτερογενής έρευνα με παρουσίαση πηγών από το διαδίκτυο πάνω στο σχετικό θέμα, όσο και, κατά κύριο λόγο σε εμπειρικό επίπεδο, ως πρωτογενής έρευνα η οποία διεξήχθη μέσα από κατάλληλο ερωτηματολόγιο σε δείγμα ιδιοκτητών μικρών επιχειρήσεων εστίασης στην ευρύτερη περιοχή της Αρκαδίας.

Η εμπειρική έρευνα είχε ζητούμενο πέντε (5) ερευνητικά ερωτήματα. Για να προκύψουν ενδείξεις σε απάντηση αυτών των ερωτημάτων, σχεδιάστηκε ένα κατάλληλο ερωτηματολόγιο, το οποίο χρησιμοποιήθηκε ως ερευνητικό εργαλείο, το οποίο μοιράστηκε σε δείγμα υπευθύνων ή / και ιδιοκτητών μικρών επιχειρήσεων στον κλάδο της εστίασης. Μετά τη σχετική προσπάθεια, ο ερευνητής κατάφερε να συγκεντρώσει ένα δείγμα 50 συμμετεχόντων. Τα αποτελέσματα που προέκυψαν ήταν τα παρακάτω.

Ως προς το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, δηλαδή κατά πόσο η πανδημία COVID-19 κινητοποίησε τις μικρές επιχειρήσεις εστίασης που δεν προσέφεραν υπηρεσίες διανομής στο σπίτι ή από το κατάστημα να τις προσφέρουν, προέκυψαν τα εξής αποτελέσματα: από τις επιχειρήσεις οι οποίες δεν προσέφεραν τις σχετικές υπηρεσίες, κατά τη διάρκεια της περιόδου που αφορούσε την έναρξη της πανδημίας, πολύ λίγες από αυτές προσέφεραν, την περίοδο μετά την έναρξη της πανδημίας, είτε τη μία, είτε την άλλη υπηρεσία, ενώ η συντριπτική πλειοψηφία διατήρησε τη λειτουργία της ως είχε. Συνεπώς, εύλογα προκύπτει το συμπέρασμα ότι η πανδημία COVID-19 δεν κινητοποίησε σχεδόν καθόλου τις μικρές επιχειρήσεις εστίασης οι οποίες δεν προσέφεραν υπηρεσίες διανομής στο σπίτι ή / και από το κατάστημα να τις προσφέρουν με αυτή την αφορμή.

Ως προς το δεύτερο ερευνητικό ερώτημα, δηλαδή κατά πόσο η πανδημία COVID-19 προκάλεσε μείωση στον κύκλο εργασιών στις μικρές επιχειρήσεις εστίασης, προέκυψαν τα εξής αποτελέσματα: στη συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων στο δείγμα, σε ποσοστό 84.0%, υπήρξε δήλωση για μείωση του κύκλου εργασιών. Αυτή η μείωση, μάλιστα, κυμάνθηκε από 10% έως 90% με μια μέση μείωση στο 42% περίπου. Η αντίστοιχη αύξηση, σε πολύ λιγότερο ποσοστό επιχειρήσεων, στο 8.0%, κυμάνθηκε από 15%-50%, με μέση αύξηση στο 26% περίπου. Άρα, η μείωση εκτός του ότι ήταν πιο συχνή ήταν και πολύ πιο έντονη από την αύξηση.

Συνεπώς, εύλογα προκύπτει το συμπέρασμα ότι η πανδημία COVID-19 προκάλεσε μείωση, και μάλιστα σημαντική, στον κύκλο εργασιών στις μικρές επιχειρήσεις εστίασης.

Ως προς το τρίτο ερευνητικό ερώτημα, δηλαδή ποιος ήταν ο βαθμός ικανοποίησης των μικρών επιχειρήσεων εστίασης από τα μέτρα στήριξης που έλαβε το κράτος για την αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 στις επιχειρήσεις αυτές, προέκυψαν τα παρακάτω αποτελέσματα: ο βαθμός ικανοποίησης για μόνο δύο (2) από τα επτά (7) μέτρα ήταν σχετικά υψηλός, όχι πάρα πολύ υψηλός πάντως, ενώ για τα υπόλοιπα πέντε (5) μέτρα ο βαθμός ικανοποίησης ήταν ιδιαίτερα μέτριος. Πάντως, σε κανένα μέτρο ο βαθμός ικανοποίησης των συμμετεχόντων δεν ήταν χαμηλός, κάτω του μετρίου. Επιπλέον, βρέθηκε, ότι ο βαθμός δυσκολίας για τις διαδικασίες ένταξης στα μέτρα στήριξης ήταν μέτριος. Από όλα τα παραπάνω, εύλογα προκύπτει το συμπέρασμα ότι ο βαθμός ικανοποίησης των μικρών επιχειρήσεων εστίασης από τα μέτρα στήριξης που έλαβε το κράτος για την αντιμετώπιση των οικονομικών επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 στις επιχειρήσεις αυτές ήταν σαφώς μέτριος, όπως ανάλογα μέτρια αξιολογείται και η δυσκολία των διαδικασιών ένταξης στα σχετικά μέτρα.

Ως προς το τέταρτο ερευνητικό ερώτημα, δηλαδή ποια ήταν τα μέτρα που άφησαν περισσότερο και ποια ήταν τα μέτρα που άφησαν λιγότερο ικανοποιημένες τις μικρές επιχειρήσεις εστίασης, προέκυψαν τα παρακάτω αποτελέσματα: η ένταξη στο πρόγραμμα μείωσης του επαγγελματικού ενοικίου και η ένταξη στο πρόγραμμα αναστολής εργασίας προσωπικού ήταν τα μοναδικά μέτρα για τα οποία ο βαθμός ικανοποίησης ήταν, λίγο έστω, άνω του μετρίου και άρα αυτά ήταν τα μέτρα που άφησαν περισσότερο ικανοποιημένες τις μικρές επιχειρήσεις εστίασης. Από εκεί και πέρα, για όλα τα υπόλοιπα μέτρα ο βαθμός ικανοποίησης ήταν μέτριος. Πάντως, σε περιγραφικό επίπεδο, έστω, η ένταξη στη ρύθμιση χρεών της πανδημίας σε 36 έως 72 δόσεις και η χρήση μέτρου μετατόπισης ημερομηνιών πληρωμής φορολογικών υποχρεώσεων ήταν τα μέτρα που άφησαν λιγότερο ικανοποιημένες τις μικρές επιχειρήσεις εστίασης.

Τέλος, ως προς το πέμπτο ερευνητικό ερώτημα, δηλαδή τι πιστεύουν οι ιδιοκτήτες των μικρών επιχειρήσεων εστίασης για την εποχή μετά την πανδημία COVID-19 ως προς την βιωσιμότητα των επιχειρήσεων τους, προέκυψαν τα παρακάτω αποτελέσματα. Οι συμμετέχοντες του δείγματος συμφωνούν σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό ότι η πανδημία θα είναι αιτία αλλαγών στον τρόπο λειτουργίας της εστίασης. Συμφωνούν, επίσης σε μεγάλο βαθμό άνω του μετρίου ότι θα υπάρχουν περιορισμοί λόγω Covid-19 που θα επηρεάσουν τη λειτουργία της επιχείρησής τους το Φθινόπωρο του 2022, αλλά και ότι η επιχείρησή τους θα συνεχίσει να δραστηριοποιείται στον ίδιο χώρο την επόμενη πενταετία. Βρέθηκε, επίσης, ότι διαφωνούν, και αρκετά έντονα μάλιστα, ως προς την ικανοποίησή τους για τα μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας COVID-19.

Ως προς τη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων εστίασης, βρέθηκε ότι οι συμμετέχοντες συμφωνούν σε μεγάλο βαθμό ότι θα επηρεαστεί η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων τους από την αύξηση του κόστους ενέργειας αλλά και από την αύξηση της αξίας των πρώτων υλών. Συμφωνούν, επίσης σε βαθμό άνω του μετρίου, ότι θα επηρεαστεί η βιωσιμότητα των επιχειρήσεων τους και από τον πόλεμο στην Ουκρανία.

5.2 Συζήτηση και Σχολιασμός Ευρημάτων

Η εμφάνιση της πανδημίας COVID-19 αποτέλεσε μια πολύ καλή αφορμή για να φανεί ότι λείπει από τις μικρές επιχειρήσεις εστίασης η κουλτούρα διαχείρισης της αλλαγής (change management). Πιο συγκεκριμένα, καθώς πολύ λίγες από τις επιχειρήσεις που δεν πρόσφεραν συγκεκριμένες υπηρεσίες (παράδοσης στο σπίτι και παραλαβής από το κατάστημα) ανταποκρίθηκαν στις προκλήσεις που έφερε μαζί της η πανδημία και προσαρμόστηκαν στις απαιτήσεις της εποχής προσφέροντας, έστω και μια από αυτές, βρέθηκε ότι υπάρχει μια τάση για αντίσταση στην αλλαγή για τις μικρές επιχειρήσεις εστίασης. Η εμφάνιση της πανδημίας του COVID-19 αποτέλεσε μια πολύ καλή αφορμή για να αναδειχθούν όχι μόνο οι αδυναμίες και οι ελλείψεις των επιχειρήσεων αυτών, αλλά η ελλιπής έως μηδενική προσπάθειά τους να ανταποκριθούν στις όποιες προκλήσεις και να προσαρμόζονται όπως επιτάσσουν οι εκάστοτε ανάγκες. Αυτό σίγουρα πρέπει να αποτελέσει μια καλή αφορμή για αλλαγή νοοτροπίας για αυτές τις επιχειρήσεις.

Οι οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 ήταν πολλές και σημαντικές σε πολλούς κλάδους, ειδικά στο λιανικό εμπόριο, και ο κλάδος της εστίασης πλήγηκε πολύ περισσότερο, καθώς τα διάφορα περιοριστικά μέτρα αφορούσαν το κλείσιμο των καταστημάτων, ενώ ακόμα και ο περιορισμός της κινητικότητας έπληξε την οικονομική κατάσταση ακόμα και όσων μπορούσαν, βάσει νόμου, να μείνουν ανοιχτά. Έτσι, δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι η συντριπτική πλειοψηφία των επιχειρήσεων εστίασης στην έρευνα δήλωσε μείωση του κύκλου εργασιών τους, ενώ η μείωση του κύκλου εργασιών είναι πολύ πιο έντονη από ότι μια αύξηση, σε όσες λίγες απόλαυσαν μια τέτοια.

Το κράτος εκτός από τα διάφορα περιοριστικά μέτρα που έλαβε για την αντιμετώπιση της πανδημίας, έπρεπε να λάβει και οικονομικά μέτρα στήριξης των επιχειρήσεων που επλήγησαν από τις επιπτώσεις της πανδημίας. Εντούτοις, σύμφωνα με τις απόψεις των συμμετεχόντων από τις επιχειρήσεις εστίασης στο δείγμα, δεν έμειναν και ιδιαίτερα ικανοποιημένοι από τα μέτρα αυτά σε γενικές γραμμές. Ειδικά, μάλιστα στα μέτρα που αφορούσαν τη χρηματοδότηση των επιχειρήσεων και ακόμα πιο πολύ στα μέτρα που αφορούσαν ρυθμίσεις χρεών είχαν την χαμηλότερη ικανοποίηση. Καθώς αυτά τα θέματα, δηλαδή θέματα χρηματοδότησης και θέματα

διαχείρισης χρεών απασχολούν τις επιχειρήσεις εστίασης, όπως οποιαδήποτε επιχείρηση άλλωστε, όχι μόνο στην εποχή της πανδημίας, αλλά γενικότερα, θα πρέπει επιχειρήσεις και κράτος, μαζί ίσως με τις τράπεζες και άλλους φορείς χρηματοδοτήσεων, να σκεφτούν από κοινού μακροχρόνιες λύσεις που θα αντιμετωπίζουν τα προβλήματα αυτά σε ένα πιο μόνιμο πλαίσιο. Δεν είναι τυχαίο, ίσως, πως τα μόνα μέτρα που τους άφησαν κάπως ικανοποιημένους ήταν πρόσκαιρα μέτρα που αφορούσαν, ουσιαστικά, μόνο την πρώτη κρίσιμη περίοδο της πανδημίας COVID-19. Κατά κάποιον τρόπο, η πανδημία, εκτός από το πρόβλημα της αντίστασης στην αλλαγή, έφερε στην επιφάνεια διάφορα χρηματοδοτικά προβλήματα και προβλήματα ρευστότητας που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις εστίασης. Είναι προφανές, πως είναι συμφέρον όλων των πλευρών, επιχειρήσεων, κράτους, χρηματοδοτών να βρεθούν μόνιμες λύσεις.

Καθώς οι συμμετέχοντες στο δείγμα τείνουν να συμφωνούν σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό ότι η πανδημία θα είναι αιτία αλλαγών στον τρόπο λειτουργίας στις επιχειρήσεις, ενώ παράλληλα αναφέρουν πως η επιχείρησή τους θα συνεχίσει να δραστηριοποιείται στον ίδιο χώρο την επόμενη πενταετία, ίσως να αποτελεί μια ενθαρρυντική ένδειξη πως στο μέλλον θα αντιλαμβάνονται καλύτερα την αναγκαιότητα για αλλαγή, όποτε αυτή χρειάζεται, παρόλο που στην τρέχουσα κατάσταση δεν φάνηκε να χαρακτηρίζονται οι επιχειρήσεις από κάποια ιδιαίτερη κουλτούρα αλλαγής. Έτσι, εάν αντιληφθούν σήμερα την αναγκαιότητα για αλλαγή, θα είναι σε θέση να προσαρμόζονται ανάλογα, όποτε το επιτάσσουν οι συνθήκες, ώστε να διατηρήσουν σε βιώσιμη και αποτελεσματική λειτουργία την επιχείρησή τους, μιας και δεν υπάρχει μεγάλη πρόθεση να εγκαταλείψουν τον κλάδο.

Τέλος, είναι απόλυτα λογικό οι επιχειρηματίες εστίασης να ανησυχούν σε εξελίξεις που αφορούν την αύξηση του κόστους των προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρουν, είτε αυτό αφορά στο κόστος ενέργειας, είτε αφορά στο κόστος πρώτων υλών. Ακόμα ένα πολύ σημαντικό γεγονός, όπως είναι ο πόλεμος στην Ουκρανία, που έχει παγκόσμια επίπτωση στις οικονομίες παγκοσμίως, φέρνει επίσης ανησυχία στους επιχειρηματίες της εστίασης. Η υπέρμετρη, ίσως, ανησυχία των επιχειρηματιών εστίασης, σε συνδυασμό με την έλλειψη της κουλτούρας στην αλλαγή εκτιμάται ότι αποτελούν αρκετά ανησυχητικές ενδείξεις για το μέλλον πολλών επιχειρήσεων του κλάδου. Δυσμενείς οικονομικές συνθήκες και διάφορα απρόβλεπτα γεγονότα, όπως πανδημία του COVID-19, υπήρχαν και πάντα θα υπάρχουν και είναι λογικό να προκαλούν ανησυχίες σε κάθε επιχειρηματία. Εντούτοις, πρέπει όλοι να μάθουν να ζουν με τέτοιες ανησυχίες και αβεβαιότητες και να είναι έτοιμοι για όποιες αλλαγές και προσαρμογές απαιτούνται ανά πάσα στιγμή.

5.3 Προτάσεις προς Επιχειρηματίες Επιχειρήσεων Εστίασης και προς Κάθε Ενδιαφερόμενο

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ένα σημαντικό εύρημα της εμπειρικής έρευνας ήταν ότι η μεγάλη πλειοψηφία των επιχειρήσεων εστίασης που δεν προσέφερε υπηρεσίες παράδοσης στο σπίτι ή / και παραλαβής από το κατάστημα δεν τις προσέφερε ούτε και κατά τη διάρκεια της έναρξης της πανδημίας, όταν μόνο αυτές τις υπηρεσίες μπορούσαν να προσφέρουν για ένα διάστημα οι επιχειρήσεις του κλάδου. Ανεξάρτητα από την αφορμή της πανδημίας, φάνηκε ότι οι περισσότερες επιχειρήσεις που δεν ήταν έτοιμες, δεν έκαναν και τίποτε όταν έπρεπε. Συνεπώς, ως μια γενική πρόταση για τις επιχειρήσεις εστίασης είναι ότι πρέπει να αναπτύξουν μια κουλτούρα διαχείρισης της αλλαγής και να είναι έτοιμοι για να προσαρμοστούν σε διάφορες συνθήκες, όποτε το επιτάσσουν οι συνθήκες. Τώρα ήταν η πανδημία, αύριο μπορεί να είναι κάτι άλλο. Η κάθε επιχείρηση, όσο μικρή και να είναι, πρέπει να διέπεται από μια τέτοια κουλτούρα, ώστε να μπορεί να προσαρμόζεται στις διάφορες συνθήκες και να μην κινδυνεύει με το παραμικρό να αντιμετωπίζει προβλήματα βιωσιμότητας και να εξαρτάται από κρατικά μέτρα στήριξης.

Ειδικότερα, μια προφανής πρόταση για τις επιχειρήσεις εστίασης είναι να προσφέρουν υπηρεσίες διανομής στο σπίτι και υπηρεσίες παραλαβής από το κατάστημα. Πράγματι, ανεξαρτήτως πανδημίας, πολύς κόσμος είτε για λόγους κόστους ή λόγω έλλειψης χρόνου θέλει ή αναγκάζεται να τρώει σπίτι ακόμα και όταν δεν έχει μαγειρέψει και για αυτό καταφεύγει σε υπηρεσίες διανομής στο σπίτι (delivery). Δεν είναι τυχαίο, μάλιστα, ότι ανεξάρτητα από την πανδημία, έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια οι διάφορες εταιρίες οι οποίες προσφέρουν ηλεκτρονικές υπηρεσίες διανομής φαγητού στο σπίτι (e-food, Wolt, Box, κτλ). Έτσι, μια επιχείρηση μπορεί με ένα μικρό σχετικά κόστος να προσφέρει υπηρεσίες διανομής μέσω αυτών των εταιρειών χωρίς να χρειαστεί να δημιουργήσει δικό της στόλο διανομέων. Δεν είναι τυχαίο ότι όλο και περισσότερες επιχειρήσεις εστίασης αξιοποιούν αυτές τις υπηρεσίες. Επιπλέον, η υπηρεσία παραλαβής από το κατάστημα θα έχει μόνο το, χαμηλό σχετικά, κόστος των συσκευασιών. Εντούτοις, τα οφέλη από την αυξανόμενη ζήτηση εκτιμάται ότι θα είναι πολύ περισσότερα. Πράγματι, εκτιμάται ότι θα υπάρξει πολύς κόσμος που θέλει να αγοράσει από συγκεκριμένο εστιατόριο, αλλά που δε θα είχε χρόνο να το καταναλώσει εντός εστιατορίου και πολύ ευχαρίστως θα το παραλάμβανε από το κατάστημα για να το φάει σπίτι του. Ουσιαστικά, μια επιχείρηση εστίασης χρησιμοποιώντας τις υπηρεσίες διανομής στο σπίτι και παραλαβής από το κατάστημα ανοίγει νέες αγορές με πολλαπλά οφέλη και πολύ χαμηλότερο κόστος.

Μια ακόμα πρόταση προς τις επιχειρήσεις εστίασης είναι να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που δίνουν οι νέες τεχνολογίες. Αυτές οι δυνατότητες μπορούν να συνεισφέρουν σημαντικά

ώστε να παρέχουν αποτελεσματικές και ποιοτικές υπηρεσίες διανομής στο σπίτι και παραλαβής από το κατάστημα. Μπορούν, επίσης, να βοηθήσουν και στην αποτελεσματική γενικότερη λειτουργία της επιχείρησης, ως προς το να χειρίζεται οικονομικούς λογαριασμούς, αποθέματα, να παρακολουθεί τις πρώτες ύλες πότε λήγουν, τι ελλείψεις υπάρχουν κτλ. Με τις νέες τεχνολογίες, επίσης, μπορεί μια επιχείρηση να αξιοποιεί τα όποια μέτρα στήριξης παρέχει κάθε φορά το κράτος. Είναι δυνατό η μη ικανή κατάρτιση σε νέες τεχνολογίες να δυσκόλεψε πολλούς επιχειρηματίες στον τομέα της εστίασης είτε να λάβουν τα μέτρα, είτε να τα λάβουν αποτελεσματικά.

Συνοψίζοντας, η πανδημία ήταν μια πολύ καλή αφορμή ώστε να κατανοήσουν (και) οι επιχειρήσεις εστίασης ότι, σε ένα γενικότερο πλαίσιο, πρέπει να αναπτύξουν κουλτούρα αλλαγής και να αξιοποιούν νέες τεχνολογίες, ενώ σε ένα ειδικότερο επίπεδο ότι πρέπει να προσφέρουν και υπηρεσίες διανομής στο σπίτι και παραλαβής από το κατάστημα, αλλά και να οργανωθούν περισσότερο τόσο ως προς την λειτουργία τους, την οικονομική διαχείριση, αλλά και την αξιοποίηση των διαφόρων μέτρων στήριξης του κράτους.

Μια πρόταση για το κράτος είναι να σκεφτεί για ποιους λόγους δεν άφησαν τόσο ικανοποιημένους τους επιχειρηματίες εστίασης τα μέτρα στήριξης που τους παρείχαν. Πρέπει να σκεφτεί εάν το πρόβλημα ήταν τα μέτρα αυτά κάθε αυτά, κατά πόσο δηλαδή όντως παρείχαν ουσιαστική στήριξη ή ο τρόπος που προσφέρθηκαν.

Καθώς τα διάφορα χρηματοδοτικά μέτρα άφησαν όλα μέτρια ικανοποιημένους τους επιχειρηματίες, θα πρέπει να σκεφτεί το κράτος κατά πόσο θα πρέπει να συνεργαστεί πιο στενά με τις τράπεζες, οι οποίες μέσα στην πανδημία δεν επηρεάστηκαν σχεδόν καθόλου και μπορούσαν να διατηρήσουν το χρηματοδοτικό τους ρόλο, και να δημιουργήσει μαζί τους χρηματοδοτικά εργαλεία τα οποία θα ευνοούν την ανάπτυξη των επιχειρήσεων εστίασης. Εάν υπάρχει ουσιαστική και αποτελεσματική στήριξη κερδισμένες θα βγουν τόσο οι τράπεζες που θα έχουν νέους προσοδοφόρους πελάτες, όσο και το κράτος που θα έχει και φορολογικά έσοδα από τις υγιείς επιχειρήσεις, αλλά και αυξημένη απασχόληση λόγω περισσότερων θέσεων εργασίας και λόγω αυξημένης επιχειρηματικότητας.

Καθώς η λιγότερη ικανοποίηση ήταν για τα μέτρα στήριξης που αφορούσαν χρέη προς τράπεζες και προς το δημόσιο, θα πρέπει το κράτος να σκεφτεί άλλα τέτοια μέτρα τα οποία να έχουν περισσότερο μακροχρόνιο χαρακτήρα και να προσανατολίζονται στη βιωσιμότητα των επιχειρήσεων εστίασης.

5.4 Περιορισμοί Τρέχουσας Έρευνας και Προτάσεις για Μελλοντική

Κλείνοντας αυτό το κεφάλαιο αξίζει να επισημανθεί ότι η πανδημία COVID-19 έπιασε απροετοίμαστο όλο τον επιχειρηματικό κόσμο και όχι μόνο τον κλάδο της εστίασης που είναι το βασικό αντικείμενο της παρούσας έρευνας. Οι ανάγκες των επιχειρηματιών και των καταναλωτών μετατοπίστηκαν και ήταν διαφορετικές σε σύγκριση με το παρελθόν. Υπήρχε δυσκολία προσαρμογής απ όλους τους οικονομικούς κλάδους να καταλάβουν τι πρέπει να γίνει ώστε να μπορέσει να συνεχιστεί η λειτουργία των επιχειρήσεών τους. Τα πράγματα ήταν ρευστά καθώς κανείς δεν ήξερε την διάρκεια αυτής της πανδημίας. Όλοι θεωρούσαν αρχικά ότι θα είναι κάτι παροδικό και δεν θα επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην καθημερινότητα και στις συνήθειες τους. Αυτός είναι και ένας λόγος που αρκετές επιχειρήσεις δεν προσαρμόστηκαν σχετικά γρήγορα στις αλλαγές που επέβαλε ο COVID-19. Βλέπουμε δηλαδή από την συνολική παρατήρηση της κοινωνίας και της οικονομίας την τελευταία διετία ότι οι παρατηρήσεις και τα συμπεράσματα που εξήχθησαν από την παρούσα έρευνα μπορούν υπό μια έννοια να γενικευθούν και να θεωρήσουμε ότι αφορούν μεγάλο κομμάτι του επιχειρηματικού κόσμου και όχι μόνο το πεδίο που αποτέλεσε τη βάση και την ενασχόληση αυτής της εργασίας .

Ένας προφανής περιορισμός της τρέχουσας εμπειρικής έρευνας είναι η περιορισμένη γεωγραφική διασπορά του δείγματος, λόγω της έλλειψης πόρων και χρόνου εκ μέρους του ερευνητή. Έτσι, μια πρόταση για μελλοντική έρευνα είναι να διεξαχθεί μια παρόμοια έρευνα με ένα πιο μεγάλο δείγμα που θα χαρακτηρίζεται από μια πιο ευρεία γεωγραφική διασπορά. Στο πλαίσιο αυτό, θα ήταν ενδιαφέρον να γίνουν και οι σχετικές συγκρίσεις ανάμεσα σε διάφορες γεωγραφικές περιοχές.

Μια ακόμα πρόταση για μελλοντική έρευνα είναι να εξεταστεί σε ποιο βαθμό οι επιχειρηματίες εστίασης χαρακτηρίζονται από κουλτούρα αλλαγής, αλλά και από κατάρτιση και γνώση νέων τεχνολογιών και πόσο σημαντικό θεωρούν ότι πρέπει να διαθέτουν τα σχετικά χαρακτηριστικά για να αντιμετωπίζουν όχι μόνο τις συνέπειες μιας πανδημίας όπως του COVID-19, αλλά και διάφορες δυσμενείς συγκυρίες που μπορεί να τύχουν στο μέλλον.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- [1] Alfavita (2020) [A] «Αναστέλλονται όλες οι εκπαιδευτικές δραστηριότητες και επισκέψεις στην Ιταλία», Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [2] Alfavita. (2020) [B]«Κλειστά έως τις 10 Απριλίου σχολεία και πανεπιστήμια», Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [3] Allen, A. (2020) How Coronavirus is Impacting Restaurants, [Online], Διαθέσιμοσε: <https://aaronallen.com/blog/restaurant-industry-coronavirus>, Ανακτήθηκεστις 15/11/2022
- [4] athensvoice.gr (2020) [A][Τι θα γίνει με τις ειδικές άδειες, δημ. υπαλλήλους & μετακινήσεις](#), Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [5] athensvoice.gr (2020) [B] Άρση μέτρων – «Πρεμιέρα» σήμερα για τα θερινά σινεμά», Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [6] athensvoice.gr (2020) [Γ][Αντίστροφη μέτρηση για το άνοιγμα του τουρισμού: Τεστ & κριτήρια](#), Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022
- [7] Capital.gr. (2020) [A][«Στα 190 συνολικά τα κρούσματα στην Ελλάδα - Κλείνουν εμπορικά κέντρα, καφέ, μπαρ»](#). Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [8] Capital.gr. (2020) [B][«Κορονοϊός: Κλείνουν τα εμπορικά καταστήματα - Σε καραντίνα όσοι έρχονται από εξωτερικό»](#), Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [9] CDC (2020) [A] «Healthcare Workers». Centers for Disease Control and Prevention, (σταΑγγλικά), 11 Φεβρουαρίου 2020, Ανακτήθηκεστις7 Νοεμβρίου 2022.
- [10] CDC (2020) [B] «Prevention & Treatment», U.S. Centers for Disease Control and Prevention, 15 Φεβρουαρίου 2020, Ανακτήθηκεστις7 Νοεμβρίου 2022.
- [11] civilprotection.gr. (2020) [A]«Ενημερωτική καμπάνια για τον Κορωνοϊό από τη ΓΓΠΠ με θέμα: «Δεν φοβόμαστε - Προστατευόμαστε / Ασπίδα μας, η γνώση»», 26 Φεβρουαρίου 2020, Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [12] civilprotection.gr. (2020) [B]«Νέα ενημερωτική καμπάνια της ΓΓΠΠ για τον Κορωνοϊό για τις ευπαθείς ομάδες - Μένουμε Σπίτια μας», 9 Μαρτίου 2020, Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [13] CNN.gr (2020) [A] «Κορονοϊός: Η Αλβανία κλείνει όλες τις χερσαίες διαβάσεις με Ελλάδα, Μαυροβούνιο, Βόρεια Μακεδονία και Κόσοβο», 14 Μαρτίου 2020, Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [14] CNN.gr (2020) [B] «Κορωνοϊός: Κλείνουν και τα ξενοδοχεία», 19 Μαρτίου 2020. Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.

- [15] CNN.gr (2020) [Γ]. [«Άρση μέτρων: Πώς θα λειτουργήσουν τα εμπορικά κέντρα από τη Δευτέρα»](#), 16 Μαΐου 2020, Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [16] CNN.gr (2020) [Δ]. [«Εθνικό lockdown για τρεις εβδομάδες - Τρία νέα επιδόματα»](#), 5 Νοεμβρίου 2020, Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.
- [17] CNN.gr (2021) [«Κοροναϊός: Αυτά είναι τα νοσοκομεία αναφοράς για πιθανά κρούσματα στην Ελλάδα»](#), 28 Ιανουαρίου 2020, Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.
- [18] ECDC (2020) «Outbreak of severe acute respiratory syndrome coronavirus 2 (SARS-CoV-2): increased transmission beyond China – fourth update», Ανακτήθηκε στις 7 Νοεμβρίου 2022.
- [19] emvolio.gov.gr (2021) [A] «Εφαρμογή για τον Εμβολιασμό κατά της COVID-19», Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.
- [20] emvolio.gov.gr (2021) [B] «Επιχείρηση «Ελευθερία»», Ανακτήθηκε στις 7 Νοεμβρίου 2022
- [21] European Central Bank (2020) Annual report 2020, [Online], Διαθέσιμο σε: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/annrep/ar2020~4960fb81ae.en.pdf>, Ανακτήθηκε στις 15/11/2022
- [22] generalsecretary (2020) [A] [«Ενημέρωση διαπιστευμένων συντακτών υγείας από τον υφυπουργό Πολιτικής Προστασίας και Διαχείρισης Κρίσεων Νίκο Χαρδαλιά, τον εκπρόσωπο του Υπουργείου Υγείας για το νέο κορονοϊό Καθηγητή Σωτήρη Τσιόδρα & τον υφυπουργό Ανάπτυξης & Επενδύσεων Νίκο Παπαθανάση»](#), 8 Μαΐου 2020, Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [23] generalsecretary (2020) [B]. [«Ενημέρωση από τον υφυπουργό Πολιτικής Προστασίας και Διαχείρισης Κρίσεων Νίκο Χαρδαλιά, τον εκπρόσωπο του Υπουργείου Υγείας για το νέο κορονοϊό, Καθηγητή Σωτήρη Τσιόδρα και τον υφυπουργό Ανάπτυξης και Επενδύσεων Νίκο Παπαθανάση»](#), 2 Μαΐου 2020, Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [24] Giagkinis, I. (2020). «Η εξειδίκευση των μέτρων ύψους 24 δισ. για Οικονομία, Εργασία, Ανάπτυξη, Τουρισμό», euronews, 20 Μαΐου 2020 Ανακτήθηκε στις 7 Νοεμβρίου 2022.
- [25] Gomes, C., Malheiros, C., Campos, F., and Lima Santos, L. (2022) COVID-19's Impact on the Restaurant Industry, Sustainability, 14, 11544, <https://doi.org/10.3390/su141811544>
- [26] GrandThorton (2020) Μελέτη επίδρασης του Covid-19 στις Ελληνικές Επιχειρήσεις & την Ελληνική Οικονομία
- [27] Grant, M.C., Geoghegan, L., Arbyn, M., Mohammed, Z., McGuinness, L., Clarke, E.L., and Wade, R.G. (2020) The prevalence of symptoms in 24,410 adults infected by the novel coronavirus (SARS-CoV-2; COVID-19): A systematic review and meta-analysis of 148 studies from 9 countries, PLoS ONE 15 (6).

- [28] Hall, R. (2020) «Here in Greece we've adopted the Blitz spirit now lacking in Britain». The Telegraph (στα Αγγλικά), Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.
- [29] iefimerida.gr(2020) [Α] «Κορωνοϊός: Η αναλυτική λίστα με τις επιχειρήσεις που κλείνουν ως τις 31 Μαρτίου [pdf] | ΕΛΛΑΔΑ», 17 Μαρτίου 2020, Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [30] iefimerida.gr(2020) [Β] «Σε ισχύ τα μέτρα για τον κορωνοϊό: Ποια καταστήματα μένουν ανοιχτά- Κλείνουν τα σύνορα σε τρίτες χώρες | ΕΛΛΑΔΑ», 18 Μαρτίου 2020, Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [31] iefimerida.gr (2020) [Γ] «Απαγόρευση κυκλοφορίας: Πώς θα πάτε τη Δευτέρα στη δουλειά -Πού επιτρέπεται η μετακίνηση | ΕΛΛΑΔΑ», 22 Μαρτίου 2020, Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [32] iefimerida.gr (2020) [Δ] «Κορωνοϊός: Τέλος η καθημερινή ενημέρωση από Τσιόδρα-Χαρδαλιά -Νέο πλαίσιο | ΕΛΛΑΔΑ», 8 Μαΐου 2020, Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [33] iefimerida.gr (2020) [Ε] «Reuters-Κορωνοϊός: Πιο γρήγορη η αντίδραση της Ελλάδας σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες | ΚΟΣΜΟΣ», 23 Μαρτίου 2020, Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.
- [34] iefimerida.gr(2020) [ΣΤ] «Σταϊκούρας-Κορωνοϊός: Τα 8 νέα οικονομικά μέτρα - Αναλυτικά για εργαζόμενους, επιχειρήσεις, ελεύθερους επαγγελματίες | ΠΟΛΙΤΙΚΗ», 30 Μαρτίου 2020, Ανακτήθηκε στις 7 Νοεμβρίου 2022.
- [35] iEidiseis (2020) [Α]. [«Κορωνοϊός στην Ελλάδα: Τα νέα έκτακτα μέτρα»](#). Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [36] iEidiseis (2020) [Β] «Κορωνοϊός: Πότε θα αποφασιστούν τα κλειστά σχολεία στην Ελλάδα», Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [37] iEidiseis (2020) [Γ] «Κορωνοϊός στην Ελλάδα: Προληπτικές απολυμάνσεις σε δημόσια κτήρια από τον Δήμο Ιλίου», Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [38] IMF (2021) World Economic Outlook: Recovery During a Pandemic Health Concerns, Supply Disruptions, and Price Pressures, [Online], Διαθέσιμοσε: <https://www.imf.org/-/media/Files/Publications/WEO/2021/October/English/text.ashx>, Ανακτήθηκε στις 14/11/2022 από
- [39] IMF (2020) [«PolicyResponsestoCOVID19»](#), (στα Αγγλικά), Ανακτήθηκε στις 7 Νοεμβρίου 2022.
- [40] in.gr (2020). [«Έτσι θα ανοίξει η εστίαση: Εν αναμονή των επίσημων ανακοινώσεων - Πώς φτάσαμε στην απόφαση»](#), Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [41] [iPaidia.gr](#) (2020) [Α][«Κορωνοϊός: Ποιός ο ρόλος του καιρού στην εξάπλωση της πανδημίας | ipaidia.gr»](#). 4 Φεβρουαρίου 2021. Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.

- [42] [ipaidia.gr\(2020\)](#) [B]«[Ανοίγουν τα σχολεία – Τι θα γίνει με τα φροντιστήρια και Κέντρα ξενών γλωσσών](#)», Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.
- [43] [iPaidia.gr](#) (2020) [Γ]«[Άνοιγμα σχολείων: Πώς θα ανοίξουν τα σχολεία τη Δευτέρα - Όλες οι διευκρινίσεις | ipaidia.gr](#)», 29 Ιανουαρίου 2021. Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.
- [44] [ipaidia.gr](#) (2021) [A] «[Emvolio.gov.gr - Εμβολιασμός: Ξεκινούν τα ραντεβού - Οδηγίες](#)», Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022
- [45] [ipaidia.gr](#) (2021) [B]«[Εμβολιασμός: Τι ισχύει για όσους έχουν ήδη νοσήσει από covid – 19](#)», Ανακτήθηκε στις 7 Νοεμβρίου 2022.
- [46] [iPharmaHealth.gr](#) (2021) «B. Κοντοζαμάνης: Οι τέσσερις φάσεις του εμβολιασμού στις νησιωτικές περιοχές | [ipharmahealth.gr](#)», 25 Ιανουαρίου 2021, Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.
- [47] Juergensen, J., Guimón, J. and Narula R. (2020) European SMEs amidst the COVID-19 crisis: assessing impact and policy responses,” *Journal of International Business Economics*, 47(3), 499–510.
- [48] Karniouchina, K., Sarangee, K., Theokary, C. and Kübler R. (2022) The Impact of the COVID-19 Pandemic on Restaurant Resilience: Lessons, Generalizations, and Ideas for Future Research, *Service Science*, 14(2), 121-138.
- [49] [Kathimerini.gr\(2020\)](#) [A] «[Παράταση των περιοριστικών μέτρων έως τις 4 Μαΐου |](#)», Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [50] [kathimerini.gr \(2020\)](#) [B] «[«Ελεύθερες» από αύριο οι μετακινήσεις στην ηπειρωτική χώρα, Κρήτη και Εύβοια | Kathimerini](#)», Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [51] [kathimerini.gr](#) (2020) [Γ]«[Οι κανόνες λειτουργίας των καταστημάτων εστίασης - Μέχρι έξι άτομα στο τραπέζι, Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.](#)
- [52] [kathimerini.gr](#) (2020) [Δ]«[Daily Telegraph: Παράδειγμα προς μίμηση η ψύχραιμη συμπεριφορά των Ελλήνων | Kathimerini](#)», Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.
- [53] [kathimerini.gr](#) (2021) [E] «[Στο 66% η αποτελεσματικότητα του εμβολίου της Johnson & Johnson](#)», Ανακτήθηκε στις 7 Νοεμβρίου 2022
- [54] [kathimerini.gr](#) (2020) [ΣΤ]«[Το τέταρτο πακέτο μέτρων για την τόνωση της οικονομίας | Kathimerini](#)», Ανακτήθηκε στις 7 Νοεμβρίου 2022.
- [55] Kefalas, A.(2020) «[L'infectiologueSotiriosTsiodras, nouvellecoqueluchedesGrecs](#)», *LeFigaro.fr* (στα Γαλλικά), 20 Μαρτίου 2020, Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.
- [56] LiFO (2020) [A]«[Η Βόρεια Μακεδονία απαγόρευσε την είσοδο σε όσους έρχονται από Ελλάδα](#)», Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.

- [57] LiFO (2020)[B] «Μητσοτάκης: Όλες οι ημερομηνίες για την άρση μέτρων - «Το πρόγραμμα θα αξιολογείται ανά 24ωρο»», Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [58] messinialive.gr (2020) «Κορονοϊός: Στην Initiative Media η καμπάνια των 11 εκατομμυρίων ευρώ», 27 Φεβρουαρίου 2020, Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [59] minfin.gr (2020) «Τοποθέτηση του Υφυπουργού Οικονομικών, αρμόδιου για τη Δημοσιονομική Πολιτική, κ. Θόδωρου Σκυλακάκη για το Ολοκληρωμένο Σχέδιο αντιμετώπισης των οικονομικών επιπτώσεων του κορονοϊού για τον μήνα Μάιο», 30 Απριλίου 2020, Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [60] [news247.gr](https://www.news247.gr)(2020) [A]«Κορονοϊός: Αναστολή όλων των εκπαιδευτικών εκδρομών στο εξωτερικό», Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [61] [news247.gr](https://www.news247.gr). (2020) [B][«Έκτακτα μέτρα - Κορονοϊός: Κλείνουν τα σύνορα με Αλβανία και Β. Μακεδονία - Παρέμβαση Μητσοτάκη για τις εκκλησίες»](#). Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [62] [news247.gr](https://www.news247.gr). (2020) [Γ]«Κορονοϊός - έκτακτα μέτρα: Άδεια ειδικού σκοπού στους γονείς». Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [63] [news247.gr](https://www.news247.gr). (2020) [Δ]«Κορονοϊός: Σε ισχύ τα έκτακτα μέτρα - Κλείνουν νυχτερινά κέντρα, γυμναστήρια, σινεμά, θέατρα», 12 Μαρτίου 2020, Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [64] [news247.gr](https://www.news247.gr). (2020) [Ε]«Έκτακτα μέτρα: Κατεβάζουν ρολά θέατρα, σινεμά - Τι ισχύει για μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους», Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [65] [news247.gr](https://www.news247.gr). (2020) [ΣΤ][«Κορονοϊός: Σε ισχύ η απαγόρευση συναθροίσεων άνω των 10 ατόμων - Οι αποδεκτές μετακινήσεις»](#), Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [66] Newsbomb (2020)«Κορονοϊός - «Τελεσίγραφο» Μητσοτάκη: Αν χρειαστεί θα πάρω νέα μέτρα περιορισμού της κυκλοφορίας», Ανακτήθηκε στις 7 Νοεμβρίου 2022.
- [67] Newsroom (2020) [A] [«Σχολεία: Πότε ανοίγουν Λύκεια, Γυμνάσια και Δημοτικά - Πώς θα γίνουν οι Πανελλήνιες»](#), Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [68] Newsroom (2020) [B][«Σχολεία: Πότε ανοίγουν Λύκεια, Γυμνάσια και Δημοτικά - Πώς θα γίνουν οι Πανελλήνιες»](#), Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [69] Newsroom (2020) [Γ] «Κοροναϊός: Ποια σχολεία θα μείνουν κλειστά για προληπτικούς λόγους», 27 Φεβρουαρίου 2020, Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [70] Priyono, A., Moin, A. and Putri, V.N A.O. (2020) Identifying digital transformation paths in the business model of SMEs during the covid-19 pandemic, Journal of Open Innovation and Technology Market Complexity, 6(4), 1–22
- [71] Pwc (2020) Οι επιπτώσεις της πανδημίας στις ελληνικές επιχειρήσεις

- [72] Reuters (2020) «Greece imposes lockdown after coronavirus infections jump» (στααγγλικά), 2020-03-22, Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.
- [73] ThePress Project (2020) «Απαγόρευση κυκλοφορίας εκτός εξαιρέσεων ανακοίνωσε ο Μητσοτάκης», 22 Μαρτίου 2020. Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [74] vac-lshtm.shinyapps.io (2021) «COVID-19 vaccinetraacker», Ανακτήθηκε στις 7 Νοεμβρίου 2022.
- [75] Wang, Yixuan; Wang, Yuyi; Chen, Yan; Qin, Qingsong (2020) Unique epidemiological and clinical features of the emerging 2019 novel coronavirus pneumonia (COVID-19) implicate special control measures, Journal of Medical Virology.
- [76] who.int (2021) «[Coronavirusdisease \(COVID-19\)](#)», (στα Αγγλικά), Ανακτήθηκε στις 7 Νοεμβρίου 2022.
- [77] Ypodomes.com (2020) «[ΥΠΑ: NOTAMS για παράταση αναστολής πτήσεων έως τις 15/5](#)», 15 Απριλίου 2020, Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [78] Yurkevich, V. (2020) The restaurant business will probably never recover from Covid, [Online], Διαθέσιμοσε: <https://edition.cnn.com/2022/02/02/business/restaurants-pandemic-effects/index.html>, Ανακτήθηκε στις 17/11/2022
- [79] Έθνος (2020) [A]«Κορονοϊός: Η Τουρκία κλείνει τα σύνορα με την Ελλάδα και τη Βουλγαρία», 18 Μαρτίου 2020, Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [80] Έθνος (2020) [B]«[Κορονοϊός: Τα μέτρα για εργαζόμενους κι επιχειρήσεις](#)», 18 Μαρτίου 2020, Ανακτήθηκε στις 7 Νοεμβρίου 2022.
- [81] Ενημέρωση (2021) Οι επιπτώσεις της πανδημίας COVID-19 σε όρους μεταβολής του κύκλου εργασιών στην ελληνική οικονομία, Περιοδική Έκδοση του Ινστιτούτου Εργασίας ΓΣΣΕ, Τεύχος 249, Μάρτιος 2021, 1-39
- [82] Επιλογές (2020) «Κοροναϊός: Έκτακτες "προσλήψεις" 200 επαγγελματιών υγείας», 26 Φεβρουαρίου 2020, Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.
- [83] IN.EM.Y. (2020) Έρευνα για τις οικονομικές επιπτώσεις του COVID – 19 στις εμπορικές επιχειρήσεις και για τα μέτρα αντιμετώπισής τους, Ινστιτούτο Εμπορίου και Υπηρεσιών της ΕΣΣΕ
- [84] ΣΚΑΪ., (2020) «[Κορονοϊός: Ο 66χρονος πρώτος νεκρός της πανδημίας στην Ελλάδα](#)». Ανακτήθηκε στις 12 Μαρτίου 2020, 4 Νοεμβρίου 2022.
- [85] ΤΑ ΝΕΑ (2020) [A][Πώς και πότε θα ανοίξουν τα σχολεία](#)», 27 Απριλίου 2020, Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [86] ΤΑ ΝΕΑ (2020) [B]«[Το δραματικό μήνυμα του Τσιόδρα μετά την έκρηξη του κοροναϊού](#)», 27 Οκτωβρίου 2020, Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.

- [87] ΤΑ ΝΕΑ (2020) [Γ] «Κοροναϊός : Ποιοι δικαιούνται άδεια σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα», 20 Μαρτίου 2020, Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.
- [88] Το Βήμα Online (2020) [Α]. «Σε καραντίνα ακόμη δύο χωριά στην Ξάνθη». 21 Απριλίου 2020, Ανακτήθηκε στις 4 Νοεμβρίου 2022.
- [89] Το Βήμα Online(2020) [Β] «Κορωνοϊός: Κλειστά ξενοδοχεία και αλλαγές στα ΜΜΜ», 20 Μαρτίου 2020. Ανακτήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 2022.
- [90] Το Βήμα Online (2020) [Γ] «Μητσοτάκης για κορωνοϊό: Προσλήψεις-εξπρές στο χώρο της Υγείας - Ηχηρό μήνυμα στην Εκκλησία», 11 Μαρτίου 2020, Ανακτήθηκε στις 6 Νοεμβρίου 2022.
- [91] Τράπεζα της Ελλάδος (2021) Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, [Online], Διαθέσιμο σε: <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2020.pdf>, Ανακτήθηκε στις 14/11/2022

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ερωτηματολόγιο

Αγαπητέ κύριε/κυρία,

Το Ερωτηματολόγιο που ακολουθεί αποτελεί τμήμα της έρευνας που πραγματοποιείται στο πλαίσιο εκπόνησης της μεταπτυχιακής μου έρευνας στο τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Αντικείμενο της έρευνάς μου αποτελεί “Η διερεύνηση των επιπτώσεων του COVID-19 στην ελληνική επιχειρηματικότητα κ του βαθμού ικανοποίησης των επαγγελματιών από τα μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας. Μελέτη περίπτωσης η λειτουργία των επιχειρήσεων εστίασης στο νομό Αρκαδίας”

Απαραίτητη για την ολοκλήρωση της παρούσας έρευνας είναι η δική σας συμβολή, που συνίσταται στην ειλικρινή συμπλήρωση του παρακάτω ανώνυμου ερωτηματολογίου. Τα δεδομένα που θα συλλεχθούν είναι απολύτως εμπιστευτικά και θα χρησιμοποιηθούν αποκλειστικά και μόνο για την εκπόνηση της μεταπτυχιακής μου έρευνας.

Αφού μελετήσετε τις ερωτήσεις που ακολουθούν, σας παρακαλώ όπως απαντήσετε σε αυτές με ακρίβεια και ειλικρίνεια.

Θεωρώντας δεδομένη την προθυμία και την συναδελφικότητά σας, εκτιμώ ότι θα συμβάλλετε στην ολοκλήρωση της ερευνητικής μου προσπάθειας, μέσα από την συμπλήρωση του παρόντος ερωτηματολογίου.

Σας ευχαριστώ εκ των προτέρων για την πολύτιμη συμμετοχή σας και για τον χρόνο που διαθέσατε.

Υπεύθυνος της έρευνας

Σπύρος Χαριτόπουλος,

Email:s.charitopoulos@teipel.gr

Επιβλέπων καθηγητής

Βασίλης Γιαννόπουλος

Επίκουρος Καθηγητής Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου

Α. Δημογραφικά στοιχεία συμμετεχόντων στην έρευνα

1) Φύλο:

- Άνδρας
 Γυναίκα
 Δεν απαντώ

2) Ηλικία:

- <25 ετών
 25 – 35 ετών
 35 – 45 ετών
 45 – 55 ετών
 >55 ετών

3) Ποιο είναι το μορφωτικό σας επίπεδο;

- Υποχρεωτική Εκπαίδευση
 Ανώτερη Εκπαίδευση (ΙΕΚ κλπ.)
 Ανώτατη Εκπαίδευση (ΑΕΙ / ΤΕΙ)
 Μεταπτυχιακό / Διδακτορικό

4) Ποιος είναι ο κλάδος δραστηριοποίησης της επιχείρησής σας ;

α. Επιχειρήσεις μαζικής εστίασης παρασκευής και διάθεσης πρόχειρου γεύματος.	
β. Επιχειρήσεις μαζικής εστίασης παρασκευής και προσφοράς πλήρους γεύματος.	
γ. Επιχειρήσεις Αναψυχής (καφενεία, openbar, αναψυκτήρια και τα όμοια).	
δ. Άλλο. Προσδιορίστε	

5) Πόσα χρόνια βρίσκεται σε λειτουργία η επιχείρησή σας ;

- 1-5 έτη
 6 – 10 έτη
 11 – 15 έτη
 16 – 20 έτη
 άνω των 20 ετών

6) Ποια είναι η μορφή της επιχείρησής σας;

- Ατομική επιχείρηση
 Προσωπική εταιρεία (ΟΕ, ΕΕ)
 ΙΚΕ
 ΑΕ
 Μονοπρόσωπη ΙΚΕ / Μονοπρόσωπη ΑΕ

7) Πόσα άτομα απασχολούνται στην επιχείρηση (συμπεριλαμβανομένου του επιχειρηματία);

- 1- 5 εργαζόμενους
- 6 - 10 εργαζόμενους
- 11 – 20 εργαζόμενους
- 21 – 50 εργαζόμενους
- άνω των 50 εργαζομένων

8) Πόσα από τα άτομα που απασχολούνται στην επιχείρηση είναι με σύμβαση πλήρους απασχόλησης;.....

9) Ποια είναι η θέση απασχόλησής σας στην επιχείρηση;

.....

B. Λειτουργία επιχείρησης προ πανδημίας

10) Διέθετε η επιχείρηση υπηρεσία παράδοσης στο σπίτι (προ πανδημίας);

- ΝΑΙ ΟΧΙ

11) Διέθετε η επιχείρηση υπηρεσία παραλαβής από το κατάστημα (προ πανδημίας);

- ΝΑΙ ΟΧΙ

12) Αν η απάντηση στο ερώτημα 10 ή 11 ήταν ΟΧΙ, εφαρμόσατε μία απ' αυτές τις υπηρεσίες κατά τη διάρκεια της πανδημίας;

- ΟΧΙ
 Ναι, παράδοση στο σπίτι
 Ναι, παραλαβή από το κατάστημα

13) Ποιο ήταν το ύψος του κύκλου εργασιών της επιχείρησής την τελευταία οικονομική περίοδο προ πανδημίας (2019);

- <25.000€
 25.000,01€ - 50.000,00€
 50.000,01€ - 100.000,00€
 100.000,01€ - 200.000,00€
 >200.000,00€

14) Κατά το πρώτο έτος της πανδημίας (2020) υπήρξε μεταβολή του κύκλου εργασιών της επιχείρησής σας;

- ΟΧΙ
 ΑΥΞΗΣΗ
 ΜΕΙΩΣΗ

Αν ναι, παρακαλώ όπως προσδιορίσετε το ποσοστό μεταβολής:%

Γ. Λειτουργία επιχείρησης με μέτρα στήριξης της πολιτείας

Ερωτήσεις	Καθόλου	Λίγο	Δεν είμαι σίγουρος	Αρκετά	Πολύ
15) Η επιχείρηση σας χρησιμοποίησε το μέτρο μετατόπισης ημερομηνιών πληρωμής φορολογικών υποχρεώσεων; ΝΑΙ / ΟΧΙ Αν ναι, σε τι βαθμό είσαστε ικανοποιημένοι από το μέτρο αυτό ;					
16) Η επιχείρηση σας εντάχθηκε στο πρόγραμμα αναστολής εργασίας προσωπικού; ΝΑΙ / ΟΧΙ Αν ναι, σε τι βαθμό είσαστε ικανοποιημένοι από το μέτρο αυτό;					
17) Η επιχείρηση σας εντάχθηκε στο πρόγραμμα μείωσης του επαγγελματικού ενοικίου; ΝΑΙ / ΟΧΙ Αν ναι, σε τι βαθμό είσαστε ικανοποιημένοι από το μέτρο αυτό;					
18) Η επιχείρηση σας εντάχθηκε στο πρόγραμμα χρηματοδότησης μέσω κύκλου επιστρεπτέων προκαταβολών; ΝΑΙ / ΟΧΙ Αν ναι, σε τι βαθμό είσαστε ικανοποιημένοι από το μέτρο αυτό;					
19) Η επιχείρηση σας εντάχθηκε στο πρόγραμμα επιδότησης κεφαλαίου κίνησης σε επιχειρήσεις εστίασης για την προμήθεια πρώτων υλών; ΝΑΙ / ΟΧΙ Αν ναι, σε τι βαθμό είσαστε ικανοποιημένοι από το μέτρο αυτό;					
20) Η επιχείρηση σας εντάχθηκε στο πρόγραμμα επιχορήγησης για την προμήθεια θερμαντικών σωμάτων εξωτερικού χώρου; ΝΑΙ / ΟΧΙ Αν ναι, σε τι βαθμό είσαστε ικανοποιημένοι από το μέτρο αυτό					
21) Η επιχείρηση σας εντάχθηκε στη ρύθμιση χρεών της πανδημίας σε 36 έως 72 δόσεις; ΝΑΙ / ΟΧΙ Αν ναι, σε τι βαθμό είσαστε ικανοποιημένοι από το μέτρο αυτό;					
22) Πόσο περίπλοκες θεωρείτε ότι ήταν οι διαδικασίες που ακολουθήσατε για την ένταξη της επιχείρησης σας στα μέτρα στήριξης της πολιτείας;					

Δ. Συμπερασματικά

Ερωτήσεις	Καθόλου	Λίγο	Δεν είμαι σίγουρος	Αρκετά	Πολύ
23) Είστε ικανοποιημένοι από τα μέτρα αντιμετώπισης της πανδημίας;					
24) Σε τι βαθμό πιστεύετε ότι η πανδημία θα είναι αιτία αλλαγών στον τρόπο λειτουργίας της εστίασης;					
25) Πόσο πιθανό θεωρείτε ότι η επιχείρησή σας θα συνεχίσει να δραστηριοποιείται στον ίδιο χώρο την επόμενη πενταετία;					
26) Πόσο πιθανό θεωρείτε να υπάρχουν περιορισμοί λόγω Covid-19 που θα επηρεάσουν τη λειτουργία της επιχείρησής σας το Φθινόπωρο του 2022;					

27) Ποια είναι η ποσοστιαία αύξηση του κόστους λειτουργίας της επιχείρησής σας το τελευταίο τρίμηνο (IAN – MAP 2022); (%)

Ερωτήσεις	Καθόλου	Λίγο	Δεν είμαι σίγουρος	Αρκετά	Πολύ
28) Πόσο πιστεύετε ότι θα επηρεαστεί η βιωσιμότητα της επιχείρησής σας από:					
A) την αύξηση του κόστους ενέργειας					
B) την αύξηση της αξίας των πρώτων υλών					
Γ) τον πόλεμο στην Ουκρανία					
Δ) Άλλο (παρακαλώ προσδιορίστε)					

Υπάρχει κάτι που θα θέλατε να συμπληρώσετε ή να σχολιάσετε σχετικά με θέματα που δεν συμπεριλαμβάνονται στο ερωτηματολόγιο και τα οποία θεωρείτε απαραίτητα;

.....

.....

.....

.....

.....

Θα σας παρακαλούσα να ρίξετε μία ματιά σε όλα τα ερωτήματα ώστε να δείτε αν έχουν δοθεί σωστά οι απαντήσεις.

Σας ευχαριστώ θερμά για τη συνεργασία σας!!